

**TÜRK VE AVRUPALI MİMARLIK ÖĞRENCİLERİNİN MİMARİ
YAPI İMAJLARINDAN ETKİLENMELERİNİ SAĞLAYAN MİMARİ
BİLEŞENLER**

Esmâ Işıl YÜKSEL

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMARLIK**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**ŞUBAT 2008
ANKARA**

Esmâ Işıl YÜKSEL tarafından hazırlanan “TÜRK VE AVRUPALI MİMARLIK ÖĞRENCİLERİNİN MİMARİ YAPI İMAJLARINDAN ETKİLENMELERİNİ SAĞLAYAN MİMARİ BİLEŞENLER” adlı bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Yrd. Doç. Dr. Pınar DİNÇ

.....

Tez Danışmanı, Mimarlık Anabilim Dalı

Bu çalışma, jürimiz tarafından oy birliği ile Mimarlık Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Kemal YILDIRIM

.....

Mob. ve Dek. Eğt. Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr. Pınar DİNÇ

.....

Mimarlık Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Doç. Dr. Aysu AKALIN BAŞKAYA

.....

Mimarlık Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Tarih: 29/01/08

Bu tez ile G.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu Yüksek Lisans derecesini onamıştır.

Prof. Dr. Nermin ERTAN

.....

Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada orijinal olmayan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

Esmâ Işıl YÜKSEL

**TÜRK VE AVRUPALI MİMARLIK ÖĞRENCİLERİNİN MİMARİ YAPI
İMAJLARINDAN ETKİLENMELERİNİ SAĞLAYAN MİMARİ
BİLEŞENLER**

(Yüksek Lisans Tezi)

Esmâ Işıl YÜKSEL

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Şubat 2008**

ÖZET

Kültür (yaş, cinsiyet, ülke vb.), bireylerin mimari ürünlerden etkilenmelerinde etkin bir faktördür. Bu çalışma, bu olgunun ampirik bağlamda örneklenmesi üzerinedir. Lens Model ile gerçekleştirilen örneklemede Avrupalı ve Türk mimarlık öğrencileri farklı kültür gruplarını, dergi, internet vb. iletişim ortamlarında yer alan yapı fotoğrafları da mimari eserleri temsil etmiştir. Farklı program özelliklerine sahip toplam 45 adet yapıya ait imajlar, Avrupalı (n=25) ve Türk (n=21) mimarlık öğrencilerine gösterilerek, bu imajlardan etkilenme dereceleri anket tekniği ile ölçülmüştür. Etkilenmelerin hangi mimari bileşenlerden kaynaklandığını saptamak amacıyla, aynı imajlar “kontrol grubu” rolündeki mimarlık öğretim elemanlarına (n=13) sunulmuş ve her bir imaj için 25’er adet mimari bileşeni yine anket üzerinde irdelemeleri istenmiştir. Kullanılan Lens Modelin ilk adımı olarak, öğrenci gruplarının etkilenme verileri ile kontrol grubunun mimari bileşenlere ilişkin değerlendirme verileri ilişkilendirilmiştir (korelasyon). Modelin ikinci aşamasında ise etki derece ve yönlerinin (negatif/pozitif) saptanması amacıyla aynı veri üzerinde etki (regresyon) analizleri yapılmıştır. Analizler Avrupalı ve Türk mimarlık öğrencilerinin mimari imajlardan etkilenmelerinde etkin olan başlıca yedi mimari bileşen tanımlamıştır. Her iki grubun da etkilenmesinde ortak olan bileşenler “yer çekimine karşı durma”, “ustaca tasarlanmışlık”,

“meydan okuma-başyapıt olma” ve “güçlü konsepte sahip olma”dır. Fark yaratan bileşenler ise “insan ölçeğine göre yükseklik”, “karmaşıklık” ve “güçlü gölgelere sahip olma”dır. Saptanan bu durum, seçilen kültür gruplarının kavramsal niteliklerle ilgili mimari bileşenler üzerinde hemfikir olduğunu, fiziksel özellikler ile ilgili bileşenlerden ise farklı derecede etkilendiğini göstermiştir. Ortaya çıkan ortaklıkların mimarlık eğitiminin kişilere kazandırdığı ortak bakış açısından, farklılıkların ise coğrafi/kültürel bağlamların belirleyiciliğinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu durum aynı mimarlık disiplini içinde yer alan ancak sosyal-kültürel altyapıları ve coğrafi konumları farklı olan mimarlık öğrencileri ile yapılacak çalışmalarda algısal/etkilenmeye yönelik farklılıklar elde edilebileceği yönündeki hipotezi doğrulamaktadır.

Bilim Kodu : 802.1.099
Anahtar Kelimeler : Kültürel farklılıklar, lens-model, beğeni, etkilenme, mimari bileşenler
Sayfa Adedi: : 92
Tez Yöneticisi: : Yrd. Doç. Dr. Pınar DİNÇ

**THE ARCHITECTURAL CUES AFFECTING THE EFFECTS OF
ARCHITECTURAL IMAGES ON EUROPEAN AND TURKISH
ARCHITECTURAL STUDENTS
(M.Sc. Thesis)**

Esma Işıl YÜKSEL

**GAZİ UNIVERSITY
INSTITUTE OF SCIENCE AND TECHNOLOGY
February 2008**

ABSTRACT

Culture (e.g. age, gender and country) is an effective variable in individuals' responses to architectural products. This thesis exemplifies this fact through empirical research. In the present research that used Lens Model, different cultural groups were represented by European and Turkish architectural students and the photographs taken from the media (e.g. the professional magazines and internet) were considered as the representations of architectural products. 45 images, each representing a different building with a different program, were shown to the architectural students from Europe (n=25) and Turkey (n=21), and the degrees of affects were measured through a questionnaire. In order to diagnose the architectural cues that cause effect, the same images were presented to a group of architectural teachers (n=13), the "control group", and their evaluations were also collected via a questionnaire in which each image was asked to be evaluated in terms of 25 architectural cues. In the first step of Lens Model, the data from student groups regarding "being effected" were correlated with the data from the control group regarding the architectural cues. In the second phase of the model, regression analyses were performed on the same data in order to diagnose the values and directions (positive/negative) of the effects. Analyses revealed the eight cues that affect students' being effected. The cues that similarly affected both student groups

were the issues “rebellling against gravity”, “being a skilfull design”, being a challenge” and “having a strong concept”. The cues that caused difference between the groups were the issues “being high/tall”, “complexity” and “having strong shadows”. These findings indicated that different cultural groups were in agreement about the conceptual architectural cues whereas showed diversity regarding the effects of architectural cues that were physical. Agreements were claimed to be stemming from the shared/common viewpoint that is gained through architectural education whereas disagreements were considered as consequences of belonging geographically/culturally different contexts. This situation supports the hypothesis which proposes the occurrence of differences between the architecture students who represent different geographies and cultures within in the same architectural discipline.

Science Code : 802.1.099
Key Word : Cultural differences, lens-model, liking, being affected, architectural cues
Page Number : 92
Adviser : Assist. Prof. Dr. Pınar DİNÇ

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim ve tez süreci boyunca yol göstericiliği ve yardımlarından dolayı danışman hocam Y. Doç. Dr. Pınar DİNÇ'e, teze cevapladıkları anketler ile çok değerli katkılar sağlayan hocalarım; Prof. Dr. Nur ÇAĞLAR, Prof. Dr. Gülser ÇELEBİ, Prof. Dr. P. G. Raman, Prof. Dr. Zbigniew Paszkowski, Doç.Dr. Aysu AKALIN BAŞKAYA, Doç.Dr. Zeynep ULUDAĞ, Y.Doç.Dr. Nazan KIRCI, Y.Doç.Dr. Neşe YEŞİLKAYA, Öğr.Gör.Dr.İdil AYÇAM, Öğr.Gör.Dr. Göktürk GÜLTEK, Öğr.Gör.Dr. Mediha GÜLTEK, Uzman Dr. Önder AYDIN'a, her zaman yanımda olan aileme çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	vi
TEŞEKKÜR.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
ÇİZELGELERİN LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLERİN LİSTESİ.....	xii
RESİMLERİN LİSTESİ.....	xiii
1. GİRİŞ.....	1
2. KAVRAMSAL TEMELLER.....	6
2.1. Kültürel Farklılık Kavramı	6
2.2. Mimari Bileşenler Kavramı.....	20
2.3. Mimarının Algısal Bileşenleri ve Katılımcı Gruplarla İlişkilendirilmesi.....	23
2.3.1. Mimarının algısal bileşenlerinin tek bir gruba sorulduğu yaklaşımlar	24
2.3.2. Mimarının algısal bileşenlerinin iki farklı gruba sorulduğu yaklaşımlar	30
2.3.3. Lens-model tasarımı.....	33
3. ALAN ÇALIŞMASI.....	45
3.1. Genel Veriler.....	45
3.1.1. Sınırlar.....	45
3.1.2. Terimler.....	46
3.1.3. Kabuller.....	46
3.2. Katılımcılar.....	47
3.2.1. Türk ve Avrupalı mimarlık öğrencileri.....	47
3.2.2. Öğretim elemanları.....	48
3.3. Araştırma Çevresi.....	49

Sayfa

3.3.1. Yapılar	49
3.3.2. Mimari bileşenler.....	55
3.4. Anket Tasarımı	57
3.4.1. Öğrenci anketi.....	57
3.4.2. Öğretim elemanları anketi.....	58
3.5. Lens-Model ile İlgili Bulgular.....	59
3.5.1. Güvenilirlik analizleri	59
3.5.2. Pearson korelasyonları.....	62
3.5.3. Regresyon analizi.....	62
3.5.4. Lens-model.....	64
3.6. Öğrencilerin Beğendikleri-Beğenmedikleri Yapılar.....	67
4. TARTIŞMA.....	76
5. SONUÇLAR.....	81
KAYNAKLAR.....	83
EKLER.....	86
EK-1 Öğrenci anketi.....	87
EK-2 Öğretim görevlisi anketi.....	89
EK-3 Türk ve Avrupalı mimarlık öğrencilerinin beğendikleri ve beğenmedikleri yapıların mimari bileşen çözümlemeleri.....	90
ÖZGEÇMİŞ.....	92

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 2.1. Kavramsal ve fiziksel özellikler.....	22
Çizelge 2.2. Anket formu.....	25
Çizelge 2.3. Güzellik nedir sorusuna ilişkin bulgular	27
Çizelge 2.4. Mimari yapıya yönelik beğeni nedenleri.....	28
Çizelge 3.1. Öğrenci sayısının ülkelere göre dağılımı.....	47
Çizelge 3.2. Türk öğrencilerin okullara göre dağılımı.....	48
Çizelge 3.3. Öğrenci sayısının cinsiyete göre dağılımı.....	48
Çizelge 3.4. Çalışmada yer alan yapılar ve kaynakçaları.....	50
Çizelge 3.5. Mimari bileşenler listesi.....	56
Çizelge 3.6. Objektif bileşen güvenilirlik değerleri.....	61
Çizelge 3.7. Pearson korelasyon değerleri.....	62
Çizelge 3.8. Beta değerleri.....	63
Çizelge 3.9. Türk ve Avrupalı mimarlık öğrencilerinin yapılara karşı beğenileri.....	69
Çizelge 3.10. Türk ve Avrupalı mimarlık öğrencilerinin ‘etkilenme’ ve ‘beğeni’lerini ortaya çıkartan mimari bileşenler (En beğenilen ilk yapılar)	71
Çizelge 3.11. Türk ve Avrupalı mimarlık öğrencilerinin ‘etkilenme’ ve ‘beğeni’lerini ortaya çıkartan mimari bileşenler (En beğenilen ikinci yapılar)	72
Çizelge 3.12. Türk ve Avrupalı mimarlık öğrencilerinin beğenmedikleri yapılar ve mimari bileşenleri.....	75

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 2.1. Profesör ve öğrencilere ait Lens- model.....	35
Şekil 2.2. Değerlendirme çemberi	39
Şekil 2.3. Mimar ve mimar olmayanlara ait Lens- model.....	40
Şekil 2.4. Mimar ve mimar olmayanlara ait Lens-model.....	42
Şekil 2.5. Mimar ve mimar olmayanlara ait Lens- model.....	43
Şekil 3.1. Lens model.....	64

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim	Sayfa
Resim 2.1. Farklı üsluptaki 6 konut örneği.....	9
Resim 2.2. Amerika ve Avustralya konut örnekleri.....	16
Resim 2.3. 1980-90 yılları arasında inşa edilmiş modern ofis binalarından bazıları.....	38

1. GİRİŞ

“Mimari sözcüğü Yunanca *architektonia*’ dan gelir. Üstünlük, kusursuzluk, mükemmellik anlamı veren *archi-* önekinin ve yapım, inşa anlamına gelen *tektonia* sözcüğünün bileşiminden oluşur. *Arche*, başlangıçta olana işaret eder: Mitolojinin derinliklerinde, kökendedir; ama aynı zamanda ilkesel olarak kabul edilendir, çünkü açıktır, mantıklıdır, temeldir. Mertebe (güç, hakimiyet, kapsayıcılık) ve zaman (başlangıç) bakımından bir üstünlüğe gönderme yapar. Hayata geçirilen inşa eylemi, ilkesel olarak akla yatkın ve teknolojik açıdan mümkün olanın *arche*’ sidir. *Tecton* sözcüğü, İtalyanca “*tecnica*” (teknik), “*tetto*” (çatı), “*tettonica*” (tektonik), “*tessuto*” (doku, kumaş, madde) sözcüklerinin de türediği $\sqrt{*tak}$ – kökünden gelir. Yapma ve birleştirme fiillerini içerler: Sanskritçe ‘ de kereste anlamına gelen *taksan*; Antik Pers dilinde üretmek, imal etmek anlamına gelen *takhsh*; Yunanca’ da mamül, ürün anlamına gelen *teicho* ve de ürün, duvar, barınak, korunak anlamlarına gelen *teychos* ve *toichos* sözcükleri gibi. Aynı kök, “*procreo*”, “*produco*” sözcüklerinin türediği *tikto* sözcüğü içinde de yer alır. Latince *tegere* ve *texere* sözcükleri de buradan türemiştir. *Tegere* (Yunanca *stegein*), “örtmek”, “kaplamak”, “korumak” anlamlarına gelir. Doğası gereği bir örme, bir araya getirme, bağlama eylemi olan tekniğin hayata geçirilmesi sayesinde üzerimizi örten çatının (Yunanca’sı *stegos* ve *tegos*) Latince karşılığı olan *tectum*, *tegere* ‘den gelir. İkamet edecek bir yer inşa etmenin, “kökende”, bir barınağın üzerini örtmek üzere iç içe geçirilmiş ağaç dalları setinden başka bir şey olmadığı varsayılır. $\sqrt{*tak}$ – kökünden, aynı zamanda, inşa sanatını ilgilendiren Yunanca *tektonikos* ve katı yapıya sahip herhangi bir şeye işaret eden Latince *tectonicus* sözcükleri türemiştir”[Maisero, 2006].

Bu etimoloji oyununa devam edilirse, mimari bir sanat, birincil ve mükemmel şeyleri inşa etme tekniğidir denilebilir. Bir araya getirmeyi, düzene sokmayı, bağ kurmayı, parçaları düzenlemeyi içeren inşa yoluyla, insan, yeryüzü üzerinde ikamet eder ve onu biçimlendirir. Mekanla meşgul olan mimarlık yer üretir, yani yalnızca öznelere değil, aynı zamanda mekanların kendilerinin de özdeşleşmesine izin verir; belirsiz

olanı belirli (tanınabilir), doğadan ayrıştırılmamış olanı ayrıştırılmış kılar’’ [Maisero, 2006].

Mimarlık bir anlamda çevreleme (çevreleyebilme) işidir, ihtiyaç duyulan bir fonksiyonun, programlara, coğrafi koşullara, ekonomik, teknolojik, kültürel, estetik değişkenlere göre çevrenmesidir ve çevreler yaratır. Erzen (2006) çevreyi şu şekilde yorumlamaktadır;

“İnsanın içinde bulunduğu her yer ve konum onun çevresini oluşturur. Onun kapsamı ve insanla olan ilişkisi insanın yaklaşımına, gereksinimlerine, beklentilerine, farkındalığına ve algısının zenginliğine ve ona fiziksel olarak nasıl yaklaştığına bağlıdır. Bazıları için çevre yaşama dolaysız etkisi olabilecek maddi varlıklardan bir şey, bazıları için sonsuz ve biçimsiz bir ruh hali içeren ve tinselliklerin sürekli dönüşümde olduğu bir alan, bazıları içinse yalnızca bilincin ve duyumsal açıklığın sınırlarını oluşturduğu sonsuz bir varlık alanı’’[Erzen, 2006].

“Çevrenin özellikleri doğal güçlerin onun üzerindeki etkileri ile insanlığın gereksinimleri ile ve içindeki organik ve organik olmayan maddelerin dağılımıyla oluşur. İnsan çevre ilişkilerini yalnızca mimari açıdan değerlendirirsek, görüyoruz ki çevrenin biçimlendirilmesinde en büyük etken yaşamın sürdürülmesi olmuştur. En ilkel haliyle mimarlık bir barınak oluşturma meselesidir. Ama en ilkel düzeyde bile planlamanın psikolojik, fiziksel ve coğrafi etkenlerle koşullandırıldığını görüyoruz. İnsan yalnızca bir barınak oluşturmuyor, bilinçli ya da bilinçsiz ona bazı simgeler ekliyor; bu davranışı alet yaparken ya da iletişim kurarken de geçerli. Bu da bize gösteriyor ki insanın çevredeki davranışını, inşa etmekteki hareketini yalnızca işlevsel bir açıdan değerlendiremeyiz. İnsanın bulunduğu çevrelerin uyardığı psikolojik, fiziksel ya da duyumsal gereksinimler yemek ve barınak kadar temel şekilde insanın kültürel bütünü içinde yer alıyorlar. Bu kültürel unsurlar önceleri son derece ilkel ve ilk örneksel olmuş olabilirler ve yalnızca algı ve tanıma için gerekli olmuş olabilirler; ancak giderek sosyal grubu bir arada tutan unsurlar haline gelerek bir tür rehber ve yönlendirici işlevi görmektedirler; onlar olmadan toplumsal yaşam olamaz. Bu kültürel güçler estetik anlam ile yüklüdürler. Onun için, herhangi bir

planlama kültürel biçimleri, ifadeleri, kısacası bir grubun estetik tercihlerini kale almadan edemez. Estetik unsurların dikkate alınması insan ve doğa arasındaki uyumu güçlendirecektir”[Erzen, 2006].

“Estetik algı, parçalara ayırmayan, sınıflandırmayan, bütün olarak, nitelikleri çoğul olarak kavrayan bir algıdır ”[Erzen, 2006], “doğrudan doğruya sezgiye dayanır, kavramsal bilgidan bağımsız ve özerktir,” [Tunalı, 2007] “bir değerlendirmeden geçerek bizi yönlendirir, ilişkilerimizi kurar. Bu değerlendirme kültüre ait ve öğrenilen bir şeydir. Kültürel değerlerimize ve kişisel tutumlarımıza göre algıladığımız şeyleri değerlendiririz. Neticede algıladığımız şeyler toplumun ve alışkanlıkların yönlendirdiği şekilde görülür” [Erzen, 2006]. “Kültür, insanın tinsel ve teknik alanında yarattığı, ortaya koyduğu şeylerin bütünlüğüdür, bu anlamda kültür, insanlık demektir” [Tunalı, 2007].

Kültür farklılıklarının beğeni üzerindeki etkilerini ortaya koyan çeşitli çalışmalar vardır. “ Beğeni yargısı ne bir bilgi yargısıdır ne de bir ahlak yargısıdır tersine o yalnızca estetik’ tir. Beğeni yargısının estetik olması demek, onun tüm subjektif olması demektir. Beğeni, bir objeyi ya da bir obje tasavvurunu, bir hoşlanma ya da bir hoşlanmama aracıyla bütün ilgilerden uzak olarak yargılama yetisidir” [Tunalı, 2007].

Bu araştırmada ele alınan konu çevresel estetik alanına aittir ve beğenin bir alt başlığını, etkilenmeyi ele almaktadır. Çalışmada Türk ve Avrupalı mimarlık öğrencilerinin mimari yapı imajlarından etkilenmelerini sağlayan mimari bileşenler ortaya çıkarılarak iki grup arasındaki farklılıklar, benzerlikler bulgulanmaya çalışılmaktadır. Konu ile ilgili literatür incelendiğinde coğrafi konum farklılığından meydana gelen kültürel farklılıkların mimari yapıların değerlendirilmesinde çok büyük farklılıklara yol açmadığı ancak küçük ölçekte farklılıklar bulgulanabildiği görülmektedir. Mimarlık öğrencilerinin ya da mimarların denek olarak kullanıldığı çalışmalarda ise mimar grupların aldıkları eğitimden dolayı genellikle homojen bir tavır sergileyerek değerlendirmelerinin birbirine yakın olduğu bulgulanmaktadır. Bu

çalışmanın hipotezlerini bu iki bulgu oluşturmaktadır; mimarlık eğitimi kişilere benzer bakış açıları kazandırdığından mimarlık öğrencilerinin değerlendirmelerinde ortaklıklar bulunmaktadır ancak buna rağmen coğrafi konum farklılığından meydana gelen kültürel farklılıklar mimari yapı imajlarının değerlendirilmesinde küçük ölçekte de olsa farklılıklara yol açmaktadır.

Çevresel estetik; çevrenin insanı nasıl etkilediğini, insanların çevreyi hangi estetik yargılarla değerlendirdiğini ortaya çıkartmak için çeşitli veri toplama yöntemlerini kullanır. Bu yöntemlerin başında anket yöntemi gelmektedir ve farklı anket teknikleri kullanılmaktadır. Bazı anketlerde yapıların kişilerde oluşturdukları kavramsal özellikler yani; kişide yapıya karşı oluşan duygusal cevaplar (memnuniyet verici, kasvetli, cana yakın vb.) tek tek bazen de sıfat çiftleri halinde verilerek (güzel-çirkin, neşeli- kasvetli, hoş karşılayıcı- engelleyici vb.) kişinin yapıyı bu kavramlar doğrultusunda değerlendirmesi istenir. Bazı anket çalışmalarında ise bu kavramların doğrudan katılımcı tarafından belirlenmesi istenir. Bu iki çeşit anket çalışmasının sonucunda genellikle kişilerin ne çeşit yapıları beğendiği, tercih ettiği ortaya konulur; yani katılımcı grup, cana yakın, temiz, düzenli vb. kavramsal özelliklere sahip olan yapıları beğenmektedir gibi bir sonuç çıkabilmektedir. Bazı çalışmalar ise kavramsal özelliklerle birlikte yapıların fiziksel özelliklerini de ortaya koymaya çalışmaktadır. Örneğin bir yapı kişiler tarafından ‘güzel’, ‘neşeli’ bulunuyorsa ya da beğeniliyor, tercih ediliyorsa bunu sağlayan fiziksel özelliklerin neler olduğunu da ortaya koymaya çalışmaktadır. Bunun için de farklı yöntemler vardır; bunlardan biri Lens-Model yöntemidir. Bu yöntemde binanın kişide uyandırdığı duygusal cevaplar bir gruba, çalışmada kullanılan yapıların fiziksel/kavramsal özellikleri başka bir gruba sorularak iki grubun anket verileri sonucu ortaya çıkan değerlerle korelasyon çalışmaları yapılarak hangi duygusal cevaplara hangi yapı fiziksel/kavramsal özellikleri sonucu ulaşıldığı ortaya çıkarılır. Araştırmada; Lens-Model yöntemi kullanılarak, Türk ve Avrupalı mimarlık öğrencilerinin mimari yapılardan etkilenmelerini sağlayan mimari bileşenlerin birbirinden farklılaşabileceği hipotezi sorgulanacaktır.

Bu çalışma; dört bölümden oluşmaktadır;

2. Bölümde; tez konusu ile ilgili olarak yapılmış olan literatür araştırmasına yer verilmiştir. Araştırma üç ana başlık altında yapılmıştır;
 - Kültürel farklılık kavramı; bu bölümde kültür farklılıkları ile kişilerin mimari yapılara karşı olan değerlendirmeleri arasındaki ilişkiyi ele alan makaleler incelenmiştir.
 - Mimari bileşenler kavramı; bu bölümde kavramsal ve mimari bileşenlerin neler oldukları, literatürde nasıl kullanıldıkları ve tez çalışması için oluşturulan mimari bileşenler listesinin nasıl oluşturulduğu ortaya konulmuştur.
 - Mimari bileşenlerin katılımcı gruplarla ilişkilendirilmesi; bu bölümde ise mimari bileşenlerin çalışmalarda nasıl kullanıldığı, katılımcı gruplarla nasıl ilişkilendirildiği ortaya konulmuş, çeşitli makalelerle örneklenerek ele alınmış, tezde kullanılan Lens-Model yöntemi ayrıntılı bir şekilde irdelenmiştir.
3. Bölümde; alan çalışması yer almaktadır. Katılımcılar, uygulanan anket çalışmaları, yapılan analizler ve elde edilen Lens-model bulunmaktadır.
4. Bölümde; elde edilen bulgular ve tartışma kısmı yer almaktadır.
5. Bölümde; çalışma sonucunda elde edilen sonuçlar ortaya konulmuştur.

2. KAVRAMSAL TEMELLER

2.1. Kültürel Farklılıklar Kavramı

“İnsanların çevre ile ilişkileri ilk aşamada onların kültürel farklılaşmalarına yol açmışsa, bugün kültür ötesi bir çevresel yaklaşımın gelişebileceğini düşünmek de yanlıştır. Her ne kadar kapitalist üretim şekilleri insanları birçok konuda benzer biçimsel ve çevresel tercihler yapmaya itiyorsa da bugün yeryüzündeki farklı kültürlerle baktığımızda, Batı dışında birçok kültürün hala kendi çevre ilişkilerini ve estetiğini yarattığını ve bunun kaçınılmaz olduğunu görüyoruz. Nasıl ki kültürlerin gelişmesi insanların doğal, sosyal ve ekonomik olarak bulundukları çevreye uyumundan kaynaklanıyordu, bugün de ileri teknolojilerin insanları doğal, sosyal ve ekonomik etkilerden bağımsızlaştıramadığı yerlerde kültürler ve de çevre ilişkileri bu faktörlere bağımlı olarak kimliklerini korumaktadırlar. Kuşkusuz bunlar öncelikle batı dışında, yani ileri teknolojiye hakim olmayan kültürlerde görülür” [Erzen, 2006].

Tunalı (2007) ise Erzen’den (2006) daha farklı olarak, sadece Batı’nın değil bütün dünyanın hızlı bir iletişim ve etkileşimle iç içe geçtiğini, küçüldüğünü kültürlerin birleştiğini ve bu durumun ilerleyen zamanlarda, beğeni farklılıklarını en aza indirgeyeceğinden bahsetmektedir;

“Dünya o kadar küçülmüştür ki, böyle küçülmüş bir dünyada farklı kültürler olanca hızları ile birliğe, birleşmeye doğru gidiyorlar. Bugün herhangi bir ülkede meydana gelen bir kültür fenomeni, örneğin bir moda, en kısa zamanda dünyanın en uzak köşelerine kadar yayılıyor. Yalnız modada değil, sanatta da her yeni hareket, yankılarını bütün ülkelerde hemen hemen bulmaktadır. Örneğin sürrealizm, soyut sanat yine dünyanın her yerinde geçen sanat akımlarındandır. Böyle bir kültür birliğine doğru gelişen bir dünyada, eğitim de ulusal olmaktan çıkıyor, daha insansal, daha evrensel bir özellik elde ediyor. Sinema, tiyatro başta olmak üzere, bütün öbür sanat etkinlikleri karşısında insan, ulusu ne olursa olsun, kendini bir insan, bir dünya

insanı ve bir dünya yurttaşı olarak duyuyor ve eğitim de insanlığın ve kültürlerin birliği amacını güdüyor”[Tunalı, 2007].

“Şimdi böyle bir gidiş, bir süreç içinde beğenin alacağı yön ne olacaktır? Yarın böyle bir kültür ve eğitim birliği sağlandığı zaman, beğeni farklılıkları ortadan kalkacak mı? Beğeni relativizim’i geçerliğini kaybedecek mi? Buna karşı şöyle diyebiliriz: Yarın böyle bir durumun gerçekleştiğini kabul etsek bile, beğeni farklılıkları belki en az bir dereceye inecek, ama ortadan kalkmayacaktır. Çünkü beğeni, yalnız kültür ve eğitim bakımından değil, aynı zamanda insan konstitution’u, insanın psikik yapısı bakımından da relativ’dir”[Tunalı, 2007].

Tunalı (2007) ve Erzen (2006)’ in bahsettiği gibi kapitalist düzen, küreselleşme, hızlı iletişim sayesinde kişisel beğenilerde, tercihlerde, kültürel etki ortadan kalkmış yalnızca kişisel farklılıklardan kaynaklanan farklılıklar mı kalmıştır? Tez kapsamında bu sorunun yanıtına ulaşabilmek için Türk ve Avrupalı mimarlık öğrencileri olmak üzere batı kültürü bütünü içinde yer alan kültürel farklılıklar ele alınmaktadır. Konu ile ilgili literatür incelendiğinde ve kültür bağlamında yorumlandığında, kültürün geniş bir başlık olarak irdelenmesi gerektiği görülmektedir, buna göre çalışmalardan bazıları kültürel farklılığı coğrafi konum farklılığı olarak örneklemiş, bazıları ise cinsiyet farklılığı, mesleki farklılık, statü farklılığı olarak örneklemiştir.

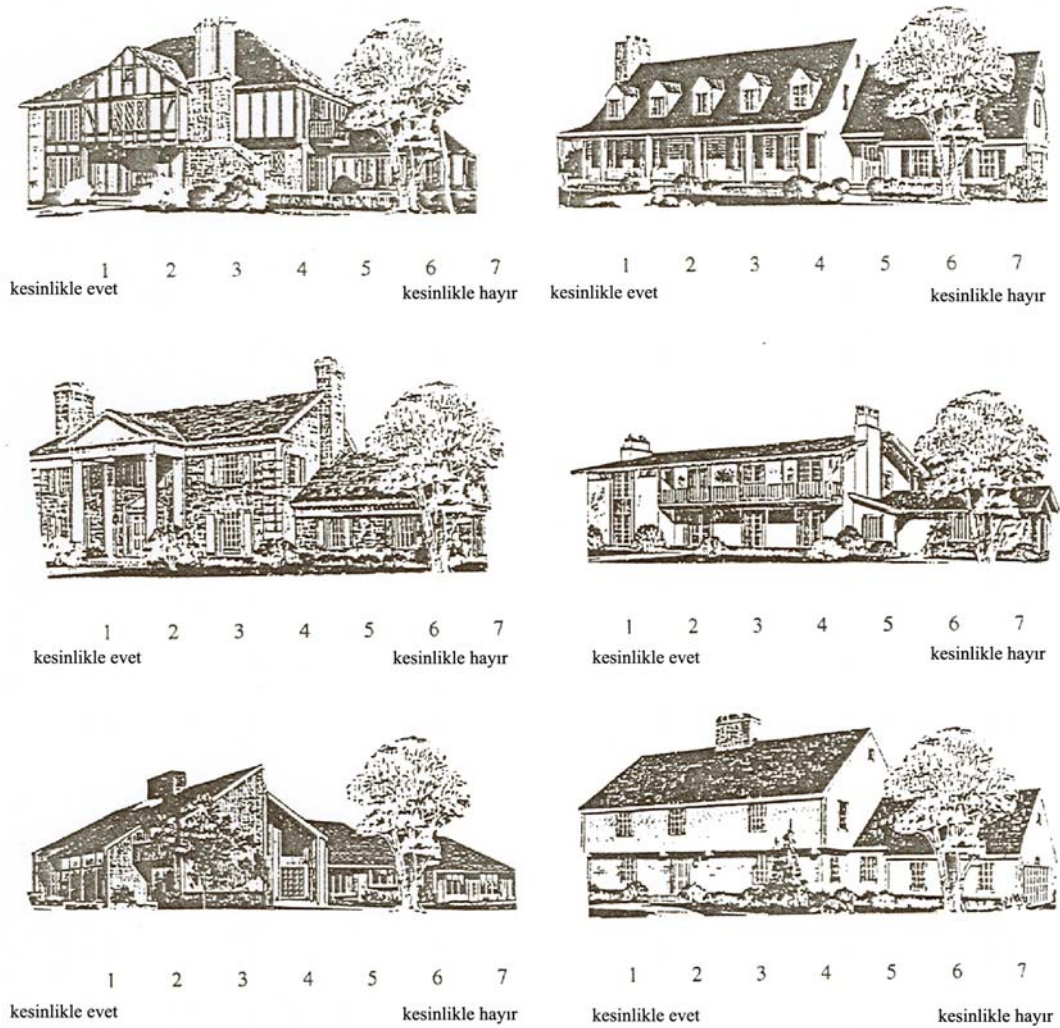
Nasar ve Devlin (2000) çalışmalarında, kültür farklılığını coğrafi konum farklılığı üzerinden ele almaktadır. Çalışmada Amerika’nın iki farklı coğrafi bölgesinden gelen iki grubun 6 farklı konut üslubuna karşı olan değerlendirmelerinde tercihlerinin ve yapılar hakkındaki bilgilerinin, aşinalıklarının (knowledge structure) farklılaşıp farklılaşmadığını ‘iyi örnek olma’ (goodness of example), ‘aşinalık’ (familiarity), ‘tercih’ (preference) kavramlarını kullanarak sorgulamaktadır. Çalışma, kişilerin değerlendirme süreçlerine ilişkin literatürde yer alan iki teoriden bahsetmekte ve bunların geçerliliğini tartışmaktadır. Birinci teoriye göre (şema teorisi); çevrede yer alan objeler her ne kadar biricik olsa, farklı özelliklere de sahip olsa tekrarlanarak

deneyimlenen çevrelerde kişiler ‘düzenleri’ (regularities) deneyimler. Bu yüzden bir bölgede yer alan konutlar farklı olsa bile kişiler onların ortak özelliklerini algırlar. Zaman içerisinde tekrar eden bu değişik örneklerle karşılaşmalar sayesinde bir öğrenme süreci oluşur, kişiler düzenlerin genelleyici zihinsel bir gösterimini oluşturur ve değer yargıları bu sistemle oluşur. Çalışmada [Nasar ve Devlin, 2000] şemanın görsel kaliteye etkisi ise şu şekilde açıklanmaktadır; bir konut dış görünüşünün değerlendirilmesi, o konut tipi, kategorisi hakkında bilgi sahibi olmaya, aşinalığa (knowledge structure) dayanmaktadır. Konu hakkında iki görüş ortaya konulmaktadır; birincisine göre insanlar prototipinden orta seviyede farklılaşmış konutları tercih etmektedir yani; konut, kişide o kategoriye ait bilgi ile örtüşüyorsa kişide olumlu bir etki yaratıyor, konut prototipinden farklılaşmaya başladıkça tercih bir noktaya kadar artıyor, farklılaşma belli bir noktadan sonra devam ederse tercih düşmeye başlıyor. İkinci görüş ise insanların kendi sahip oldukları bilgilerle örtüşen konutları tercih etmeleridir.

Çalışmaya [Nasar ve Devlin, 2000] göre kişilerin değerlendirme süreçlerine ilişkin ikinci teori ise genel anlamlardır (connotative meanings). Buna göre, insanlar tercihlerini, değerlendirmelerini yaparken genel anlamlara cevap veriyor olabilirler. Bu model de yine çevrenin deneyimlenmesiyle alakalı ancak burada kişi konut hakkındaki bilgisinden bağımsız düşünüp, ortak anlamlara cevap veriyor olabilir. Yani objelerin tekrarlı deneyimlenmesiyle, insanlar objedeki genel anlamlardan sonuçlar, anlamlar çıkarıyor olabilir. Örneğin, eğer insanlar ulusal medyayı takip ediyor ve bu medyada gördükleri bazı konut üsluplarının statü ile ilişkilendirildiğini görüyorlarsa, kişiler bu konut örneklerini gördüklerinde onları statü ile ilişkilendirirler.

Nasar ve Devlin (2000) ’in çalışmasının amacı; yukarıda anlatılan iki teorelin ışığı altında, yapı bilgisi ve tercihin coğrafi konum farklılığına göre değişip değişmediğini, yapı bilgisinin, aşinalığın tercih üzerinde bir rolü olup olmadığını bulgulamaktır. Buna göre, Connecticut’tan 111, Ohio’dan 93 üniversite öğrencisine yer verilmiş farklı üsluptaki 6 konut örneğini değerlendirmeleri istenmiştir (Resim

2.1). Çalışma 2 bölümünden meydana gelmiştir. Birinci bölümde katılımcılardan konutları ‘iyi örnek olma’ (goodness of example), ‘aşinalık’ (familiarity), ‘tercih’ (preference) başlıklarından biriyle 7 dereceli likert ölçekte değerlendirmesi istenmiştir. Değerlendirmeler Resim 2.1’deki gibi bir sayfa düzeni ile alınmıştır. Ancak konutların sıralanışının cevapları etkileme olasılığına karşı 6 farklı sıralanış yapılmıştır.

Resim 2.1. Farklı üsluptaki 6 konut örneği [Nasar ve Devlin, 2000]

(Sol üst köşeden saat yönünde; Tudor, Farm, Mediterranean, Saltbox, Contemporary ve Colonial)

Katılımcılara uygulanan anket çalışmasında; ‘iyi örnek olma’ kavramının cevabına ulaşabilmek için şu soru sorulmuştur;

“Biz, insanların kategorilere dair kelimeleri kullanırken akıllarında ne olduğu ile ilgileniyoruz. Kırmızı kelimesini örnek olarak ele alalım. Turuncumsu bir kırmızı düşünün, şimdi morumsu bir kırmızı düşünün. Turuncu-kırmızı, mor-kırmızı, bu kırmızıya ait kategorileri kırmızı terimi ile isimlendirseniz de bunlar gerçek kırmızı kadar iyi olamazlar. Bunun için onlar kırmızı kelimesinin özünü yansıtabilecek kadar açık değildir. Kısacası bazı kırmızılar diğerlerinden daha kırmızıdır”...

“Bu anket çalışması ev çizimlerini (siyah-beyaz fotokopi) içermektedir. Her bir konutu gördüğünüzde genel kategoriye göre ‘iyi örnek olma’ durumlarını belirtiniz. 1 ile 7 arasındaki değerleri kullanınız. ‘1’ kendi fikrinize göre kategori konuta çok iyi bir örnek anlamına, ‘7’ ise bir kategoriye dahil olabilmek için çok zayıf bir örnek anlamına gelmektedir.”

‘Yakınlık’ kavramının cevabına ulaşabilmek için ise şu soru sorulmuştur;

“Konut örnekleri için her biriyle ne derece yakın olduğunuzu belirtin. Bunun için yaşadığınız yerdeki genellikleri ve komşu konutları düşünün, her bir konut örneği ile ne kadar sık karşılaştığınızı düşünün. 1 ile 7 arasındaki değerleri kullanınız. ‘1’ çok yakın anlamına, ‘7’ ise hiç yakın değil anlamına gelmektedir.”

‘Tercih’ kavramının cevabına ulaşabilmek için ise şu soru sorulmuştur;

“Rüya ev piyangosunu kazandığınızı hayal edin ve herhangi bir konuta ücretsiz sahip olabileceğinizi düşünün. Bu durumda görmüş olduğunuz örnek konutlardan hangilerinde ne derece yaşamak istediğinizi belirtiniz. 1 ile 7 arasındaki değerleri kullanınız. ‘1’ çok isterim, ‘7’ ise hiç istemem anlamına gelmektedir.”

Bu bölümden elde edilmek istenen sonuç bölgeler arası cevaplardaki farklılıkları ve yakınlıkları elde etmektir. İkinci bölümde ise; katılımcılardan konutları ‘iyi örnek olma’, ‘aşinalık’, ‘tercih’ başlıklarının hepsini kullanarak birinci bölümdeki aynı

sorular sorularak değerlendirmeleri istenmiştir. Buradan elde edilmek istenen sonuç ise yapısal bilgiye sahip olmanın, aşına olmanın tercih üzerindeki etkisini görmektir zira çalışma kapsamında ‘iyi örnek olma ve ‘aşınalık’ yargıları kişinin yapısal bilgiye sahip olması, aşına olma durumu ile ilişkilendirilmiştir. Bu kısımda ayrıca her iki bölgeden 20’şer kişiye 6 farklı üsluptaki konut fotoğrafı gösterilerek ilk beğendiği 2 ve beğenmediği 2 konutu seçmeleri ve neden onları seçtiklerini sözlü olarak ifade etmeleri isteniyor. Burada da genel anlamların tercihteki rolü ortaya çıkartılmaya çalışılıyor.

Nasar ve Devlin (2000) ’in çalışmasının bulguları şöyledir;

- şema teorisinin aksine iki farklı coğrafı bölgeden gelen grupların değerlendirmeleri arasında güçlü farklılıklara rastlanmamış, gruplar tarafından prototipinden farklılaşan konut örnekleri tercih edilmiştir.
- Kişilerin konutları tercih etmelerinde ‘iyi örnek olma’ ve ‘aşınalık’ faktörleri önemli bir rol oynamıştır. Çalışmada ‘iyi örnek olma’ ve ‘aşınalık’ kişinin yapısal bilgiye sahip olması, aşına olması ile bağdaştırıldığından, kişilerin yapısal bilgiye sahip olmaları, aşına olmaları tercihte önemli bir faktör oluşturmaktadır.
- Çalışmanın, kişilerin beğenilerinin nedenlerini açıkladıkları kısımda ise genellikle konutun bir stili / anlamı olduğu ya da tipik olmadığı şeklinde ve üslupların fiziksel özellikleri ve malzemelerinden bahsedilmiştir. Bu da genel anlamların tercihteki rolünü ortaya koymaktadır.

Bu sonuçlara göre coğrafı konum farklılığından meydana gelen kültürel farklılıklar farklı üsluptaki konut örneklerinin değerlendirilmesinde farklılık yaratmamaktadır.

Bir başka çalışmasında ise Nasar (1984) kültür farklılığını coğrafı konum farklılığı üzerinden ele almaktadır. alışmasında iki farklı coğrafyadan gelen kültürlerin, ‘cadde görünümlerine’ karşı görsel tercihlerini irdelemiş, Amerikan ve Japon kültürlerini karşılaştırmıştır. Çalışmanın amacı karmaşık ve sanayileşmiş iki kültür arasındaki ortak tercihleri ortaya çıkarmaktır. Japon ve Amerikan kültürleri ve fiziksel vreleri çok farklı olmasına rağmen, kişilerin görsel vreye ilişkin

tercihlerinde ortaklıklar bulunursa bu tercihlerin evrensel olarak yorumlanabileceği ifade edilmektedir. Çalışma için iki farklı çalışma grubu oluşturulmuştur; birinci grup mimarlık eğitimi almış olan; 1 araştırmacı ve 3 öğrenci, ikinci grup ise Japonya'dan 29 öğrenci (18 mimarlık mühendisliği, 11 çevre mühendisliği öğrencisi) ve Amerika'dan 17 öğrencidir (şehir bölge planlama öğrencisi).

Çalışma için Japonya ve Amerika'nın 4'er farklı şehri seçilmiş ve her birinde şehir merkezine giden anayollardan görüntüler alınarak 8 video ve 24 slayt hazırlanmıştır. Katılımcı gruplara bu video ve slaytlar gösterilerek değerlendirmelerini yapmaları istenmiştir.

Birinci gruba 6 adet çevresel sıfat (environmental attributes) sunulmuştur; kapalı- açık (closed- open), basit- farklı (simple- diverse), karmakarışık- düzenli (chaotic- orderly), yıkık dökük- bakımlı (dilapidated- well-kept), araçlar göze çarpıyor- araçlar gözüküyor (vehicles prominent- vehicles not in sight), doğa (yeşil) gözüküyor- doğa (yeşil) göze çarpıyor (nature (greenery) not in sight- nature (greenery) prominent). Grupları her bir görüntüyü bu 6 çevresel sıfat ile, 7'li likert ölçek kullanarak değerlendirmeleri istenmiştir.

İkinci grup olan Japon ve Amerikalı öğrencilerden her bir görüntüyü hoş- hoş değil (pleasant- unpleasant), ilginç- sıradan (interesting- uninteresting) ölçeklerinde (scale) 7'li likert ölçek kullanarak değerlendirmeleri istenmiştir. Katılımcılardan kendilerini sokaklar arasında araba kullanırken hayal etmeleri istenmiş ve doğru ya da yanlış cevabın bulunmadığı söylenerek kendi düşüncelerine göre cevap vermeleri istenmiştir. Katılımcılara silindirik bir tüp verilerek, bir gözleri açık bir gözleri kapalı bir şekilde slayt ve videoları izlemeleri istenmiştir, buradaki amaç deney yapılan odanın görsel elemanlarını ortadan kaldırmaktır. İmaj sıralarının, değerlendirmeleri etkileyebilme ihtimaline karşılık sunum, iki farklı sırada hazırlanmıştır.

Her bir grubun hoşluk ve ilginçlik için yaptığı değerlendirmelerin ortalama değerleri alınarak, birleştirilmiştir ve 'bileşik tercih' (composite preference) olarak adlandırılmıştır.

Daha sonra birinci ve ikinci grubun değerlendirmeleri birbiri ile ilişkilendirilerek bileşik tercihin fiziksel nedenlerine ulaşılmıştır.

Nasar (1984)'ın bu çalışmasının bulguları ise şöyledir;

- İki kültür içinde çevrenin bakımlı olması, doğanın, yeşilin göze çarpıyor olması, araçların olmaması ve çevrenin düzenli olması tercihin artmasına neden olmuştur.
- İki kültürde karşı kültürün çevrelerini daha çok tercih etmiştir. Bunun sebebi olarak ta katılımcıların genç olması ve literatürde gençlerin yenilikleri daha çok tercih ediyor olması bulgusu gösterilmiştir.
- Amerikalı katılımcılarda çevrenin açıklılığının artması tercihlerin artmasına neden olmuştur.
- İki grup arasında belirgin bir diğer fark ise Japonların kendi çevrelerinde mevcut olan bir manzarayı Amerika'ya ait bir çevre örneğinde gördüklerinde onu negatif değerlendirmeleri şeklinde oluşmuştur.

Bu sonuçlara göre coğrafi konum farklılığından meydana gelen kültürel farklılıklar cadde görünümünün değerlendirilmesinde küçük ölçekte de olsa bazı farklılıklara yol açmaktadır.

Diğer bir çalışmada ise Purcell ve ark. (1998), kültür farklılığını coğrafi konum farklılığı, mesleki farklılık ve yaş farkı üzerinden ele almaktadır. Bu çalışmada, Avustralya'dan farklı geçmişlere, altyapılara (mimar, mühendis, halk ve bu grupların öğrencileri) sahip 3 grup ile İtalya'dan iki farklı yaş grubunun, Amerika ve Avustralya'dan seçilen 6 farklı müstakil konut stili hakkındaki değerlendirmeleri ile çevrenin duygusal deneyimlenmesi arasındaki ilişkileri sorgulanmaktadır.

Çalışmada [Purcell ve ark., 1998], çevrenin duygusal deneyimlenmesine ilişkin iki model tartışılmaktadır. Birinci model prototiplerin tercihi modeli; buna göre insanlar tipik (typical) ve aşina (familiar) buldukları yapıları tercih etmektedir. İkinci model ise ilk modelin tersi olan farklılıklar modeli; buna göre ise tercih (preference), ilgi (interest) gibi duygusal deneyimler ve bu deneyimlerin farklı dereceleri belli bir örneğin nitelikleri ile onunla ilgili olan imgelem dünyamız (mental representation) arasındaki yakınlık ya da farklılık ilişkisinden meydana gelmektedir. Çalışma bu iki modeli ‘aşinalık’ (familiarity), ‘tipiklik’ (typicality), ‘tercih’ (preference) ve ‘ilgi’ (interest) kavramlarını kullanarak irdelemekte, geçerliliklerini tartışmaktadır. Bunun için Purcell ve ark. (1998), iki farklı çalışma yapmaktadır. Birinci çalışmada Avustralya Sydney’den mimarlık, mühendislik öğrencileri ve çalışanları, halk ve diğer bölümlerde okuyan üniversite öğrencileri gruplarından toplam 319 kişiden 6 farklı müstakil konut üslubunu (Bknz. Resim 2.2) ‘aşinalık’ (familiarity), ‘tipiklik’ (typicality), ‘tercih’ (preference) ve ‘ilgi’ (interest) kavramlarıyla değerlendirmesi istenmiştir.

Katılımcılara uygulanan anket çalışmasında;

‘Aşinalık’ kavramının cevabına ulaşabilmek için şu soru sorulmuştur; ‘ Bu konut örneğine benzer bir örneği daha önce gördünüz mü?’ ‘1’ hiç görmedim, ‘100’ ise aynısını gördüm anlamına gelmektedir.

‘Tipiklik’ kavramının cevabına ulaşabilmek için şu soru sorulmuştur; ‘Görmüş olduğunuz konut, müstakil konut örneğine iyi bir örnek midir?’ ‘1’ çok zayıf bir örnek, ‘100’ ise katılımcının ideal konutu anlamına gelmektedir.

‘Tercih’ ve ‘ilgi’ kavramlarının cevaplarına ise ‘1’ tercih veya ilgi için çok düşük ihtimal, ‘100’ ise tercih veya ilgi için yüksek ihtimal şeklinde yapılan değerlendirmeleri ile ulaşılmıştır.

Birinci çalışmanın amacı; duygusal deneyimle müstakil konut üslupları arasında ilişki kurmak ve öğrenci grupları arasında çıkan farklılıkların çalışan gruplar arsında da çıkıp çıkmayacağını ortaya koymaktır.

İkinci çalışmada ise İtalya Padua'dan çocuk (12-15 yaş grubu) ve yaşlı (70-80 yaş grubu) olmak üzere 2 grup olarak toplam 128 kişiden, birinci çalışmadaki değerlendirmelerin aynılarını yapmaları istenmiştir. Burada tek fark bu kısımda yaşça küçük katılımcıların bulunması nedeniyle anket çalışmasını basitleştirmek için 100'lük likert ölçek yerine 10'luk likert ölçek kullanılmış olmasıdır. Bu çalışmada ise amaç aşına olmamanın, çevresel deneyimin olmamasının değerlendirmeleri nasıl etkilediğini görmektir. Çünkü sunulan müstakil konut örneklerine İtalya'da çok az rastlanmaktadır ve genellikle mevcut konut tipi apartman şeklindedir. İkinci bir amaç ise imgelem dünyası (mental representation) geliştirmekte olan çocuk grubunu ve imgelem dünyası gelişmiş olan yaşlı grubu kullanarak imgelem dünyamızın değerlendirmelere olan etkisini ortaya çıkarmaktır.

Birinci çalışmanın bulguları şöyledir;

- Halk ve üniversite öğrencileri en çok popüler stili (popüler kültür için müteahhitler tarafından planlanan) tercih ederken en az yüksek stili (mimarlar tarafından tasarlanan) tercih etmişlerdir. İki grup arası değerlendirmelerde fark yoktur.
- Mimarlık öğrencileri, mimarlar ve mühendisler yüksek stili tercih etmişlerdir. Gruplar arası değerlendirmelerde fark yoktur.
- Mimarlar yüksek stili 'aşına' bulurken diğer gruplar bulmamaktadır.

İkinci çalışmanın bulguları ise şöyledir;

- 'Aşına' olma değerleri Amerika ve Avustralya 'nın yüksek stil müstakil konut örnekleri için düşüktür.
- 'Tipiklik' ve 'tercih' değerleri yüksek ve popüler müstakil konut stilleri içinde yüksektir.
- Yüksek stile kıyasla popüler stil daha çok 'aşına' ve 'tipik' olarak değerlendirilmiş ve tercih edilmiştir.
- Çocuk grubu 'aşinalık' ve 'tipiklik' yargılamalarında yüksek stili de popüler stili de düşük değerlendirmiştir.
- İtalya grubunun değerlendirmeleri ile Avustralya halk grubunun değerlendirmeleri birbirine yakın çıkmıştır.

- İtalya müstakil konut anlayışına çok alışkın olmasa da gruplar müstakil konut stillerinin prototiplerini tercih etmişlerdir.

Bu bulgulara göre; mimarlık eğitiminin tercihlerin değişmesine yol açmakta olduğu, imgelem dünyamızın çevresel deneyim arttıkça detaylanmakta ve gelişmekte olduğu, aşına olmanın, tekrarlı deneyimlemenin olmamasının duygusal deneyimle bir ilgisi olmadığı ve coğrafi konum farklılığından meydana gelen kültürel farklılıkların farklı üsluptaki konut değerlendirmelerinde farklılıklara yol açmadığı yargılarına varılmıştır.

Resim 2.2. Amerika ve Avustralya konut örnekleri [Purcell ve ark., 1998]

(Sol üst köşeden saat yönünde: Amerikan popüler stil, Avustralya popüler stil, Avustralya yüksek stil, Avustralya geleneksel stil, Avustralya suburban stil, Amerikan yüksek stil)

Purcell (1995) daha önceki çalışmasında ise kültür farklılığını coğrafi konum farklılığı (katılımcı grup aynı coğrafyadan ancak seçilen konut örnekleri farklı coğrafyalardan) ve mesleki farklılık (mimar olan- mimar olmayan) üzerinden ele almaktadır. ‘İyi örnek olma’ (goodness of example), aşinalık (familiarity), ilgi (interest) ve tercih (preference) kavramları arasındaki ilişkiyi ve bu kavramların farklı kültürlerden nasıl etkilendiğini araştırmıştır.

Purcell (1995) araştırmasında Avustralya’dan ve Amerika’dan yüksek stil ve popüler stile ait 20’şer müstakil konut örneği kullanılmıştır. Değerlendirme grubu olarak da aynı üniversitede okuyan mimarlık ve diğer bölüm öğrencileri seçilmiştir. Mimarlık öğrencilerinden 4 grup (bir grup mimarlık eğitiminin ilk haftasında bulunan öğrencilerden oluşturulmuştur) , diğer bölüm öğrencilerinden 2 grup oluşturulmuştur. (Her bir grup 16-18 kişiden oluşmaktadır) Mimarlık öğrenci gruplarından, tipiklik, yakınlık, ilgi ve tercih kavramlarından bir tanesi diğer iki üniversite grubunda da tipiklik, tercih kavramlarını her bir konut örneği için değerlendirmeleri istenmiştir.

Katılımcılara uygulanan anket çalışmasında; ‘iyi örnek olma’ kavramının cevabına ulaşabilmek için Nasar ve Devlin (2000)’inde çalışmalarında kullanmış olduğu ‘kırmızı’ ile ilgili betimleme yapılmış (bkz.sy 10) ve buna ek olarak aşağıdaki kısım eklenerek, katılımcılardan 100 dereceli likert ölçeğinde değerlendirme yapmaları istenmiştir. Ayrıca katılımcılardan konutları ‘aşına olma’, ‘tercih etme’ ve ‘ilgi duyma’ durumlarına göre 100 dereceli likert ölçeğinde değerlendirmeleri istenmiştir.

“...Aynı şey diğer kategoriler için de geçerlidir. Köpekleri düşünün; ‘gerçek köpek’ ve ‘kuçukuçular’ hakkında bazı düşünceleriniz vardır. Bana göre av köpeği ya da Alman çoban köpeği kuçukuçuyken, Pekin köpeği daha az kuçukuçudur.

Dikkat edin ki; bu tip değerlendirmeler aslında sizin beğenilerinizi etkilemez. Beğendiğiniz rengin gerçek kırmızı olmadığını bilmenize rağmen mor-kırmızıyı gerçek kırmızıdan daha çok sevebilirsiniz. Pekin köpeğinin çoğu insan tarafından kuçukuçu olarak adlandırıldığını bilseniz bile yine de pekin köpeğiniz olmasını isteyebilirsiniz...”

Purcell (1995)'in araştırmasının bulguları ise şöyledir;

- İki ülkenin de konut örneklerinden mimarlık öğrencileri yüksek stili ilginç bulmuş ve tercih etmiş, popüler stili ilginç bulmayarak tercih etmemişlerdir.
- Mimarlık öğrencilerinin Amerika ve Avustralya konut örneklerine karşı olan değerlendirmeleri birbirine yakındır.
- Mimarlık eğitiminin farklı aşamalarında olan öğrenciler arasında tercihlerde farklılık olmayıp hepsi yüksek stili tercih etmişlerdir.
- Avustralya'daki yüksek stil konut örnekleri mimarlık öğrencileri ve diğer öğrenciler tarafından yabancı ve tipik olmayan şeklinde yorumlanırken popüler stil ise tipik ve aşina bulunmuştur.

Bu sonuçlara göre; mimarlık eğitiminin tercihlerin değişmesine yol açmakta olduğu, farklı coğrafyalara ait konut stillerinin aynı gruplar tarafından benzer şekilde değerlendirildiği ve aşina olmanın değerlendirmeler üzerinde etkisi olabileceği ortaya çıkarılmıştır.

Kültür farklılığı yalnızca coğrafi konumla bağdaştırılmayıp daha geniş bir çerçevede değerlendirilmelidir. Örneğin, Başkaya ve ark.(2006) Ulus Postane Binası'nın grafik imajını ortaya koydukları çalışmalarında kadın erkek, gruplara yer vererek, iki grubun değerlendirmelerinin farklılaştığını; kadınların mekanı fonksiyonla özdeşleştirdiğini, erkeklerin ise kişide bıraktığı etki ile özdeşleştirdiği sonucunu ortaya çıkartmıştır bu durum cinsiyet farklılığının yarattığı kültür farklılığı olarak değerlendirilebilir. Brown ve Gifford (2001) ise çalışmalarında 1980-90 yılları arasında inşa edilmiş olan 42 adet kentsel yapı örneğini kullanarak, mimar ve mimar olmayan gruplara yer vermiş ve mimarların mimar olmayan kişilerin tercihlerini tahmin edemediklerini ve mimarlık eğitiminin değerlendirmeleri etkilediğini ortaya çıkartmıştır. Bu durum da mesleki farklılığın yarattığı kültür farklılığını ortaya çıkartmaktadır. Jeffrey ve Reynolds [1999] çalışmalarında 25 adet infiil bina kullanarak, planlamacı, mimar ve halk grubuna yer vermiş, mimarların kendi içlerinde en homojen grup olduğunu ve estetik yargılarının tutarlı, açık olduğu bulgulamıştır. Bu durum da yine mesleki farklılığın yarattığı kültür farklılığını ortaya

çıkartmaktadır. Nasar ve Kang (1999) ise çalışmalarında 15 farklı üsluptaki konut örneklerine yer vermiş, aynı coğrafyadan gelen beş farklı statü grubunu ele almıştır. Çalışma sonucunda da gruplar arasında büyük yakınlıklar olduğunu tespit etmiş ancak en farklı değerlendirmeleri yapan grubun statü olarak en yüksek grup olan tasarımcıların olduğunu bulgulamıştır. Nasar ve Kang (1999) gruplar arasında çıkan ortaklığı katılımcıların aynı coğrafyadan geliyor olmasına, buna bağlı olarak ortak deneyimlere sahip olmalarına ve kitle iletişim araçlarının etkisine bağlamaktadır. Bu bulgulara coğrafi konum ve statünün yarattığı kültür farklılıklarını ve ortaklıklarını ortaya çıkartmaktadır.

Bölüm değerlendirmesi

Literatürde yer alan çalışmaları kültür bağlamında değerlendirdiğimizde yalnızca coğrafi konum farklılığının kültür farklılığı olarak ele alınmasının yetersiz olabileceği kültür içi farklılıkların ya da aynılıkların da çalışma için önemli değişkenler olabileceği görülmektedir. Literatürdeki çalışmalarda sıklıkla bulgularan birinci durumun coğrafi konum farklılığından meydana gelen kültür farklılığının, halk gruplarının mimari yapıları değerlendirilmesinde farklılıklara yol açmadığı, ikinci durumun ise mimar grupların değerlendirmelerinde homojen bir durum sergileyerek değerlendirmelerinin paralel olduğu yönündedir. Tez çalışması kültürel farklılığı bu iki boyutu ile ele almaktadır; coğrafi konum farklılığı ve mimarlık disiplininin mimari yapıların değerlendirilmesindeki etkisi. Literatürde yer alan bulgulara göre Türk ve Avrupalı mimarlık öğrencileriyle yapılacak bir çalışmada, değerlendirmeler arasında farklılık elde etmenin zor olduğu göze çarpmaktadır. Ancak incelediğimiz çalışmaları mevcut tez çalışmasından ayıran bazı ortak noktaları vardır; çalışmaların problem alanını psikoloji bilimi oluşturmakta, değerlendirme sürecine etki eden çevresel deneyimleri sorgulamakta, mimarlığı bir araç, bakılacak bir obje olarak ele almakta ve değerlendirmelerin kavramsal özelliklerle yapılıyor olmasıdır. Ayrıca kültürel farklılığı coğrafi konum farklılığı üzerinden ele alan çalışmalarda çoğunlukla farklı konut üslupları irdelenmekte, kişilerin konutları değerlendirmelerinde farklılıklar olup olmadığı ortaya çıkarılmaya çalışılmakta ve

çoğunlukla fark olmadığı bulgulanmaktadır. Fark elde edememenin sebepleri çoğunlukla konut örneklerinin kullanılması ve değerlendirmelerin kavramsal özellikler üzerinden yapılıyor olması olabilir. Çünkü konut değerlendirmelerinde genellikle kişilerin kendilerine göre ‘yeni’ olanı tercih ettikleri saptanmış bu da coğrafi konum farklılığının tercih üzerindeki etkisini ortadan kaldırmıştır. Yapılmış olan tez çalışmasında ise farklı bir yaklaşım geliştirilerek tamamı mimarlık eğitimi alan ve veren kişilerin yaşamak isteyeceği konut mimarilerini değerlendirmeleri yerine farklı üslup ve özellikler taşıyan mimarlık yapıtlarını disiplinler bir yaklaşımla kavramsal ve fiziksel özellik taşıyan mimari bileşenlerle değerlendirmeleri istenmiştir. Elde edilen sonuçlar iki kültür arasında yakınlıklar olduğu kadar farklılıkların da olduğunu ortaya çıkarmıştır.

2.2. Mimari Bileşenler Kavramı

Literatürde yer alan çalışmalar incelendiğinde, algılayan, deneyimleyen konumundaki kişilerin mimari yapılara, fiziksel çevrelere bakarken ve değerlendirirken kullandığı bazı fiziksel çevre özellikleri ve duygusal, algısal tepki özelliklerini ortaya çıkarmaya çalışan çalışmalara rastlanmaktadır.

Bunlardan biri Küller’in (1973) yapmış olduğu çalışmadır. Küller çalışmasında her çalışma için kullanılabilecek ‘faktör’ ler ortaya koymaya çalışmıştır. İsveç Akademik Sözlüğünden 200 kelime seçmiş ve bu kelimelerle farklı mekanların değerlendirilmesi yapılmıştır. Çalışmada 15 oturma odası, bir tane gerçek boyutlarda oda, bir tane konut alanı, 15 manzara, 1 tane gerçek çalışma alanı ve 15 heterojen çevrenin renkli slaytları kullanılmıştır. Daha sonra faktör analizi uygulanmış ve 8 faktör bulunmuştur.

1) Memnuniyet (pleasantness): Memnuniyet verme derecesi; çirkin (ugly), uyarıcı (stimulating), güvenli (secure), sıkıcı (boring), rüya gibi (idyllic), iyi (good), hoş (pleasant), kaba (brutal).

- 2) Karmaşıklık (complexity): Ortamın neşeli olma durumu ve karmaşası; rengarenk (motley), durgun (subdued), composite (birleşik), canlı (lively).
- 3) Bütünlük (unity): Çevrenin değişik parçalarının birbirini tamamlaması; fonksiyonel (functional), üslup (of pure style), tutarlı (consistent), bütün (whole).
- 4) Kapanmışlık (enclosedness): Çevrenin kapalılığı, ışığı, alanı; kapalı (closed), açık (open), sınırlandırılmış (demarcated), havadar (airy).
- 5) Etki (potency) : Çevrenin potansiyel gücü ve cinsiyetinin açık olması; erkekse (masculine), narin (fragile), etkili (potent), kadınsı (feminine).
- 6) Sosyal statü (social status): Ekonomik ve sosyal ölçü; pahalı (expensive), basit (simple), savurgan (lavish), iyi korunmuş (well-kept).
- 7) Etkileme (affection): Çevrenin yaşı; modern, sonsuz (timeless), yaşlı (aged), yeni (new).
- 8) Orjinallik (originality): Çevrenin sıradışılığı, şaşırtıcılığı; meraklı (curious), sıradan (ordinary), şaşırtıcı (surprising), özel (special).

Küller ortaya çıkan faktörleri ‘Tanımlayıcı Sistem’ adı altında toplamış ve çalışmalarda kullanılmasını tavsiye etmiştir.

Mimari yapılar ve bu yapıların onları kullanan öznelerle ilişkisini irdeleyen kaynaklar incelendiğinde çoğunlukla bu ilişkinin, yapıların özneler üzerinde bıraktığı etkileri ifade etmekte kullanılan kavramsal/ bilişsel özellikler (cognitive properties) ile kurulduğu görülür, bazı araştırmacılar kavramsal özellikler başlığı yerine farklı başlıklar da kullanmışlardır; duygusal cevaplar (emotional responses) [Nasar ve ark., 1983], faktör (factor) [Başkaya ve ark., 2006]; sıfat çiftleri (adjective pairs) [Hershberger, 1988]; ölçek (scale) [Oostendorp ve Berlyne, 1988]; tanımlayıcı sistem [Küller, 1973]. Fiziksel özellikleri ele alan Gifford ise fiziksel özellik (physical properties), fiziksel unsur (physical cue) gibi isimler kullanmıştır [Gifford, 2000, Douglas ve Gifford, 2001, Gifford, 2002]. Bu çalışmada ise bu fiziksel özellikler ve kavramsal özellikler ‘mimari bileşen’ adı altında bir arada ele alınmaktadır. Aşağıdaki çizelgede yukarıda bahsedilen kavramsal ve fiziksel özelliklerden bazılarına yer verilmiştir;

Çizelge 2.1. Kavramsal ve fiziksel özellikler

Brown, Gifford (2001) Kavramsal özellikler (conceptual properties)				
-Netlik (clarity)	-Karmaşıklık (complexity)	-Arkadaşça (friendliness)	-Kaba (ruggedness) -Örjinallik (originality)	-Anlamlılık (meaningfulness)
Hersberger (1988) Sıfat çiftleri (adjective pairs)				
-Ferah (spacious)	-Düzenli (ordered)	-Sıkışık (tight)	-Rahat (comfortable)	-Cesur (bold)
-Kapalı (confined)	-Düzensiz(chaotic)	-Net (clear)	-Rahatsız (uncomfortable)	-Ürkek (timid),
-Açık (open)	-Hoş karşılayıcı	-Belirsiz (ambiguous)	-İyi (good)	-Kalıcı (permanent)
-Kapalı (closed)	(welcoming)	-Rasyonel (rational)	-Kötü (bad)	-Geçici (temporary)
-Memnuniyet verici (pleasing)	-Engelleyici (forbidding)	-Sezgisel (intuitive)	-Güçlü (strong)	
-Can sıkıcı (annoying)	-Serbest (loose)	-Çirkin (ugly)	-Zayıf (weak)	
Hersberger, Cass (1988) Anlamsal ölçekler (semantic scales)				
-İyi (good)	-Can sıkıcı (annoying)	-Büyük (large)	-Tutumlu (frugal)	-Kalıcı (permanent)
-Kötü (bad)	-Arkadaşıl (friendly)	-Küçük (small)	-Cömert (generous)	-Geçici (temporary)
-Kullanışlı (useful)	-Saldırgan(hostile)	-Yatıştırıcı(calming)	-Güzel (beautiful)	-Devam eden (continuous)
-Kullanışsız (useless)	-İlginç(interesting)	-Heyecan verici (exciting)	-Çirkin (ugly)	-Bitmiş (broken)
-Biricik(unique)	-Sıkıcı (boring)	-Açık (clear)	-Birleştirilmiş (unified)	-Düşünülmüş (considered)
-Genel(common)	-Karmaşık(complex)	-Belirsiz (ambiguous)	-Dağıtılmış (diversified)	-Gelişigüzel (arbitrary)
-Aktif(active)	-Basit(simple)	-Renkli (colorful)	-Enerjik (vibrant)	-Ferah (spacious)
-Pasif (passive)	-Umumi(public)	-Renksiz (colorless)	-Durgun (subdued)	-Kapalı (confined)
-Geniş(roomy)	-Hususi(private)	-Güvenli (safe)	-Korunmuş (protected)	-Devrimci (revolutionary)
-Samimi (cozy)	-Pürüzlü(rough)	-Tehlikeli (dangerous)	-Korunmasız (exposed)	-Gerici (reactionary)
-Kaba (rugged)	-Pürüzsüz(smooth)	-Sakin(quiet)	-Modası geçmiş (musty)	-Açılı (angled)
-Zarif(delicate)	-Derli toplu (tidy)	-Gürültülü(noisy)	-Taze (fresh)	-Kavisli (curved)
-Temiz (clean)	-Dağınık (messy)	-Havadar(drafty)	-Sade (plain)	-Serbest(loose)
-Kirlili(dirty)	-Biçimsel(formal)	-Havasız (stuffy)	-Süslü (ornate)	-Sıkışık(compact)
-Düzenli (ordered)	-Nedensel (casual)	-Sabit (rigid)	-Denetimli (controlled)	
-Düzensiz (chaotic)	-Parlak (bright)	-Esnek (flexible)	-Tesadüfen (accidental)	
-Sıcak (warm)	-Donuk (dull)	-Geleneksel (traditional)		
-Havali (cool)	-Yeni(new)	-Çağdaş (contemporary)		
-Aydınlık(light)	-Eski(old)			
-Karanlık (dark)	-Pahalı(expensive)			
-Memnuniyet verici (pleasantness)	-Ucuz(inexpensive)			
Berlyne, Oostendorp (1988) Ölçek (scale)				
-Alışılmadık (unusual)	-Düzenli(orderly)	-Açık (clear)	-Estetik norm (aesthetic norm)	-Dikey ölçü (vertical dimension)
-Alışıldık(usual)	-Düzensiz(disorderly)	-Belirsiz (indefinite)	-Estetik olmayan norm (unaesthetic norm)	-Yatay ölçü (horizontal dimension)
-Karmaşık (complex)	-Rahat (relaxed)	-Rahatsız etmeyen (nodiscomfort)	-Duygular (emotions)	-Renk (color)
-Basit (simple)	-Gergin (tense)	-Rahatsız edici (extreme discomfort)	-Fonksiyonel ifade (fuctional expression)	-Eğriler (curves)
-Memnuniyet veren (pleasing)	-Zayıf (weak)	-Zevksiz (no pleasure)	-Kompozisyon (composition)	-Açılar(angles)
-Memnuniyet vermeyen (unpleasing)	-Güçlü (powerful)	-Zevkli (extreme pleasure)	-Süs (ornamentation)	-Şekiller (shapes)
-Dengeli (balanced)	-Çirkin (ugly)	-Uyutucu (drowsy)	-Yüzey (surface)	-Düz çizgiler (straight lines)
-Dengesiz (unbalanced)	-Güzel (beautiful)	-Uyarıcı (alert)		
	-İlginç olmayan (uninteresting)			
	-İlginç (interesting)			
Gifford ve ark. (2000) Fiziksel unsurlar (physical cues) ve Duygusal cevaplar (emotional responses)				
Fiziksel işaretler				Duygusal cevaplar
-Büyüklük(size)	-Cam giydirmeye (glass cladding)	-Süslü(fancy)	-Kemerler(arches),	-Memnuniyet (pleasure)
-Kenar sayısı (number of sides)	-Metal giydirmeye (metal cladding)	-Oyma(sculpture)	-Korkuluklar(railings)	-Genel izlenim (global impression)
-Kat sayısı (number of stories)	-Tuğla-taş giydirmeye (brick/stone cladding)	-Renk uyumu (color uniformity)	-Peyzaj (landscaping)	-Harekete geçirici (arousal)
-Kademeli kat (stepped stories)	-Çatı eğimi(roof pitch)	-Mafsal(articulation)	-Gölgelekler(canopies)	
-Düzenli eğim (regular stepping)	-Pencere düzeni(fenestration)	-Yansıtmaya (reflectance)	-Üçgenler(triangles)	
-Yuvarlatılmış (rounded)		-Kolonlar(columns)	-İnsanların duruşu (people in evidence)	
		-Verandalar (balconies/porches)	-Yollar (roads)	

Çizelge 2.1’de görüldüğü gibi Gifford ve ark. (2000) diğer yaklaşımlara göre ileri giderek kişisel tercihlerle mimarinin fiziksel özelliklerini birbirine bağlama yoluna gitmiştir ki bu yaklaşımda bu tezin en temel kabullerinden biridir. Gifford ve ark. (2000) bunun için TACS’ı (The Architectural Coding System) oluşturmuştur. Burada kastedilen bina fiziksel özellikleridir ve 59 tane fiziksel özellikten oluşmaktadır (ancak 25 tanesi güvenilirlik sınırının üstünde çıkmıştır), kavramsal özellikler bu fiziksel özelliklerin bir sonucu olarak ele alınmaktadır.

2.3. Mimarinin Algısal Bileşenleri ve Katılımcı Gruplarla İlişkilendirilmesi

Giriş bölümünde belirtildiği gibi tezin ulaşmaya çalıştığı hedeflerden biri de ulaşılan sonuçların elle tutulabilen, kavramsal özelliklerin altında yatan fiziksel özelliklerin neler olduklarının tanımlanabilmesidir. Bu çalışmada fiziksel bir çevrenin mimari bir yaklaşımla değerlendirilebilmesi için o çevrenin 2 farklı açıdan analiz edilmesi gerektiği kabul edilmektedir. Buna göre birincisi; fiziksel çevrenin kişide oluşturduğu duygusal cevaplar yani kişisel ilginin konusu olabilecek ‘kavramsal bileşenler’ (etkileyici bulma, canayakın bulma...vb.) , ikincisi ise; fizik çevrenin fiziksel özellikleri(reng, yükseklik, ölçek, karmaşıklık, güçlü konsept), mimari bileşenleridir. Bu mimari bileşenler de iki başlıkta ele alınmaktadır. Birincisi çevrenin rengi, ölçeği gibi niceliksel özelliklerini ifade eden ‘nicel mimari bileşenler’, ikincisi ise; çevrenin güçlü bir konsepti olup olmadığını, güçlü bir tasarım olup olmadığını yani çevrenin niteliksel özelliklerini ifade eden ‘nitel mimari bileşenlerdir’. Kavramsal bileşenler ve mimari bileşenlerin hepsi ‘mimarinin algısal bileşenleri’ adı altında ele alınmaktadır. Yapılan literatür araştırması bu bakış açısı ile yorumlanarak mimarinin algısal bileşenlerinin katılımcı gruplarla 3 farklı şekilde ilişkilendirildiği bulgulanmıştır, buna göre;

- 1- Mimarinin algısal bileşenlerinin tek bir gruba sorulduğu yaklaşımlar
- 2- Mimarinin algısal bileşenlerinin iki farklı gruba sorulduğu yaklaşımlar
- 3- Lens-Model Tasarımı

2.3.1. Mimarinin algısal bileşenlerinin tek bir gruba sorulduğu yaklaşımlar

Bu yaklaşımı benimseyen çalışmalar fiziksel çevrenin kavramsal ve fiziksel özelliklerini çalışmada yer verilen gruba doğrudan sormaktadır. Bu sorgulama iki türlü yapılabilmektedir; birincisi çevrenin özelliklerinin katılımcı gruplar tarafından belirlenip değerlendirildiği, ikincisi ise çevrenin özelliklerinin araştırmacı tarafından belirlenip, katılımcı gruplar tarafından değerlendirildiği çalışmalardır. Bunu örnekleyen bazı çalışmalara aşağıda değinilmektedir.

Çalışma 1 [Başkaya ve ark., 2006]

Başkaya ve ark. (2006) ilk imaj, gerçek imaj konusunu ele aldıkları çalışmalarında Ulus PTT binasının grafik imajı ortaya çıkarılmıştır. Çalışmada 35-45 yaş arası, lise ve üniversite mezunu, binayı en az 1 yıl kullanmış olan 58 erkek ve 42 kadına yer verilmiştir. Katılımcı gruplara 5 alt başlıkta sorular sorulmuştur. Başlıklardan ilk 4'ü mekanın ne sıklıkla, ne amaçla kullanıldığı gibi sorulardır. 5.'si ise 14 sıfat çiftini kapsamaktadır ve iki başlıktan oluşmaktadır. Buna göre birinci başlık planlamaya ilişkin özelliklerden; geniş-küçük, yüksek-alçak, orantılı-orantısız gibi 'nicel mimari bileşenler'den oluşturulmuştur. İkinci başlık ise canlı-sönük, memnuniyet verici-iç karartıcı, güzel-çirkin gibi 'kavramsal bileşenler' den oluşturulmuştur. Katılımcılara soru şu şekilde yöneltilmiştir; '' mekanın imajını ele aldığımızda listedeki faktörlerin önemi nedir?'. Cevaplar 5 dereceli likert ölçekte alınmıştır. Anket sonuçları SPSS programına girilerek, gerekli analizler yapılmıştır. Frekans analizleri ile binanın kullanım sıklığı, çapraz tablolarla kullanım sıklığı ile cinsiyet arasındaki ilişki, kullanım sıklığı ile binanın hangi kavramlarla bağdaştırıldığı, cinsiyet ile binanın hangi kavramlarla karşılaştırıldığı gibi sonuçlar alınmış ve Anova testi ile de iki grup arasındaki farklar ortaya çıkarılmıştır.

Çalışma 2 [Şentürer, 1995]

Şentürer (1995) çalışmasında, insanların ‘güzel’i nasıl tanımladıklarını, ‘mimaride estetik’ kavramından ne anlaşıldığını ve ‘güzel bina, sokak, şehir’ tanımlarında insanların hangi kavramları barındırdıklarını irdelemektedir. Çalışmada katılımcı grup olarak, İstanbul Teknik Üniversitesi, İşletme Fakültesi 4. sınıf öğrencilerinden 40 öğrenci ile, büro mimarı, şantiye mimarı ve akademisyen olmak üzere toplam 40 mimara yer verilmiştir. Katılımcılara uygulanan anket çalışmasında, doğrudan yöneltilen sorular ve bir resim ile birlikte yöneltilen sorular bulunmaktadır (Çizelge 2.2).

Çizelge 2.2. Anket formu [Şentürer, 1995]

ANKET FORMU	
Adı, Soyadı	:
Cinsiyet	:
Doğum Yılı	:
Bugüne kadar yaşanan yöre niteliği (Köy, Kasaba, Şehir, Büyükşehir)	:
Şu anda yaşanan bina niteliği (Apt.-normal, lüks-, tek ev, gecekond)	:
Gezilen yöreler ve gezi niteliği (Yurt içi, yurt dışı; iş, tatil, kültür)	:
I. BÖLÜM	
I.BÖLÜM. I.KISIM	
I.1.1. "Güzel" sözcüğü size neyi çağırıştırıyor?	
I.1.2. Sizce "güzellik" nedir (güzelliği nasıl tanımlarsınız)?	
I.1.3. Sizce "güzellik" ne değildir?	
I.BÖLÜM. 2.KISIM	
I.2.1. Bir şeyin "güzel" olduğuna nasıl karar verirsiniz?	
I.2.2. Şimdi biraz düşünmenizi istiyorum: "güzel" bulduğunuz ya da beğendiğiniz şeyi duyularınızla mı, düşüncelerinizle mi, yoksa hem duygu ve hem de düşüncelerinizle birlikte mi yaşarsınız?	
I.2.3. "Güzel" bulduğunuz şey karşısında ne hissedersiniz?	
I.2.4. "Güzel" bulduğunuz şey karşısında ne düşünürsünüz?	
I.BÖLÜM. 3.KISIM	
I.3.1. Mimaride "güzellik", "estetik" denilince ne anlıyorsunuz?	
I.3.2. Estetik açıdan, "güzel" bina; "güzel" sokak; "güzel" şehir sizce nasıl olmalı, nasıl olmamalı?	
II.BÖLÜM*	
II.BÖLÜM. I.KISIM	
II.1.1-12 . Bu binaları nasıl buluyorsunuz?	
. Bir beğeni sıralaması yapar mısınız?	
. Neden bu binayı beğendiniz?	
. Neden diğerini daha az beğendiniz? ya da beğenmediniz?	
. Bu beğeni farklılaşmasını açıklamak üzere aşağıdaki başlıklarda olumlu ve olumsuz düşüncelerinizi söyler misiniz? Kütle, boyut, kompozisyon, malzeme, ifade.	
II.BÖLÜM. II.KISIM	
II.2.1-6 . Bu örnek çiftleri arasında bir beğeni sıralaması yapabilir misiniz?	
. Burada sizi böyle bir beğeni sıralaması yapmaya götüren en önemli sebep nedir?	
II.BÖLÜM. III.KISIM	
II.3. .Burada bir takım aynı işlevli binalar göreceksiniz, bunlar arasında beğeniniz doğrultusunda bir sıralama yapabilmisiniz (birden fazla ilk tercih ya da ikinci tercih vs. olabilir)?	
.Beğeniniz doğrultusunda, bu binalarda sizi etkileyen en önemli unsurlar nelerdir?	

Yukarıdaki ankette görüldüğü gibi Şentürer kişilerin öznel değerlendirmelerine ulaşmak istemektedir bu yüzden açık uçlu soru sormayı tercih etmiştir, elde edilen cevaplar mimarinin algısal bileşenlerini barındırmaktadır. Anket çalışması 80 kişiye uygulanmıştır ve değerlendirme tekniği olarak faktör analizi kullanılmıştır, Şentürer bu tekniği ‘gruplama- özetleme’ yöntemi olarak isimlendirmiştir. Faktör analizi; gözlemlenen çok sayıdaki değişken içerisinde gruplandırılmış temel değişkenler ya da faktörler tanımlayarak değişken sayısını azaltmak amacı ile yapılır. Tanımlanan her bir faktör, değişkenler arasındaki ilişkinin ölçülmesi sonucu aynı özelliği ölçen birbiri ile ilişkili değişken setinden oluşur[Kılıç ve Ural, 2006]. Faktör analizinde, katılımcılardan gördükleri çevrelere sıfat yüklemeleri ya da onlara sunulan çok sayıdaki sıfatlarla değerlendirme yapmaları istenir. Bu sıfatlar analize tabi tutularak birbiri ile korelasyonu yüksek olan sıfatlar ana başlıklar (faktörler) altında gruplanarak anlamlı/ geçerli olan sıfatların listesi elde edilir. Başka bir tanımla; faktör analizinde bağımlı değişken ve bu değişkeni açıklamaya çalışan bağımsız değişkenler seti mevcut değildir. Faktör analizinde aralarında yüksek korelasyon olan değişkenler setinin bir araya getirilmesi suretiyle faktör adı verilen genel değişkenlerin (faktörler) oluşturulması söz konusudur, burada amaç; değişken sayısını azaltmak ve değişkenler arası ilişkilerdeki yapıyı ortaya çıkarmak, başka bir ifade ile değişkenleri sınıflandırmaktır [Kalaycı, 2006].

Aşağıdaki çizelgede (Çizelge 2.3) kişilerin güzelliğin ne olduğuna dair verdiği cevaplara ilişkin bulgular yer almaktadır. Buna göre güzellik kavramı çoğunlukla ‘kendi içinde uyumlu, insana huzur veren, hoş duygular uyandıran, dikkat çekici – yeni, bütün-bitmiş olma’ başlıklarında değerlendirilmiştir.

Çizelge 2.3. Güzellik nedir sorusuna ilişkin bulgular [Şentürer, 1995]

<i>Mimar Olmayanlar Grubu</i> <i>Sırasıyla En Çok</i> <i>Tekrarlanan Tanımlar</i>	<i>Sık.Or.</i> <i>.../40</i>	<i>Mimarlar Grubu</i> <i>Sırasıyla En Çok</i> <i>Tekrarlanan Tanımlar</i>	<i>Sık.Or.</i> <i>.../40</i>
uyumlu; kendi içinde uyumlu parçalardan oluşan, çevresiyle, doğayla uyumlu	8	uyumlu; rengiyle, boyutlarıyla, bulunduğu yerle uyumlu	10
insana rahatlık – buzur veren, yakın gelen şey	8	göze hoş gelen, hoş duygular uyandıran, mutluluk veren şey	7
çarpıcı – dikkat çekici; benzerlerinden farklı – alışılmışın dışında	6	bütünlük; uyumlu ve bütün öz ve biçim bütünlüğü bitmişlik	6
uyumlu ve bütün olan	5	sade, zarif	6
düzenli ve temiz olan	5	çarpıcı, yeni, olağan dışı, sıradan olmayan	6
doğal	5	doğal	4
yaşayan canlı – yaşamsal yaşatan	4	faydalı – işe yarayan fonksiyonel	4
duymak – hissetmek, mutluluk, neşe, sevgi vb.	3	doğru, kendi içinde doğru biçimin doğru şekil alması	4
sade, açık	3	emek verilmiş, işlenmiş	3
düşünülmüş, uğraşılmış	2	ideal, kusursuz	2
kararlı	2	iyi	2
diğer	1	diğer	1

Aşağıdaki şekilde (Çizelge 2.4) ise ankette katılımcılardan resimleri gösterilen yapılara karşı beğenilerine ilişkin nedenleri belirtmeleri istenen bölümün bulgularının bir kısmı yer almaktadır. Buna göre ‘genel ortaklıklar’ kısmı ortaya çıkan faktörler olarak ifade edilebilir yani mimar ve mimar olmayan grupların ‘a1’ yapısına karşı olan beğenisini oluşturan 8 faktör bulunmaktadır; geleneksel mimari, eskiyi çağrıştıрма, karakteristik, sokakla ilişki, çevreyle uyum, cumbaların kullanımı, boyutları, insanla ilişkisi. Elde edilen bu özellikler de mimarinin beğenilmesinde etkin olan nicel ve nitel bileşenleri ortaya koymaktadır.

Çizelge 2.4. Mimari yapıya yönelik beğeni nedenleri [Şentürer, 1995]

Anket Sorusu	Mimar Olmayan Grup		Mimar Grubu		Genel Ortaklıklar (Beğenilen Örnek)
	Tanımlar Beğenilen Örnek	Sık.Or. .../40	Tanımlar Beğenilen Örnek	Sık.Or. .../40	
II.1.1. (a)	eskiyi çağrıştıрма	11	geleneksel,		geleneksel mimari eskiyi çağrıştıрма karakteristik sokakla ilişki çevreyle uyum cumbaların kullanımı boyutları insanla ilişkisi
	bakımlı	10	geçmişe özgü,	22	
	temiz	10	eskiyi anımsatan		
	boyutları uygun	7	uyumlu, bütün	13	
	sıcak, şirin	6	bir sokak	7	
	görsel açıdan güzel	5	cumba kullanımı		
	düzenli	5	düzenli	6	
	renk olumlu	5	ahşap kullanımı	5	
	çıkıntılar	4	temiz-bakımlı	5	
	çevre ile uyumlu	4	hareketli	5	
	karakteristik	4	boyutlar	5	
	topluma ait	3	malz. uyumu	5	
	otantik	1	renk	5	
	planlı	1	oranları	4	
	düşünce ile üretilmiş	1	sokakla ilişki	4	
	bütün	1	düşünümler	3	
	ev imajı	1	yapılmış	2	
	özenilmiş	1	yeşil, bahçe	2	
	yaşanabilir	1	sıcak	2	
	sade	1	restorasyona uğramış	2	
			gelişmemiş köy evi	2	

Şentürer anketin diğer kısımları içinde birçok faktör analizi yaparak bulgularına ulaşmıştır.

Çalışma 3 [Jeffrey ve Reynolds, 1999]

Jeffrey ve Reynolds (1999) yapmış oldukları çalışmada tasarım kontrolünde planlamacıların mı, mimarların mı yoksa halkın mı söz sahibi olması gerektiğini ortaya çıkarmaya çalışmıştır. Çalışmada 24 şehir-bölge planlamacısı, 24 mimar ve 24 halk yer almıştır ve 25 adet infill bina kullanılmıştır. Katılımcılardan 25 binayı tercihlerine göre sıralamaları istenmiş ve daha sonra tercih ettikleri ilk 5 ile son 5 binayı değerlendirip neden onları seçtiklerini, hangi özelliklerinden dolayı onlara yer verdiklerini belirtmeleri istenmiştir. Katılımcıların seçtikleri ilk 5 ve son 5 binaya faktör analizi uygulanmıştır. Yapılan analiz sonucunda 3 faktör ortaya çıkmıştır. Birincisi; mimarların tercihlerini yansıtan, ikincisi; planlamacıların ve halkın tercihlerini yansıtan, üçüncüsü ise halkın tercihlerini yansıtan faktörlerdir. Buna göre

planlamacıların ve mimarların her ikisi de mekan kalitesi, kütle, malzeme ve detayla ilgilenmekte ancak planlamacılar infill binanın tamamlayıcı olmasına dikkat ederken mimarlar ayırt edilip edilmediğine dikkat etmektedir. Halk ise daha çok manzaranın genel kalitesi ile ilgilenmekte temizliği, hoşluğu, cana yakınlığı gibi özellikleri öne çıkartmaktadır. Bu durum hangi grupların mimarının hangi kavramsal bileşenlerine ve hangi nitel, nicel bileşenlerine önem verdiğini ortaya çıkartmaktadır.

Çalışma 4 [Hershberger, 1988]

Hershberger (1988) yapmış olduğu çalışmada mimarların binalarını tasarlarken onlara yükledikleri anlamlarla, mimar olmayanların binalara yükledikleri sıfatların örtüşüp örtüşmediğini araştırmaktadır. Çalışmada aynı üniversitede okuyan 26 mimarlık öğrencisi, 26 1.sınıf mimarlık öğrencisi, 26 mimar olamayan öğrenci ve başka bir üniversiteden 21 mimarlık öğrencisine yer verilmiştir. Araştırma için seçilen 25 bina üniversite kampüsünden ve tanınmış binalardan seçilmiştir. Literatür taraması sonucu sıfat çiftleri listesi oluşturulmuş ve üniversitenin mimarlık bölümünde öğretim görevlisi olan 7 yrd. doçente geliştirilmesi için verilmiş ve 30 sıfat çifti elde edilmiştir. Daha sonra faktör analizi uygulanmıştır, buna göre 3 faktör ortaya çıkmıştır. Birinci faktör; mekan değerlendirme faktörü (space evaluation factor) (ferah(spacious)-sınırlı(confined), açık(open)-kapalı(closed), serbest(loose)-sıkışık(tight). İkinci faktör; organizasyon faktörü (organization) (düzenli(ordered)-düzensiz(chaotic), net(clear)- belirsiz(ambiguous), rasyonel (rational)- sezgisel (intuitive). Üçüncü faktör ise etki(potency) faktörüdür (güçlü(strong)-zayıf(weak), çarpıcı(bold)- ürkek(timid), kalıcı(permanent)- geçici(temporary)). Elde edilen bu faktörler mimarının algısal bileşenlerini ortaya koymaktadır.

2.3.2. Mimarinin algısal bileşenlerinin iki farklı gruba sorulduğu yaklaşımlar

Bu yaklaşımlarda çevrenin iki yönden ele alınması söz konusudur. Birincisi fiziksel çevrenin nitel ve nicel özelliklerinin değerlendirilmesi, ikincisi ise bu fiziksel çevrenin kişide uyandırdığı duyguların, kavramsal özelliklerin belirlenmesidir. İlk değerlendirmeyi genellikle daha homojen ve profesyonel bir grup yaparken, ikinci değerlendirmeyi de çalışmada farklılıkları ya da benzerlikleri ortaya konulmaya çalışılan katılımcı gruplar yapmaktadır. Her iki çalışma sonucunda elde edilen verilerle korelasyon çalışmaları yapılmakta, elde edilen verilere çeşitli veri analiz teknikleri uygulanmaktadır.

Çalışma 1 [Nasar, 1988]

Nasar (1988) çalışmasında yerleşim bölgelerinde caddelerin sahip olması gereken görsel kaliteyi ortaya çıkarmaya çalışmaktadır. Çalışmada halkın caddelere karşı olan algılama ve tercihleri ile bu cadde manzaralarının fiziksel özellikleri ilişkilendirilmeye çalışılmaktadır. Çalışmada yakınlık değerlendirmeleri ile çok boyutlu ölçekleme kullanılmaktadır. Çalışma 3 kısımdan oluşmakta; birinci kısım algının ölçülerinin bulunması, ikinci kısım ölçülerin isimlendirilmesi, üçüncü kısım ise çevrelerin duygusal değerlendirilmesidir.

Çok boyutlu ölçekleme analizi (multidimensional scaling), nesneler arasındaki ilişkilerin bilinmediği, fakat aralarındaki uzaklıkların hesaplanabildiği durumlarda uzaklıklardan yararlanılarak nesneler arasındaki ilişkileri ortaya koymaya çalışan bir istatistik analiz tekniğidir. Çok boyutlu ölçekleme analizinin diğer analizlerden farkı değişken kullanmamasıdır, bunun yerine değişkenler için, nesneler arasındaki benzerliklerin global ölçümleri kullanılmaktadır. Bu şekilde bağımlı değişken nesneler arasındaki benzerlikler olarak karşımıza çıkmaktadır. Mds metrik, yarı metrik, metrik olmayan olarak üç türdedir. Eğer analiz edilecek veriler sınıflayıcı veya sıralayıcı ölçüm düzeyinde ölçülmüş ise metrik olmayan ya da yarı metrik ölçekleme yöntemi, aralıklı veya orantılı ölçüm düzeyinde ise metrik ölçekleme

yöntemi kullanılır. Metrik ölçekleme yönteminde, verilen bir gözlemin konumunu belirlemede doğrudan uzaklık değerlerinden yararlanılmakta, metrik olmayan ölçekleme yönteminde ise gözlemler arası uzaklık değerleri yerine sıra sayıları kullanılmaktadır (Kalaycı, 2006).

Birinci kısımda 23 katılımcıdan 60 farklı çevreye ait fotoğrafı gruplandırmaları istenmiştir. Buradan elde edilen verilerle metrik olmayan mds analizi yapılmıştır ve ortaya üç boyutlu ölçek çıkmıştır. Yani 60 farklı çevre 3 grupta toplanmıştır.

İkinci kısımda literatürden çevrenin tanımlanması, tariflenmesi için yaklaşık 24 ölçek (sıfat) seçilmiştir. Bu değerlendirme için toplam 81 kişi; mimar, planlamacı ve bu bölümün üst sınıfında okuyan öğrencilerden bir grup oluşturulmuştur. 60 çevreye ait fotoğraflar iki set olarak 7’li likert ölçekte değerlendirilmiştir. Ortaya çıkan çevre özellikleri ile birinci kısımda çıkan 3 boyutluluğu ilişkilendirmek için Profit analizi (bir tür regresyon analizi, özellik kazandırma prosedürü (property-fitting procedure)) uygulanmıştır. Buna göre oluşan algısal ve kavramsal ölçekler; farklılık (diversity), ferahlık/doğallık (openness/naturalness), açıklık/uygunluk (clarity/ fittingness) şeklindedir. Elde edilen özellikler mimarinin nitel ve nicel bileşenlerini ifade etmektedir.

Üçüncü kısımda ikinci kısımda elde edilen ölçülerin yani mimarinin nitel ve nicel bileşenlerinin çevrelerin değerlendirilmesinde etkisi olup olmadığı irdelenmiştir. Çalışma için halktan iki grup (birinci grup 47 kişi, ikinci grup 49 kişi) oluşturulmuştur. 60 çevreye ait fotoğraflar iki set olarak 7’li likert ölçekte değerlendirilmiştir. Bu kısımda hoş-hoş değil, ilginç-sıkıcı, yaşamak için istek uyandıran – uyandırmayan, soyulma/saldırıya uğrama ihtimali yüksek- düşük ölçeklerinde yani mimarinin kavramsal bileşenlerinde değerlendirme yapılması istenmiştir. Buradan elde edilen sonuçlarla birinci ve ikinci kısım bulguları arasında korelasyon çalışmaları yapılarak mimarinin nitel ve nicel bileşenlerinin, mimarinin kavramsal bileşenleri üzerindeki etkileri ortaya çıkarılmıştır.

Çalışma 2 [Nasar, 1984]

Nasar (1984) çalışmasında iki farklı kültürün, cadde görünümüne karşı görsel tercihlerini irdelemiş, Amerikan ve Japon kültürlerini karşılaştırmıştır. Çalışma için iki farklı çalışma grubu oluşturmuştur; birinci grup mimarlık eğitimi almış olan; 1 araştırmacı ve 3 öğrenciden oluşturulmuştur. İkinci grup Japonya'dan 29 öğrenci (18 mimarlık mühendisliği, 11 çevre mühendisliği öğrencisi), Amerika'dan ise 17 öğrenciden (şehir bölge planlama öğrencisi) oluşmaktadır. Çalışma için Japonya ve Amerika'nın 4'er farklı şehri seçilmiş ve her birinde şehir merkezine giden anayollardan görüntüler alınarak 8 video ve 24 slayt hazırlanmıştır. Katılımcı gruplara bu video ve slaytlar gösterilerek değerlendirmelerini yapmaları istenmiştir.

Birinci grup gösterilen çevreleri tanımlamakla yükümlüdür yani onlara 6 çevresel sıfat (environmental attributes) sunulmuştur; kapalı- açık (closed- open), basit- farklı (simple- diverse), karmakarışık- düzenli (chaotic- orderly), yıkık dökük- bakımlı (dilapidated- well-kept), araçlar göze çarpıyor- araçlar gözüküyor (vehicles prominent- vehicles not in sight), doğa (yeşil) gözüküyor- doğa (yeşil) göze çarpıyor (nature (greenery) not in sight- nature (greenery) prominent). Gruptan her bir görüntüyü bu 6 ölçekte, 7'li likert ölçek kullanarak değerlendirmeleri istenmiştir. Elde edilen veriler çevrenin nitel ve nicel özelliklerini ortaya çıkartmaktadır.

İkinci grup olan Japon ve Amerikalı öğrencilerden her bir görüntüyü hoş- hoş değil (pleasant- unpleasant), ilginç- sıradan (interesting- uninteresting) ölçeklerinde (scale) 7'li likert ölçek kullanarak değerlendirmeleri istenmiştir. Her bir grubun hoşluk ve ilginçlik için yaptığı değerlendirmelerin ortalama değerleri alınarak, birleştirilmiştir. Bunu yapmanın güvenilir olup olmadığını görmek için de iki değerlendirmenin birbiri ile olan korelasyonuna bakılmış ve değerin yüksek olduğu görülmüştür. Buna göre elde edilen bileşik değer 'bileşik tercih' (composite preference) olarak adlandırılmıştır. Buradan elde edilen veriler ise çevrenin kavramsal özelliklerini ortaya çıkartmaktadır.

Daha sonra ikinci gruptan alınan bileşik tercih değerleri ile, birinci grubun çevre değerlendirmesi yaptığı 6 çevresel sıfatın ortalamaları birbiri ile korele edilmiştir. Buna göre her iki grup için de düzenli olma (orderly), bakımlı olma (well-kept) araçların gözükmemesi (vehicles not in sight) durumları artıkça tercihlerde yükselmektedir. Bu durumda mimarini nitel ve nicel özelliklerinin tercih üzerindeki etkisini göstermektedir.

2.3.3. Lens-model tasarımı

Lens-Model tasarımı; temel olarak öznel yargıların, objektif verilerle ilişkilendirilmesini sağlayan bir yöntemdir. İçerik olarak en az üç denek grubuna ihtiyaç duymaktadır; birinci grup, fiziksel bir ortamın öznel değerlendirmelerini yani kavramsal bileşenleri değerlendiren karşılaştırılacak olan iki grup, ikinci grup ise bu fiziksel ortamın nicel ve nitel özelliklerini nesnel düzeyde ortaya çıkartacak olan ‘araştırmacı’ ya da ‘kontrol grubu’ olarak adlandırılan gruptur. Kontrol grubunun ortaya çıkardığı fiziksel özelliklerin ortalama değerleri ile diğer grupların ortaya çıkardığı öznel değerlendirmelerin (kavramsal özelliklerin) ortalama değerleri arasında korelasyon çalışmaları yapılarak elde edilen verilerle Lens-Model oluşturulur.

Brunswik Lens-Modeli’ni Gifford [Gifford, 2000, Douglas ve Gifford, 2001, Gifford, 2002] geliştirerek, mimarlığa uyarlamış ve birçok çalışmada kullanmıştır, aşağıda en basit kurgusu olandan en karmaşık kurgusu olana doğru bazı çalışmalarından örnekler verilerek Lens-Model tasarımı irdelenmiştir.

Çalışma 1 [Douglas ve Gifford, 2001]

Çalışma; aynı üniversitede bulunan öğrenci ve profesörlerin, üniversite sınıflarını değerlendirmelerinin birbirine yakın olup olmadığını ve kimlerin nasıl değerlendirdiğini ortaya çıkartmıştır. Çalışmada 20 profesör ve 51 üniversite öğrencisine yer verilmiştir. Bu iki grubun dışında bir de 2 öğrenciden oluşan

‘araştırmacı’ (experimenter) gruba yer verilmiştir. Değerlendirme için 35 sınıf fotoğrafı kullanılmıştır. Öğrencilere ve profesörlere 2 soru yöneltilmiştir;

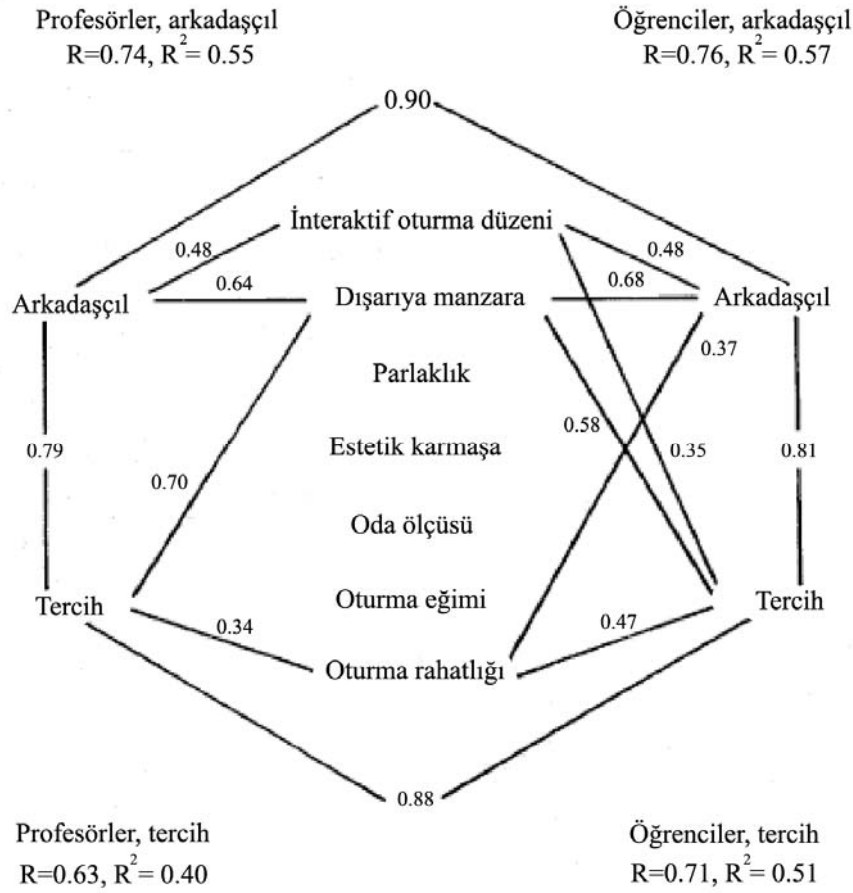
1-Sınıf sıcak mı, rahat mı? Kendinizi rahat hissediyor musunuz?

2-Bütün faktörleri göz önünde bulundurduğunuzda, sınıfı nasıl değerlendirir siz?

Soruların cevapları 10 dereceli likert ölçeğinde alınmıştır. Bu iki sorudan birincisi ile ölçülmek istenen sınıfın ‘arkadaşçıl’ (friendliness) olup olmadığı, ikincisi ile de sınıfın ‘tercih’ (preference) edilip edilmediğidir. Bu iki grubun görevi yalnızca bu iki soruyu 35 sınıf fotoğrafı için cevaplamalarıdır. Bu aşamadan sonra sıra ‘araştırmacı grup’ olarak tanımlanan gruba gelmiştir. Sınıflar için 7 ‘fiziksel özellik’ (physical properties) belirlenmiştir; parlaklık (brightness), oturma rahatlığı (seat comfort), iç mekan karmaşıklığı (interior complexity), oda ölçüsü (room size), dışarıya manzarası (view to outdoors), oturma düzeni (seating arrangement), oturma seviyesi, eğim (seat grade (steepness)). Araştırmacı gruptan bu 7 fiziksel özelliği 35 sınıf için değerlendirmeleri istenmiştir. Değerlendirmeler sonucu bazı fiziksel özellikler birleştirilmiş ve 5 fiziksel özelliğe indirgenmiştir. Daha sonra bu fiziksel özelliklerin güvenilirlikleri Intra-class correlation (ICC, Shrout and Fleiss, 1979, formula ICC (3,k)) ile hesaplanmıştır 0.70 değeri minimum değer olarak saptanmış ve bu değer üzerinde çıkanlar güvenilir olarak kabul edilmiştir. Aynı yöntem öğrencilerin ve profesörlerin değerlendirmelerinin güvenilirlik analizi için kullanılmıştır.

Lens modelin oluşturulması;

Öğrencilerin ve profesörlerin ‘arkadaşçıl’ ve ‘tercih’ değerlendirmelerinin ortalama değerleri alınmıştır (her grubun kendi içindeki ortalama değerleri), daha sonra bu ortalama değerler ile fiziksel özellikler arasında korelasyon çalışmaları yapılmış ve Lens-Model oluşturulmuştur.

Şekil 2.1. Profesör ve öğrencilere ait Lens Model [Douglas ve Gifford, 2001]

Yukarıdaki şemaya baktığımızda yorumlanması gereken 12 ilişki vardır;
Profesörlerin değerlendirmeleri ele alınırsa;

- 1) Profesörlerin bir sınıfı arkadaşçıl bulmalarının arkasında yatan 2 tane fiziksel özellik vardır; İnteraktif oturma düzeni (0.48) ve sınıfın dışarıya manzarası olmasıdır (0.64).
- 2) Profesörlerin bir sınıfı tercih etmelerinin arkasında yatan 2 tane fiziksel özellik vardır; sınıfın dışarıya manzarası olması (0.70) ve oturma rahatlığı (0.34) .
- 3) Profesörlerin bir sınıfı arkadaşçıl bulmaları ve tercih etmeleri arasında pozitif yönde güçlü bir ilişki vardır (0.79)

Öğrencilerin değerlendirmeleri ele alınırsa;

- 4) Öğrencilerin bir sınıfı arkadaşıl bulmalarının arkasında yatan 3 tane fiziksel özellik vardır; İnteraktif oturma düzeni (0.48) ve sınıfın dışarıya manzarası olması (0.68) ve oturma rahatlığı (0.37)
- 5) Öğrencilerin bir sınıfı tercih etmelerinin arkasında yatan 3 tane fiziksel özellik vardır; İnteraktif oturma düzeni (0.35) ve sınıfın dışarıya manzarası olması (0.58) ve oturma rahatlığı (0.47)
- 6) Öğrencilerin bir sınıfı arkadaşıl bulmaları ve tercih etmeleri arasında pozitif yönde güçlü bir ilişki vardır (0.81)

İki grubun değerlendirmelerinin birbiri ile ne kadar örtüştüğü ele alınırsa;

- 7) İki grubun bir sınıfı arkadaşıl bulmaları arasında pozitif yönde güçlü bir ilişki vardır (0.90).
- 8) İki grubun bir sınıfı tercih etmeleri arasında pozitif yönde güçlü bir ilişki vardır (0.88) sonuçlarına ulaşılır.

Parantez içinde verilen ve şemada da çizgiler üzerinde belirtilen değerler korelasyon değerleridir, örnek olarak birinci bulgu ele alınırsa; İnteraktif oturma düzeni ile profesörlerin bir sınıfı arkadaşıl bulmaları arasında pozitif yönde güçlü bir ilişki vardır yani biri artarken diğeri de artmaktadır.

Bu çalışmalarda kavramsal özelliklerle anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu saptanan fiziksel özellikler için bir de regresyon analizi yapılmaktadır. Regresyon analizi ele alınan fiziksel özelliğin (diğer fiziksel özellikler kontrol altında tutularak) genel değerlendirmeyi ne kadar etkilediğini ortaya koyar ve beta ağırlığı olarak ifade edilir ancak çalışmada tek tek her bir fiziksel özelliğe ait beta ağırlıkları verilmediğinden toplam R^2 değeri üzerinden değerlendirme yapılmıştır.

- 9) Şemanın sol üst köşesinde yer alan R^2 değerine bakıldığında, profesörlerin bir sınıfı arkadaşıl olarak nitelendirmelerini sağlayan fiziksel özelliklerin %55'ini sınıfın interaktif oturma düzeni ile dışarıya manzarası olması özelliği oluşturmuştur

ve bir sınıfın profesörler tarafından arkadaşıl bulmalarını sağlayan fiziksel özelliklerin %45 ini oluşturan diğer fiziksel özellikler bu çalışmada saptanamamıştır.

10) Şemanın sol alt köşesindeki R^2 değerine bakıldığında profesörlerin bir sınıfı tercih etmelerine neden olan fiziksel özelliklerin %40'ını sınıfın dışarıya manzarası olması ve oturma rahatlığı, fiziksel özellikleri oluşturmaktadır.

11) Şemanın sağ üst köşesinde yer alan R^2 değerine bakıldığında öğrencilerin bir sınıfı arkadaşıl bulmalarına neden olan fiziksel özelliklerin %57'sini interaktif oturma düzeni, sınıfın dışarıya manzarası olması ve oturma rahatlığı fiziksel özellikleri oluşturmaktadır.

12) Şemanın sol alt köşesinde yer alan R^2 değerine bakıldığında öğrencilerin bir sınıfı tercih etmelerine neden olan fiziksel özelliklerin %51'ini interaktif oturma düzeni, sınıfın dışarıya manzarası olması ve oturma rahatlığı fiziksel özellikleri oluşturmaktadır.

Çalışma 2 [Gifford, 2000]

Gifford bu çalışmasında mimar ve mimar olmayanlar arasında, bina cephelerini değerlendirirken, ortaya çıkan fiziksel ve duygusal farklılıkları incelemiştir. Çalışma için 1980-90 yılları arasında inşa edilmiş olan 42 adet modern ofis binası (Resim 2.3) kullanılmıştır. Çalışmada 5 gruba yer verilmiştir;

-2 grup mimar; 1.grup 8 kişi her bir bina için 'genel izlenimlerini' (global impression) ortaya koyacak, 2.grup 9 kişi her bir bina için 'memnuniyet' (pleasure) ve 'harekete geçirici' (arousal) kavramlarını değerlendirmiştir.

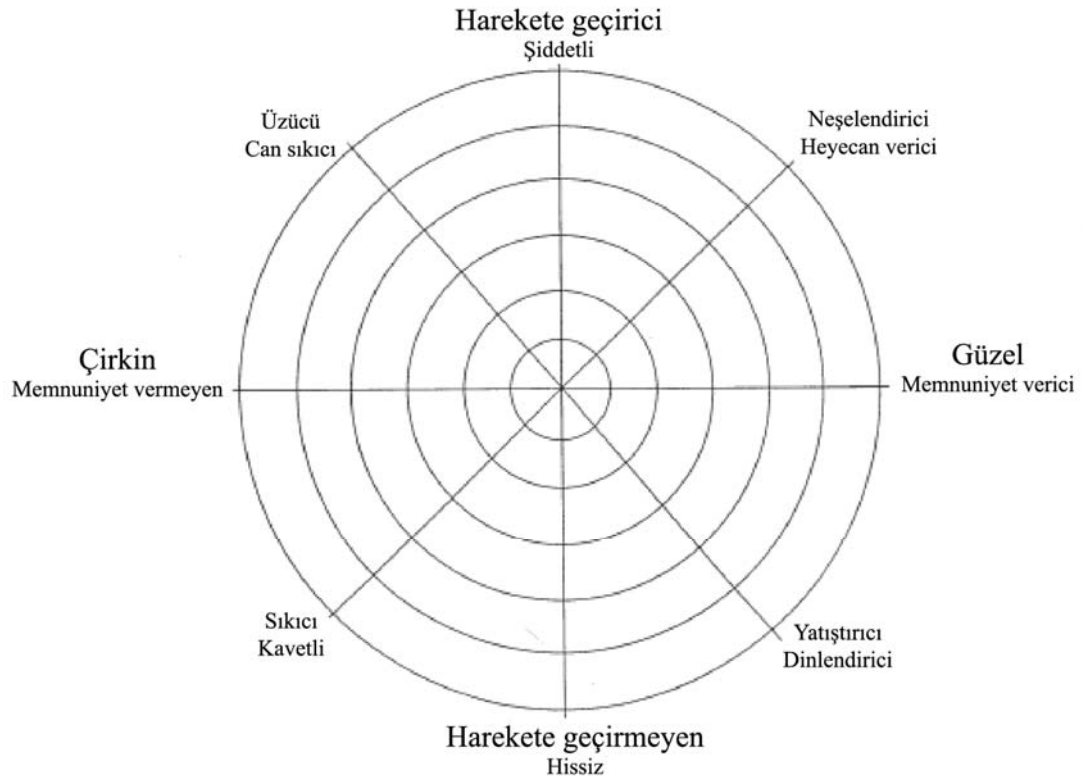
-2 grup mimar olmayan; 1.grup 27 kişi her bir bina için 'genel izlenimlerini' (global impression) ortaya koyacak, 2.grup 19 kişi her bir bina için 'memnuniyet' (pleasure) ve 'harekete geçirici' (arousal) kavramlarını değerlendirmiştir.

-1 grup fiziksel özellikleri değerlendirmiştir.

Resim 2.3. 1980-90 yılları arasında inşa edilmiş modern ofis binalarından bazıları
[Gifford, 2000]

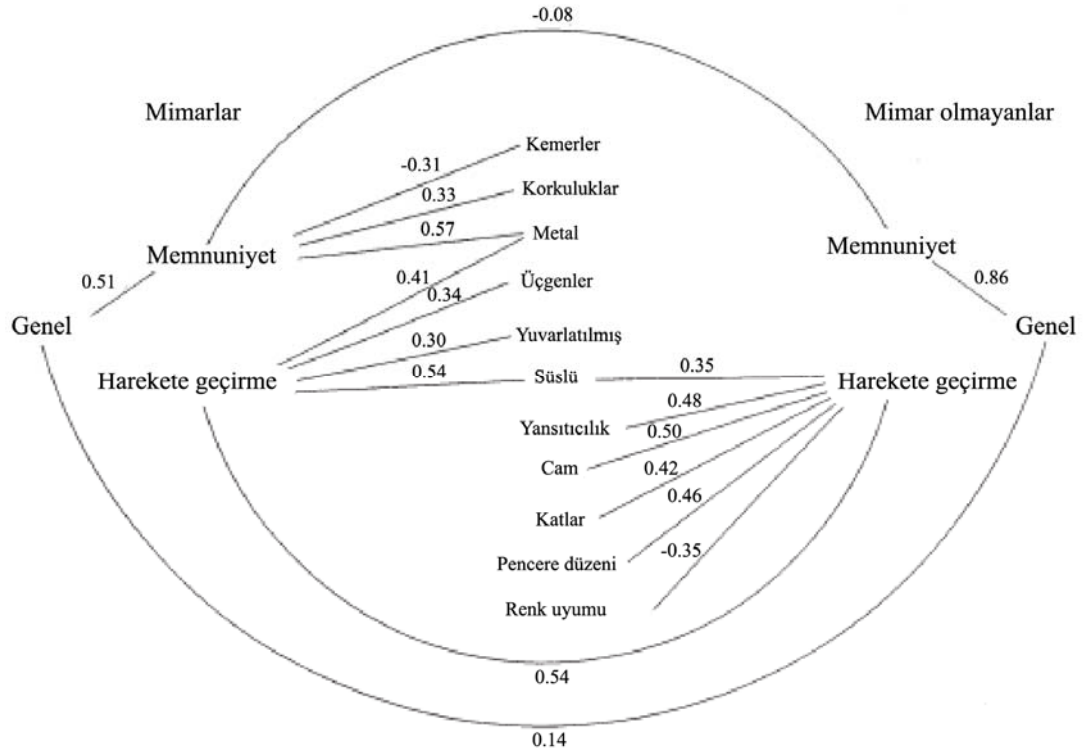
‘Genel izlenimler’ in değerlendirmeleri 10 dereceli likert ölçeğe alınmış, ‘harekete geçirici’ ve ‘memnuniyet’ için ise şematik bir gösterim hazırlanmış ve bunun üzerinde değerlendirme yapılması istenmiştir (Şekil 2.2).

Şekil 2.2. Değerlendirme çemberi [Gifford, 2000]

Binaları değerlendirmek için 10 kategori altında 59 fiziksel işaret (physical cue) belirlenmiş ve tümüne TACS denmiştir (Mimariyi Kodlama Sistemi (The Architectural Coding System)). (Bu fiziksel unsurlara tezin ‘Mimari Bileşenler’ kısmında yer verilecektir.) 5.grup 59 fiziksel işareti her bir bina için değerlendirmiştir. Ancak bu çok uzun süren bir işlem olduğundan değerlendirme setler halinde yapılmış; yani 1 grup ilk 20 fiziksel unsuru değerlendirirken diğer grup geri kalan fiziksel unsurları değerlendirmiştir. Bu şekilde her bir fiziksel unsur 5’er kez değerlendirilmiştir. Fiziksel unsurların güvenilirlikleri Intra-class correlation (ICC, Shrout and Fleiss, 1979, formula ICC (3,k)) ile hesaplanmıştır 0.70 değeri minimum değer olarak saptanmış ve bu değer üzerinde çıkanlar güvenilir olarak kabul edilmiştir. Buna göre 59 fiziksel unsurdan 25’i güvenilir düzeyde çıkmıştır ve araştırmanın geri kalan kısmı bu 25 fiziksel unsur ile sürdürülmüştür. Aynı güvenilirlik analizi mimar ve mimar olmayan grupların değerlendirmeleri için de kullanılmıştır.

25 fiziksel işaret ile ‘memnuniyet’ ve ‘harekete geçirici’ kavramları arasında korelasyon çalışmaları yapılarak Lens-Model oluşturulmuştur.

Şekil 2.3. Mimar ve mimar olmayanlara ait Lens- model [Gifford, 2000]

Elde edilmiş olan bu Lens-Modelin bir önceki Lens modelden bir farkı vardır. Burada ele alınan 3 kavramsal bileşen bulunmaktadır; ‘genel değerlendirme’, ‘harekete geçirme’ ve ‘memnuniyet’. Mimar ve mimar olmayan gruplar içerisinde birer grup ‘harekete geçirme’ ve ‘memnuniyet’i değerlendirirken, birer grupta ‘genel değerlendirme’leri yapmıştır. Daha sonra elde edilen veriler birbiri ile korele edilmiştir. Yukarıdaki şemaya bakıldığında en dikkat çekici sonuçların aşağıdakiler olduğu görülmektedir;

- 1) Mimar ve mimar olmayanlar sadece bir fiziksel işareti ortak kullanmışlardır (süslü (fancy)).
- 2) Seçilmiş olan 25 fiziksel işaret mimar olmayanların ‘memnuniyet’ kavramını açıklayamamaktadır.

3) Genel değerlendirmenin (her iki grup içinde) ‘harekete geçirme’ ile arasında hiçbir bağ yoktur.

Çalışma 3 [Gifford, 2002]

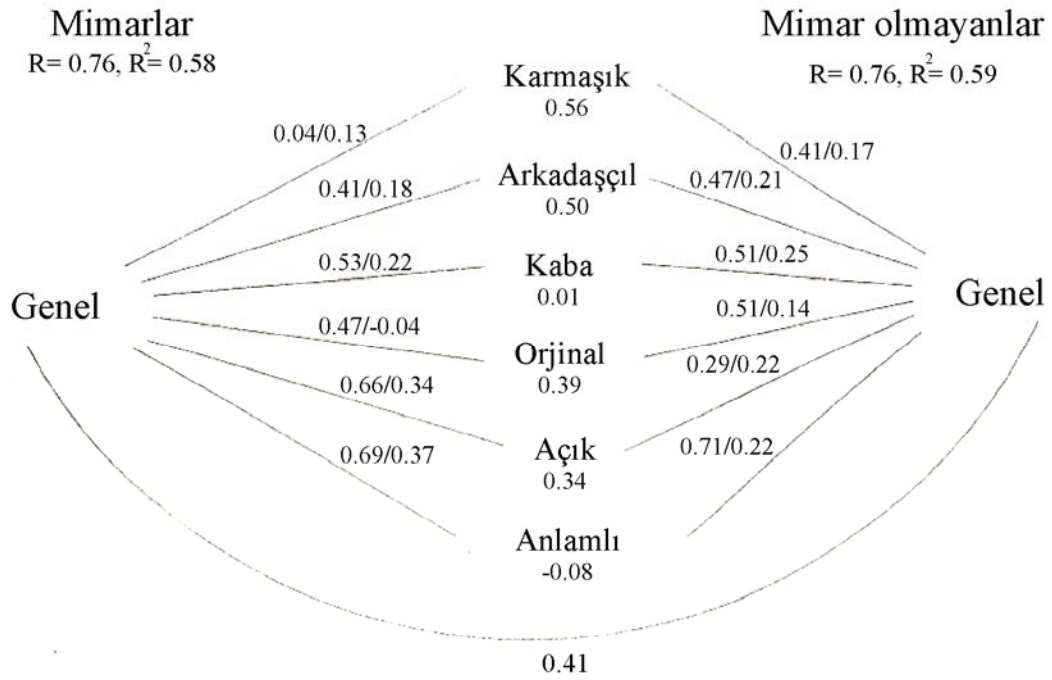
Gifford bu çalışmasında da aynı konuyu ele almış, mimar ve mimar olmayanların binaları farklı algılamalarının altında yatan fiziksel ve kavramsal özellikleri ortaya koymaya çalışmıştır. Çalışmanın bir önceki çalışmadan farkı, 3 kavramsal özellik yerine 6 özellik kullanılıyor olmasıdır, onun dışında kullanılan 42 bina ve TACS metodu aynıdır. Çalışmada yine 5 gruba yer verilmiştir;

-2 grup mimar; 1.grup 8 kişi her bir bina için ‘genel estetik’ (global aesthetics) değerlerini ortaya koymuş, 2.grup 9 kişi her bir bina için 6 kavramsal özelliği değerlendirmiştir; ‘karmaşa’ (complexity), ‘açıklık’ (clarity), ‘arkadaşıl’ (friendliness), ‘orijinallik’ (originality), ‘anamlılık’ (meaningfulness), ‘kaba’ (ruggedness).

-2 grup mimar olmayan; 1.grup 27 kişi her bir bina için ‘genel izlenimlerini’ (global impression) ortaya koymuş, 2.grup 16 kişi her bir bina için yukarıda sıralanan 6 kavramsal özelliği değerlendirmiştir.

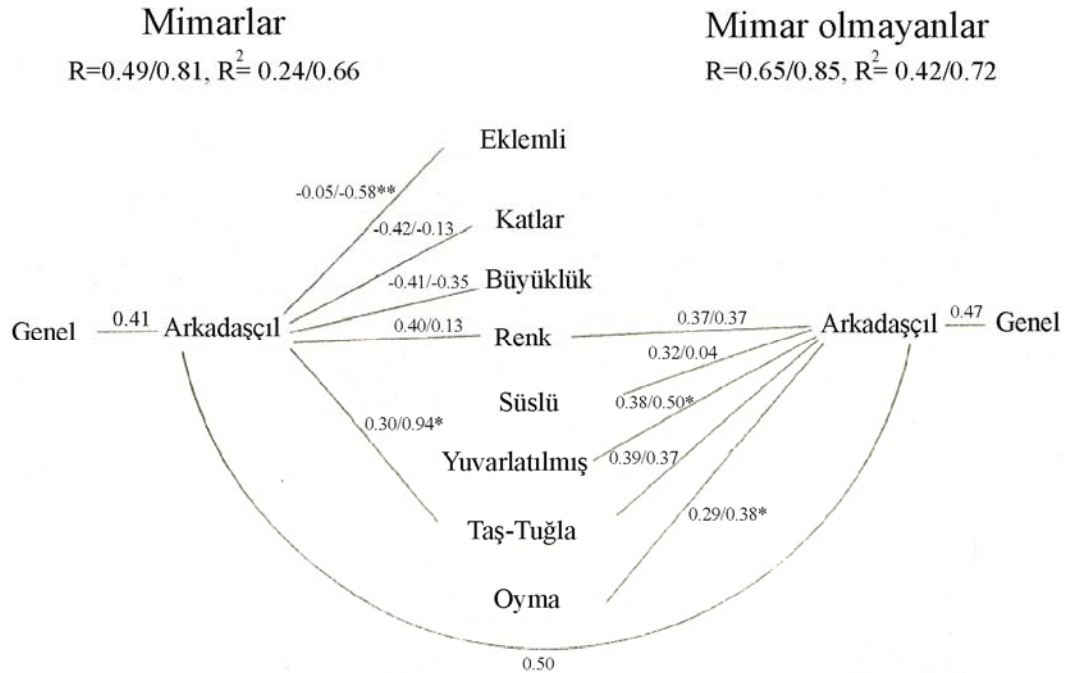
-1 grup niversite ğrencisi 13 kişi fiziksel özellikleri değerlendirmiştir.

Değerlendirmeler 10 dereceli likert ölçekte yapılmıştır. Fiziksel unsurların güvenilirlikleri Intra-class correlation (ICC, Shrout and Fleiss, 1979, formula ICC (3,k)) ile hesaplanmıştır 0.70 değeri minimum değer olarak saptanmış ve bu değerin üzerinde çıkanlar güvenilir olarak kabul edilmiştir. Buna göre 59 fiziksel unsurdan 25’i güvenilir düzeyde çıkmıştır ancak bazı fiziksel işaretler birbirine yakın olduğundan birleştirilmiş ve araştırmanın geri kalan kısmı bu 22 fiziksel unsur ile srdrlmştir. Aynı güvenilirlik analizi mimar ve mimar olmayan grupların değerlendirmelerinin için de kullanılmıştır. Daha sonra fiziksel unsurlarla her bir kavramsal özellik korale edilmiş, kavramsal özelliklerle de genel değerlendirmeler korale edilmiş ve aşağıda bulunan Lens-modeller oluşturulmuştur.

Şekil 2.4. Mimar ve mimar olmayanlara ait Lens-model [Gifford, 2002]

Yukarıda kavramsal özelliklerle genel estetik değerlendirmeler arasındaki ilişkiler görülmektedir. Çizgiler üzerinde bulunan sayılardan solda olan genel korelasyon değeri, sağda olan değer ise beta ağırlıklarıdır. Kavramsal özelliklerin altında bulunan değerler ise o kavramsal değer hakkında iki grubun ne kadar hemfikir olduğunu göstermektedir. En büyük eğrinin altında yazan değer ise (0.11) grupların genel estetik değerlendirmede ne kadar hemfikir olduklarını göstermektedir; buradaki sonuca göre iki grup arasında çok güçlü bir ilişki görülmemektedir.

Şekil 2.5. Mimar ve mimar olmayanlara ait Lens- model [Gifford, 2002]

Yukarıda yer alan Lens modelden her bir kavram için yani toplam 6 defa kurgulanmıştır. Burada cana yakın bulma kavramı ve ilişki kurduğu fiziksel işaretler görülmektedir. Yukarıdaki değerlere bakıldığında bu kavramsal özellik için gruplar arasında yarı yarıya hemfikir olma durumu mevcuttur (0.50).

Yaklaşımların değerlendirilmesi

Yukarıda yer verilen yaklaşımları irdelediğimizde tezin hedeflerinin gerçekleştirilebilmesi için Lens-model tasarımının uygun bir yaklaşım olduğu görülmektedir. Lens-model tasarımının 'Mimarinin algısal bileşenlerinin iki farklı gruba sorulduğu yaklaşımlar' ile arasında yakınlıklar olduğu görülmektedir. İki yaklaşımda mimarinin kavramsal ve fiziksel özelliklerini ayrı ayrı ele almaktadır. Ancak 'Mimarinin algısal bileşenlerinin iki farklı gruba sorulduğu yaklaşımlar' da genellikle çok değişkenli istatistik analiz teknikleri kullanılmaktadır, bu analizlerin daha karmaşık bir yapıda olduğu ve değişken sayısının çok fazla olduğu yani değişken sayısının azaltılmasına ihtiyaç duyulduğu durumlarda kullanılmasının daha

uygun olduğu gör÷lmektedir. Oysaki Lens-model temel ve diğerklerine göre daha sade istatistik analiz tekniklerini kullanarak detaylı bulgulara ulaşabilmekte ve bu hali ile daha yalın, anlaşılır ve kullanışlı göz÷kmektedir. Bu nedenlerden ötürü tez çalışması kapsamında Lens-Model tasarımı kullanılmıştır.

3. ALAN ÇALIŞMASI

Türk ve Avrupalı mimarlık öğrencilerinin mimari yapı imajlarından etkilenmelerini sağlayan mimari bileşenler ve ortaya çıkacak olan farklılıkların belirlenmesi amacıyla 3 aşamadan oluşan bir alan çalışması yapılmıştır. 1.aşama; farklı kültürlerden gelen mimarlık öğrencilerine uygulanan anket çalışması, 2. aşama; mimarlık alanında eğitim veren öğretim görevlilerine (kontrol grubu) uygulanan anket çalışması, 3.aşama mimarlık öğrencilerinin anket sonuçları ile kontrol grubunun anket sonuçlarından alınan ortalama değerler ile korelasyon çalışmalarının yapılması sonucunda elde edilen veriler ve kavramsal yargılarla mimarinin nitel, nicel bileşenleri arasında anlamlı ilişkisi olan mimari bileşenler için regresyon analizlerinin yapılması sonucu elde edilen değerler ile Lens-Model'in oluşturulup hangi kavramsal yargılara hangi mimari bileşenlerin neden olduğunun ortaya konulmasıdır.

Çalışmada Prof. Dr. Nur Çağlar önderliğinde, Doç. Dr. Zeynep Uludağ, Doç. Dr. Nakış Karamağaralı, Y. Doç. Dr. Pınar Dinç, Y. Doç. Dr. Esin Boyacıoğlu, Öğr. Gör. Dr. Adnan Aksu, Öğr. Gör. Dr. Fulya Özmen, Arş. Gör. Meltem Mimarsinanoğlu, Arş. Gör. Murat Sönmez tarafından düzenlenen Gazi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi 2007 ve 2008 Kış Okuluna katılan yerli yabancı mimarlık öğrencilerine ve öğretim görevlilerine yer verilmiştir. Kış okulları farklı kültürlerden gelen öğretim görevlilerini ve öğrencilerini buluşturarak kültürel zenginliklerin paylaşımını arttırmakta, birbirlerini uzaktan, kitle iletişim araçları ile tanıyan kültürleri birbirleri ile yüz yüze getirerek iletişim kurmalarını sağlamaktadır.

3.1. Genel Veriler

3.1.1. Sınırlar

Çalışma, Gazi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi 2007 ve 2008 Kış Okuluna katılan Avrupa'nın çeşitli ülkelerinden gelen toplam 25 (İtalya, Polonya, Slovenya, Fransa,

Portekiz, Hollanda, Almanya) mimarlık öğrencisi ile Türkiye'nin farklı üniversitelerinden gelen toplam 21 (Gazi Üniversitesi, YTÜ, Selçuk Üniversitesi, Çukurova Üniversitesi, KTÜ, Dokuz Eylül Üniversitesi, Anadolu Üniversitesi, Karabük Üniversitesi) mimarlık öğrencisini kapsamaktadır.

3.1.2. Terimler

Beğeni yargısı çevresel estetik konusundaki çalışmaların ortak noktalarından biridir ve çok geniş bir başlıktır. Farklı çalışmalar beğenin farklı alt başlıklarını ele alabilmektedir. Mevcut tez çalışmasında beğeni başlığı iki alt başlıkta ele alınmaktadır; 'etkilenme' ve 'beğenide tercih'. Etkilenme kavramı 'kişisel ilgi' ve 'değer verme' kavramının birlikteliği olarak ele alınmıştır. 'Kişisel ilgi' gördüğü yapının tasarım ekibinde yer alma isteğine karşı gelirken; 'değer verme' ise kişinin bir yapı hakkında söyleyeceği çok şey olması durumuna karşılık gelmektedir. 'Beğenide tercih' kavramı ise kişinin 45 yapıdan en beğendiği ve en beğenmediği ilk ikişer yapıyı belirtmesi ile ele alınmıştır.

3.1.3. Kabuller

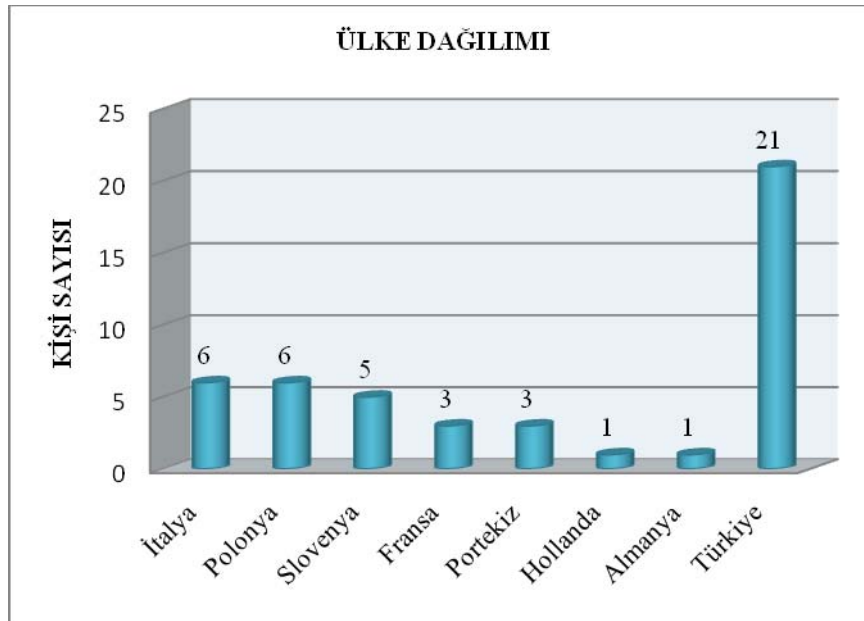
- Türkiye'nin 8 farklı üniversitesinden gelen toplam 21 kişinin Türk kültürünü temsil ettiği, Avrupa'nın 7 farklı ülkesinden gelen toplam 25 kişinin ise Avrupa kültürünü temsil ettiği kabul edilmiştir.
- Avrupalı ve Türk öğrenci grupları kendi içlerindeki kültür farklılıklarına göre gruplandırılmayıp, 'Avrupalı öğrenci' ve 'Türk öğrenci' başlıkları altında değerlendirilmiştir.
- Çalışma için seçilmiş olan binalar, fonksiyonlarına ve üsluplarına göre sınırlandırılmamış, farklı mimari biçimlere sahip olma, birbirlerine benzememe ve oluşturulan mimari bileşenler listesinde yer alan bileşenlere sahip olma kriterine göre yerli ve yabancı örneklerden karma olarak oluşturulmuştur.

3.2. Katılımcılar

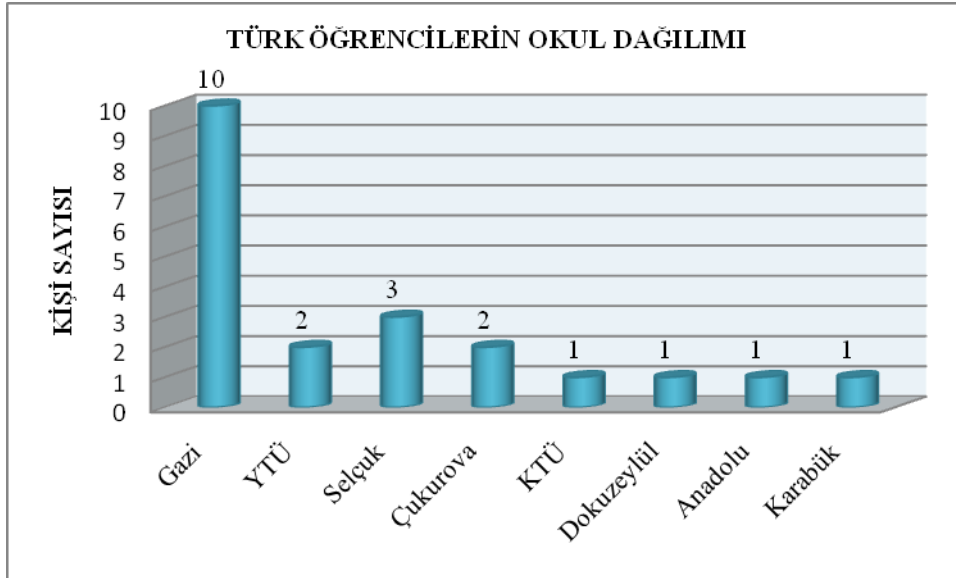
3.2.1. Türk ve Avrupalı mimarlık öğrencileri

Tez kapsamında Gazi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi 2007 ve 2008 Kış Okuluna katılmış, yaş ortalaması 23 olan, 21 Türk (Gazi Üniversitesi (10), YTÜ (2), Selçuk Üniversitesi (3), Çukurova Üniversitesi (2), KTÜ (1), Dokuz Eylül Üniversitesi (1), Anadolu Üniversitesi (1), Karabük Üniversitesi(1)), 25 Avrupalı (İtalya (6), Polonya (6), Slovenya (5), Fransa(3), Portekiz(3), Hollanda(1), Almanya(1)) mimarlık öğrencilerine yer verilmiştir. Öğrencilere ilişkin veriler Çizelge 3.1, Çizelge 3.2 ve Çizelge 3.3 'deki gibidir.

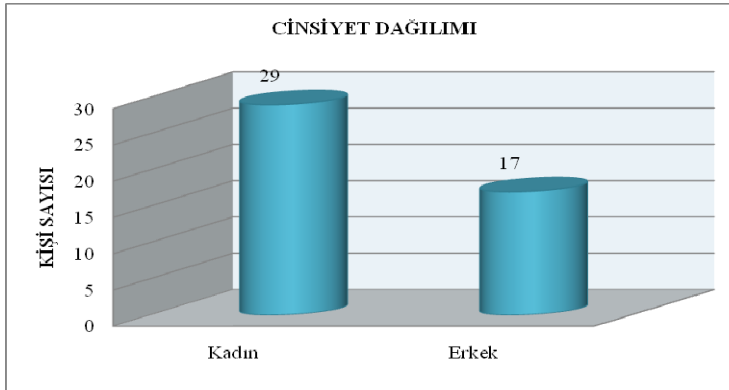
Çizelge 3.1. Öğrenci sayısının ülkelere göre dağılımı

Çizelge 3.2. Türk öğrencilerin okullara göre dağılımı

Çizelge 3.3. Öğrenci sayısının cinsiyete göre dağılımı

3.2.2. Öğretim elemanları

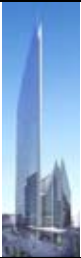
Alan çalışmasının ikinci aşamasında, mimarlık eğitimi veren 1 Polonyalı, 1 Hindistanlı, 11 Türk olmak üzere toplam 13 öğretim elemanına (4 Prof.Dr., 2 Doç.Dr., 3 Y.Doç.Dr., 3 Öğr.Gör.Dr., 1 Uzman Dr.) uygulanan anket çalışması yer almaktadır. Bu denek grubundan tezin ilerleyen kısımlarında kontrol grubu olarak söz edilecektir. Kontrol grubundan her bir bina için mimari bileşenleri değerlendirmeleri istenmiştir.

3.3. Araştırma evresi

3.3.1. Yapılar

İlk aşamada çeşitli dergi ve internet sitelerinden yaklaşık 150 yapı örneği derlenerek bir imaj bankası oluşturulmuştur. Daha sonra bu örnekler mimari bileşenler listesinde yer alan bileşenlere sahip olma kriterine göre elenerek yerli ve yabancı olmak üzere toplam 45 farklı üslup ve fonksiyona sahip yapıya indirgenmiştir. Yapı fotoğrafları Tasarım, Yapı, Ardemento, Domus, DBZ, Japan Architect, Arkitekt dergilerinin 1993'ten günümüze kadar olan sayılarından ve çeşitli internet sitelerinden ve kişisel arşivlerden sağlanmıştır (izelge 3.4).

Çizelge 3.4. Çalışmada yer alan yapılar ve kaynakçaları

BİNA 1: Millennium Dome, Richard Rogers, London, England, 1999	BİNA 2: Queen Mary's Graduate Facility, Surfacearchitects, London, England, 2005	BİNA3: Amsterdam Center for Architecture (ARCAM), Rene van Zuuk, Amsterdam, Hollanda, 2003
		
Kaynak: http://www.hi-id.com/atcl/0506/Iconic_dome.jpg	Kaynak: http://www.hughpearman.com/articles5/40.html	Kaynak: Architecture record, volume 192, issue 2, sy.65
BİNA 4: Big House , Pierre D'Avoine Architects , London, England, 2003	BİNA5 : Matthew and Linda Fox's House, Stan Bolt, Devon, England 2005	BİNA6 : Institute of Contemporary Arts, Diller Scofidio-Renfro, Boston, A.B.D 2006
		
Kaynak: http://www.hughpearman.com/articles4/big_house.html	Kaynak: http://www.hughpearman.com/articles5/bolt.html	Kaynak: http://www.hughpearman.com/2006/32.html
BİNA 7 : Ben Pimlott Building, Will Alsop, London, England 2005	BİNA 8 : Minevra Building, Nick Grimshaw, London, England 2003 (teklif tarihi, yapımından vazgeçilmiş)	BİNA 9: Hampden Gurney School, BDP Architects, London, England, 2002
		
Kaynak: http://www.hughpearman.com/articles5/alsop.html	Kaynak: http://www.hughpearman.com/articles5/skyscrapers4.html	Kaynak: http://www.hughpearman.com/articles3/school2.html

Çizelge 3.4 (Devam). Çalışmada yer alan yapılar ve kaynakçaları

BİNA10 : Schulhaus Haslach, Beat Consoni Architekt, Au Sg, 2000	BİNA 11: School extension, Enzo Eusebi/Nothing studio, San Benedetto Tronto, İtalya, 2003	BİNA 12: Norddeutsche Landesbank, Behnisch & Partner Hannover, Almanya, 2002
		
Kaynak: http://www.consoni.ch/02-Neubauten/2003_Au/Au_03.html	Kaynak: L'arke 2005/ 200, sy.61	Kaynak: http://archrecord.construction.com/projects/portfolio/archives/0302HQ.asp
BİNA 13: Atatürk Kültür Merkezi Çoşkun Erkal-Filiz Erkal, Ankara, Türkiye 1987	BİNA 14: Staiths Southbank, Wayne and Gerardine hemingways- George Wimpey- Darby Partnership, Gateshead, England, 2003	BİNA 15: Arcadium Alış-veriş Merkezi, Öncüoğlu Mimarlık, Ankara, Türkiye 2003
		
Kaynak: Pınar Dinç arşivi	Kaynak: http://www.hughpearman.com/articles5/hemingway2.html	Kaynak: http://www.oncuoglu.com.tr
BİNA 16: CHP Genel Merkez Binası Kadri Atabaş , Ankara, Türkiye 2006	BİNA 17: Drop House, Hudson Featherstone, Hertfordshire, İngiltere 1999	BİNA18: Modern Sanatlar Müzesi, Zaha Hadid, Cincinnati, A.B.D, 2003
		
Kaynak: Işıl Yüksel arşivi	Kaynak: http://www.hughpearman.com/articles3/hudson.html	Kaynak: http://www.zaha-hadid.com

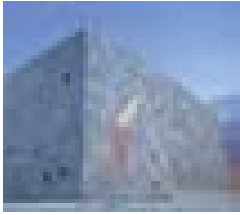
Çizelge 3.4 (Devam). Çalışmada yer alan yapılar ve kaynakçaları

BİNA 19: Kızılay Rant Tesisleri, Affan Yatman- Nesrin Yatman- Vedat İşbilir, Ankara, Türkiye, 2002	BİNA 20 : Turning Torso, Santiago Calavatra, Malmö, İsveç, 2005	BİNA 21 : Paul Klee Centre, Renzo Piano, İsviçre, 2005
		
Kaynak: Pınar Dinç arşivi	Kaynak: http://forum.arkitera.com/projeler/9282-turning-torso-santiago-calatrava.html	Kaynak: http://www.hughpearman.com/articles5/klee.html
BİNA 22 : MHP Genel Merkez Binası Ahmet Vefik Alp, Ankara, 2004	BİNA 23 : Popstage Mezz Breda, Erick van Egeraat, Breda, Hollanda, 2002	BİNA 24 : Şark Hali, Boran Ekinci, Ankara, Türkiye, 2003
		
Kaynak: İşıl Yüksel arşivi	Kaynak: http://www.vividvormgeving.nl/foto/s/egeraat04.jpg	Kaynak: Pınar Dinç arşivi
BİNA 25 : Stad Oteli, Doğan Tekeli- Sami Sisa- Metin Hepgüler, Ankara, Türkiye, 1970	BİNA 26 : London Metropolitan University Graduate Centre, Daniel Libeskind Architects, London, England, 2003	BİNA 27 : Üniversite Binası, Jose I.Linazasoro, Madrid, İspanya 1994
		
Kaynak: Pınar Dinç arşivi	Kaynak: http://www.hughpearman.com/articles5/libeskind_london.html	Kaynak: DBZ Eylül 1994, sy.71

Çizelge 3.4 (Devam). Çalışmada yer alan yapılar ve kaynakçaları

BİNA 28 : Casa da Musica, Rem Koolhaas, Ellen van Loon , Porto, Portekiz, 2005	BİNA 29 : Apartman, Munkenbeck ve Marshall, London, England, 2006	BİNA 30 : Barış Piramidi, Norman Foster, Astana, Kazakistan, 2006
		
Kaynak: http://www.hughpearman.com/articles5/musichouse.html	Kaynak: http://www.hughpearman.com/2006/14.html	Kaynak: http://www.hughpearman.com/2006/26.html
BİNA 31: Şeker Bank Genel Müdürlüğü, Oral Vural, Ankara, Türkiye 1989	BİNA 32: Unicorn Theatre, Keith Williams, London, England, 2005	BİNA 33: Öğrenci Oteli, Fink, Jocher, Garching, Almanya, 2005
		
Kaynak: http://forum.arkitera.com/mimarlik-haritasi/16123-sekerbank-genel-mudurlugu.html	Kaynak: http://www.hughpearman.com/articles5/unicorn.html	Kaynak: Detail 2005/11, sy. 1274
BİNA 34: Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü Ertur Yener- Erdoğan elmas- Zafer Gülçur, Ankara, Türkiye, 1982 (inşaat başlangıç tarihi)	BİNA 35 : Armada Alış-Veriş Merkezi Ali Osman Öztürk, Ankara, Türkiye, 2002	BİNA 36 : Public Library, Abalos&Herreros, Madrid, İspanya 2002
		
Kaynak: İşıl Yüksel arşivi	Kaynak: İşıl Yüksel arşivi	Kaynak: http://www.detail.de/rw_5_Archive_En_HoleArtikel_5484_Artikel.htm

Çizelge 3.4 (Devam). Çalışmada yer alan yapılar ve kaynakçaları

BİNA 37 : Halk Bankası Genel Müdürlüğü, Doğan Tekeli-Sami Sisa, Ankara, Türkiye 1999	BİNA 38 : P&C Department Store, Renzo Piano, Cologne, Almanya, 2005	BİNA 39 : Sermaye Piyasası Kurulu Orhan Genç Ankara, Türkiye, 1988
		
Kaynak: Işıl Yüksel arşivi	Kaynak: http://rpbw.r.ui-pro.com	Kaynak: Işıl Yüksel arşivi
BİNA 40: Langen vakfı binası, Tadao Ando, Neuss, Almanya, 2004	BİNA 41: T.C. Başbakanlık Yeni Hizmet Kompleksi, Umut İnan, Ankara, Türkiye, 2002	BİNA 42: Türkiye Atom Enerjisi Kurumu, Mahmut Tuna Ankara, Türkiye, 1998
		
Kaynak: http://www.arcspace.com/architects/ando/langen/langen.html	Kaynak: Işıl Yüksel arşivi	Kaynak: Işıl Yüksel arşivi
BİNA 43 : Walker Art Center Addition, Herzog & de Meuron, Minneapolis, A.B.D 2005	BİNA 44 : The wellcome Trust Gibbs Building, Michael Hopkins , London, England, 2005	BİNA 45 : White Cube Gallery, Mike Rundell, London, England, 2006
		
Kaynak: http://www.hughpearman.com/articles/herzog.html	Kaynak: http://www.hughpearman.com/articles/hopkins.html	Kaynak: http://www.hughpearman.com/2006/29.html

3.3.2. Mimari bileşenler

Tez çalışması için oluşturulan mimari bileşenler listesi hazırlanırken literatürde sıklıkla kullanılan bütün objektif ve kavramsal bileşenler göz önünde tutulmuş, bunlara ek olarak Esen Onat [1991]'ın Mimarlık, Form Ve Geometri kitabı, Ching [1985]'in Mimarlık; Biçim, Mekan ve Düzen kitabı incelenmiş, bazı bileşenler olduğu gibi kullanılmış, bazıları üzerinde küçük değişiklikler yapılmış ve çeşitli eklemeler yapılmıştır. Bunlara ek olarak Gazi Üniversitesi Mimarlık Bölüm Dersi olan M201 ders notlarından da faydalanılmıştır; bu derste mimari yapılar hakkında konuşmalar yapılmaktadır, bu konuşmalar esnasında yapıları tanımlamak için kullanılan sıfatlar not alınmış ve bu sıfatlardan en çok kullanılanlara 'Mimari bileşenler' listesinde yer verilmiştir (Çizelge 3.5).

Böyle yeni bir listenin oluşturulmasının temel sebebi; literatürde yer alan fiziksel özelliklerin tezin hedeflerini gerçekleştirmek için yeterli olamaması ve bu özelliklerin genellikle çevresel psikoloji alanındaki çalışmalar için oluşturulmuş olması ve mimar- mimar olmayan grupları değerlendirmek için kullanılmış olmasıdır. Tez çalışmasına girdi sağlayan bütün kişiler mimarlık alanından olduğundan daha özelleştirilmiş bir liste oluşturma ihtiyacı duyulmuştur.

Çizelge 3.5. Mimari bileşenler listesi

1	Sade <i>Overall simple/pure exterior</i>	Süslü <i>Too many amenities</i>
2	Keskin kenarlar, köşeler <i>Square edges, corners</i>	Yuvarlatılmış, kenarlar, köşeler <i>Rounded-off edges, corners</i>
3	Düz yüzeyler <i>Flat surfaces</i>	Eklemlili yüzeyler <i>Articulated surfaces</i>
4	Karmaşık <i>Complex</i>	Basit <i>Simple</i>
5	Tamamen şeffaf <i>Full transparent</i>	Şeffaflık yok <i>No elements of transparency</i>
6	Açılarda diklik durumu <i>All angles are 90°</i>	Açılarda dik olmama durumu <i>No angles of 90°</i>
7	Masiflik <i>Full massive</i>	Masif olmama <i>Have no massive parts</i>
8	Renklerde çeşitlilik <i>Variety of colors</i>	Tek renk egemenliği <i>Monochrome, only one color</i>
9	Yer çekimine karşı durma <i>Rebel against gravity</i>	Zemine güvenli oturma <i>Sits on the ground safely</i>
10	Malzeme çeşitliliği <i>Variety of materials</i>	Tek malzeme egemenliği <i>Monopoly of one type material</i>
11	Form çeşitliliği <i>Variety of forms</i>	Tek form kullanımı <i>One single form</i>
12	Deforme edilmiş form(lar) <i>Deformed form(s)</i>	Dokunulmamış form(lar) <i>Untouched / pure form(s)</i>
13	Dengeli <i>Well balanced</i>	Dengesiz <i>Not balanced at all</i>
14	Güçlü konsept <i>A very strong concept</i>	Gözlemlenebilen bir konsepti yok <i>No observable concept at all</i>
15	Hissedilebilen strüktür <i>Open / well expressed structure</i>	Gizlenmiş hissedilemeyen strüktür <i>A hidden structure that can not be felt</i>
16	İnsan ölçeğine göre yüksek <i>High, compared to human scale</i>	İnsan ölçeğine yakın yükseklik <i>Very close to human scale</i>
17	Parçalar arasındaki oranlarda denge <i>Good proportions between parts</i>	Parçalar arasındaki dengesiz oran <i>Bad proportions between parts</i>
18	Sağır-şeffaf yüzeyler arası dengeli oran <i>Proportioned solid-transparent parts</i>	Sağır-şeffaf yüzeyler arasında oran yok <i>Unproportioned solid-transparent parts</i>
19	Bütün bina yüzeyi “tek pencere” gibi <i>All building surface is like one-window</i>	Neredeyse hiç pencere yok <i>Nearly, has no windows</i>
20	Birçok formun girişimi mevcut <i>Many forms are interlocked</i>	Girişim yok <i>No forms are interlocked</i>
21	Düzenli <i>Ordered</i>	Düzensiz <i>Disordered</i>
22	Güçlü gölgelere sahip <i>Has strong shadows</i>	Gölge veremeyecek kadar düz <i>Too plain to give shadows</i>
23	İşlevi hakkında fikir veriyor <i>Easy to read it's function</i>	İşlevi hakkında fikir vermiyor <i>Gives no idea about it's function</i>
24	Ustaca tasarlanmış <i>A skillful design</i>	Zayıf bir tasarım <i>A poor design</i>
25	Bir meydan okumadır ve mimarlık için bir başyapıt olmaya adaydır <i>It is a challenge, a nominee to become a master piece</i>	Oldukça sıradan bir yapı, herhangi bir özelliği yok <i>Very ordinary, nothing special</i>

3.4. Anket Tasarımı

3.4.1. Öğrenci anketi

Seçilmiş olan 45 yapının değerlendirilmesi için öğrencilere iki bölümden oluşan bir anket formu sunulmuştur.

Birinci bölümde iki soru yer almaktadır; Birinci soru ;’’Bu binanın tasarım ekibinde yer almak ister miydiniz?’’ Bu soru ile ölçülmek istenen öğrencinin yapıya karşı olan ‘kişisel ilgi’ sidir. İkinci soru; ‘’Birinci sınıf öğrencilerine bir sunum yapıyor olsaydınız, bu bina hakkında söyleyecek çok şeyiniz olur muydu?’’ Bu soru ile ölçülmek istenen ise öğrencilerin yapılara ‘değer verme’ durumlarıdır. (Bu kısımda yapılacak olan değerlendirme yapı için olumlu da olabilirdi olumsuz da, buna katılımcı grubun kendisinin karar vermesi istenmiş, alınan sonuçlara göre görülmüştür ki öğrenciler bu soruyu olumlu değerlendirip pozitif yönde değerlendirme yapmıştır çünkü birinci soruya verdikleri yanıtlarla bu soruya verdikleri yanıtlar arasında pozitif yönde güçlü bir ilişki olduğu saptanmıştır (Türk öğrenci: 0,94, Avrupalı öğrenci: 0,97)). Cevaplar 5 dereceli Likert ölçeğinde alınmıştır; (++) (1)) kesinlikle evet, (--(5)) ise kesinlikle hayır anlamına gelmektedir.

Anketin ikinci bölümünde ise öğrencilerden bina fotoğraflarına tekrar bakarak ‘en beğendikleri’ ve ‘en beğenmedikleri’ ilk ikişer yapıyı, yapı numaralarını yazarak belirtmeleri istenmiştir. Bu bölümle ulaşılmak istenen, Lens-model sonucu ortaya çıkacak olan mimari bileşenlerin, kişilerin tercih ettikleri yapıların mimari bileşenleri ile paralellik taşıyıp taşımadığını ortaya çıkarmaktır.

Öğrenci anketleri A5 kağıt formatında renkli olarak hazırlanmıştır. Her bir yapı için bir sayfa ayrılmış, ikinci bölüm sorusu, cevaplama sayfası ve kapak ile birlikte toplam 48 sayfa sayısıyla küçük bir kitapçık niteliğinde öğrencilere sunulmuştur (Bkz. EK-1).

Anket uygulanacak öğrencilerin Kış okulunda yoğun bir programları olması nedeniyle anket bütün öğrencilere aynı anda uygulanamamıştır. Çalışmalarına mola veren öğrenciler teker teker veya gruplar halinde Gazi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Binası 3.katında bulunan bilgisayar odasına alınarak, her bir öğrenciye bir bilgisayar verilerek öğrencilerin yapı fotoğraflarını 14 inch ekrana sahip bilgisayarlardan renkli slaytlar olarak tam ekran takip etmeleri sağlanarak uygulanmıştır. Öğrenciler anket çalışmasını yapmadan önce konu hakkında kısaca bilgilendirilmiş ve sordukları sorular cevaplandırılmıştır.

3.4.2. Öğretim elemanları anketi

Öğretim görevlilerine sunulan ankette her bir bina için 25 mimari bileşenin değerlendirilmesi istenmiştir. Anket A4 kağıtlara basılmış toplam 46 sayfadan oluşmuştur. Birinci sayfa kapak sayfası geriye kalan 45 sayfa ise değerlendirme sayfasıdır, her bir bina için 1 sayfa mevcuttur. Her bir sayfada 25 mimari bileşenden oluşan liste yer almakta cevaplar 5 dereceli Likert ölçeğinde alınmaktadır (EK-2).

Anketin doldurulması uzun, detaylı ve konsantrasyon gerektiren bir süreç olduğundan anket formu ve yapı fotoğraflarının bulunduğu bir cd öğretim görevlilerine teslim edilmiş, uygun zamanlarında yapmaları istenmiş ve farklı zaman dilimlerinde teslim alınmıştır. Öğretim görevlilerinden bazılarına ise süreci kısaltmak adına 45 bina 3 parçaya bölünerek oluşturulan 3 setten biri verilmiştir. 15 binalık seti değerlendiren öğretim görevlilerinin $15 \times 25 = 375$, 45 binalık seti değerlendiren öğretim görevlilerinin ise $45 \times 25 = 1125$ değerlendirme yapması gerekmiştir. Bu şekilde aynı yapı örneği için her bir mimari bileşen 8 defa değerlendirilmiştir yani $45 \times 25 \times 8 = 9000$ değerlendirme yapılmıştır. Ancak yabancı öğretim elemanlarının sayısı daha az olduğundan onlardan 45 binalık setleri değerlendirmeleri istenmiştir yani toplam 8 setten 2'sini yabancı öğretim elemanları doldurmuştur.

3.5. Lens-Model ile İlgili Bulgular

3.5.1. Güvenilirlik analizleri

Öğrenci anketlerinin güvenilirlik analizleri

Öğrenci anket sonuçları SPSS (Statistical Packages for the Social Sciences) programına girilerek ortalama değerler alınmış ve güvenilirlik testi, intraclass korelasyon (Formula ICC 3,k) ile hesaplanmıştır. Intraclass korelasyonu aynı kategoride ya da aynı sınıfta olduğu düşünülen olguların, yargıların güvenilirlik katsayısı olarak kullanılan korelasyon değerleridir. Bu değerler değişkenle bütün arasındaki oranlardır. Intraclass korelasyonu değerlendirmelerin eşdeğişirliklerini bütünle kıyaslar. Intraclass korelasyonunda 3 model vardır; birinci modelde güvenilirliği alınmak istenen değişkenler rastgele seçilir, ikincisinde ise hem bu değişkenler hem de jüri rastgele seçilir, üçüncüsünde ise her bir değişken belli sayıdaki jüri tarafından değerlendirilir [Yaffee, 1998].

Sonuçlara göre ‘kişisel ilgi’ kavramında AMIC= 0,844, ‘değerli bulma’ kavramında ise AMIC=0,912 olarak hesaplanmıştır. Her iki değer de güvenilirlik sınırı olarak kabul edilen 0,70 değerinin üstündedir. (AMIC:Avarage Measure Intraclass Correlation >0,70).

Öğretim elemanları anketlerinin güvenilirlik analizleri

Yapı mimari bileşenleri için güvenilirlik testi, intraclass correlation (Formula ICC 3,k) ile hesaplanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre 25 objektif bileşenden 4’ü güvenilirlik sınırının altında kalmış ve bu yüzden çalışmanın ileriki aşamaları 21 mimari bileşen ile sürdürülmüştür (Bknz. Çizelge 3.6).

Gifford’ ın çalışmalarına [Gifford ve ark., 2000, Gifford, 2002] baktığımızda ortaya koyduğu 59 bileşenden 25’inin güvenilir çıktığını görmekteyiz. Bu durumun 2

nedeni olabilir; birincisi ortaya konulan fiziksel özelliklerin durumu değerlendirmek için uygun olmaması, seçilen yapılarla uyumlu olmaması, ikincisi ise bu fiziksel özellikleri değerlendiren grubun niteliklerinin önemsenmemesi (çünkü kim olduklarından bahsedilmiyor) olabilir. Oysa tez çalışmasında yer verilen mimari bileşenlerin 25'inden 21'i güvenilirlik sınırının üstünde çıkmıştır bunun nedeni de; yapıların mimari bileşenler listesine uygun olarak seçilmiş olması, mimari bileşenler listesini değerlendiren grubun ise mimarlık alanında eğitim veren 4 Prof.Dr., 2 Doç.Dr., 3 Y.Doç.Dr., 3 Öğr.Gör.Dr., 1 Uzman Dr.'dan oluşturulmuş olmasıdır.

Çizelge 3.6. Objektif bileşen güvenilirlik değerleri

		N of cases	N of items	SMIC	AMIC
C1	Sade Süslü	25	8	0.3649*	<u>0.8213**</u>
C2	Keskin kenarlar,köşeler Yuvarlatılmış,kenarlar,köşeler	45	8	0.7668*	<u>0.9634**</u>
C3	Düz yüzeyler Eklemli yüzeyler	44	8	0.3408*	<u>0.8053**</u>
C4	Karmaşık Basit	44	8	0.4510*	<u>0.8679**</u>
C5	Tamamen şeffaf Şeffaflık yok	44	8	0.7004*	<u>0.9493**</u>
C6	Açılarda diklik durumu Açılarda dik olmama durumu	44	8	0.7642*	<u>0.9629**</u>
C7	Masiflik Masif olmama	44	8	0.1897*	0.6519**
C8	Renklerde çeşitlilik Tek renk egemenliği	42	8	0.3875*	<u>0.8350**</u>
C9	Yer çekimine karşı durma Zemine güvenli oturma	44	8	0.4578*	<u>0.8711**</u>
C10	Malzeme çeşitliliği Tek malzeme egemenliği	44	8	0.3103*	<u>0.7826**</u>
C11	Form çeşitliliği Tek form kullanımı	45	8	0.4389*	<u>0.8622**</u>
C12	Deforme edilmiş form(lar) Dokunulmamış form(lar)	43	8	0.5175*	<u>0.8956**</u>
C13	Dengeli Dengesiz	45	8	0.2229*	0.6964**
C14	Güçlü konsept Gözlemlenebilen bir konsepti yok	44	8	0.3282*	<u>0.7963**</u>
C15	Hissedilebilen strüktür Gizlenmiş hissedilemeyen strüktür	42	8	0.3644*	<u>0.8210**</u>
C16	İnsan ölçeğine göre yüksek İnsan ölçeğine yakın yükseklik	43	8	0.5016*	<u>0.8895**</u>
C17	Parçalar arasındaki oranlarda denge Parçalar arasındaki dengesiz oran	43	8	0.1841*	0.6435**
C18	Sağır-şeffaf yüzeyler arası dengeli oran Sağır-şeffaf yüzeyler arasında oran yok	43	8	0.3068*	<u>0.7798**</u>
C19	Bütün bina yüzeyi "tek pencere" gibi Neredeyse hiç pencere yok	43	8	0.6211*	<u>0.9291**</u>
C20	Birçok formun girişimi mevcut Girişim yok	45	8	0.4007*	<u>0.8425**</u>
C21	Düzenli Düzensiz	45	8	0.2124*	0.6833**
C22	Güçlü gölgelere sahip Gölge veremeyecek kadar düz	43	8	0.4244*	<u>0.8550**</u>
C23	İşlevi hakkında fikir veriyor İşlevi hakkında fikir vermiyor	43	8	0.2749*	<u>0.7521**</u>
C24	Ustaca tasarlanmış Zayıf bir tasarım	45	8	0.3114*	<u>0.7835**</u>
C25	Bir meydan okumadır ve mimarlık için bir başyapıt olmaya adaydır, oldukça sıradan bir yapı,herhangi bir özelliği yok	44	8	,3174*	<u>0.7881**</u>

SMIC:Single Measure Intraclass Correlation AMIC:Avarage Measure Intraclass Correlation >0,70

3.5.2. Pearson korelasyonları

Güvenilirlik testini geçen mimari bileşenlerle, Türk ve Avrupalı öğrencilerin ‘kişisel ilgi’ ve ‘değer verme’ kavramlarına verdikleri cevaplardan alınan ortalama değerler ile Pearson korelasyonları yapılarak aralarında anlamlı ilişkiler kurulan mimari bileşenler saptanmıştır (Çizelge 3.7).

Çizelge 3.7. Pearson korelasyon değerleri

Mimari bileşen	Türk öğrenci Kişisel ilgi	Avrupalı öğrenci Kişisel ilgi	Türk öğrenci Değerli bulma	Avrupalı öğrenci Değerli bulma
Güçlü konsept	0.733**	0.667**	0.681**	0.649**
Ustaca tasarlanmış	0.744**	0.639**	0.719**	0.590**
Meydan okuma	0.819**	0.660**	0.792**	0.644**
Yer çekimine karşı durma	0.577**	0.386**	0.555**	0.386**
Güçlü gölge	0.390**	0.151	0.370*	0.135
İnsan ölçeğine göre yüksek	-0.101	-0.363*	0.045	-0.330*
Karmaşık	0.245	-0.038	0.325*	-0.042
Türk öğrenci Kişisel ilgi	-	0.859**	-	-
Türk öğrenci Değerli bulma	-	-	-	0.765**

P <0.05*(2-tailed), p <0.01**(2-tailed)

Yukarıdaki çizelgeye göre 21 mimari bileşenden toplam 7 bileşen Türk ve Avrupalı öğrencilerin ‘kişisel ilgi’ ve ‘değerli bulma’ kavramları ile ilişki kurmuştur. Bu değerlere Lens-Model üzerinde yer verilmiştir.

3.5.3. Regresyon analizi

Pearson korelasyonları sonucu ‘kişisel ilgi’ ve ‘değerli bulma’ kavramları ile aralarında anlamlı ilişki kuran mimari bileşenlere regresyon analizi uygulanmıştır. Regresyon analizi, bağımlı bir değişken ile bağımlı değişken üzerinde etkisi olduğu

varsayılan bağımsız değişkenler arasındaki ilişkinin matematiksel bir model ile açıklanmasıdır [Kılıç ve Ural, 2006].

Analiz sonucunda elde edilen sayısal değerler Çizelge 3.8’de görülmektedir.

Çizelge 3.8. Beta değerleri

Mimari bileşen	Türk öğrenci Kişisel ilgi	Avrupalı öğrenci Kişisel ilgi	Türk öğrenci Değerli bulma	Avrupalı öğrenci Değerli bulma
Güçlü konsept	0.134	0.133	0.123	0.146
Ustaca tasarlanmış	0.128	-0.082	0.028	-0.284
Meydan okuma	<u>0.455</u>	<u>0.558</u>	<u>0.579</u>	<u>0.711</u>
Yer çekimine karşı durma	0.262	0.204	0.170	0.211
Güçlü gölge	0.021	ns	-0.083	ns
İnsan ölçeğine göre yüksek	ns	-0.436	ns	-0.422
Karmaşık	ns	ns	0.235	ns
R	0.854	0.801	0.838	0.778
R ²	0.729	0.641	0.703	0.606

Beta: Bir bağımlı değişkenin bağımsız değişken üzerindeki etki derecesini gösteren değer.

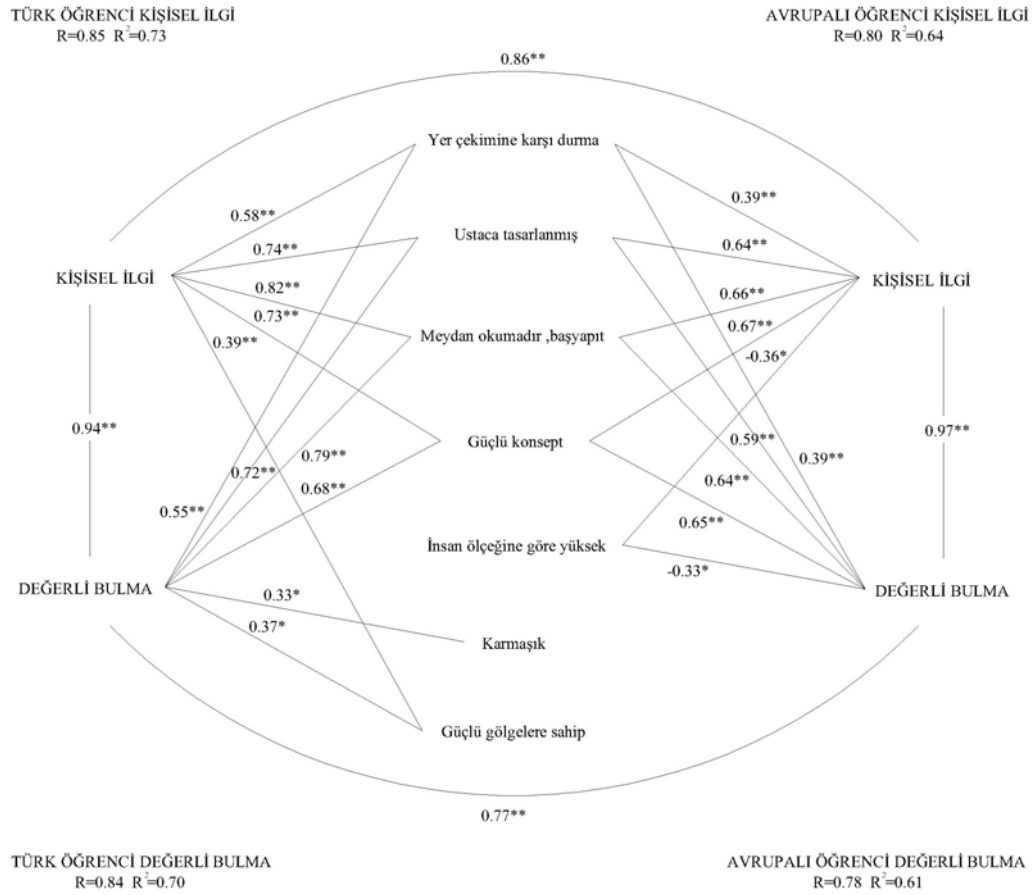
R=Değişkenler arasındaki ilişkinin yönünü ve kuvvetini ifade eden katsayı.

R²=Belirlilik (determinasyon) katsayısı; bütün bağımlı değişkenlerin bağımsız değişkeni toplam olarak % kaç etkilediğini gösteren değer.

ns=Geçerli değil (not significant)

Buna göre Türk ve Avrupalı öğrencilerde ‘kişisel ilgi’ ve ‘değerli bulma’ kavramlarının oluşmasında en yüksek etkiye sahip mimari bileşen ‘meydan okuma, başyapıt’ bileşenidir.

3.5.4. Lens-model

Şekil 3.1. Lens-model

$P < 0.05^*$ (2-tailed), $p < 0.01^{**}$ (2-tailed)

R = Değişkenler arasındaki ilişkinin yönünü ve kuvvetini ifade eden katsayı

R^2 = Belirlilik (determinasyon) katsayısı; bütün bağımlı değişkenlerin bağımsız değişkeni toplam olarak % kaç etkilediğini gösteren değer.

Ortaya çıkan Lens-modeli incelediğimizde yorumlanması gereken 12 ilişki vardır. Türk öğrencilerin değerlendirmeleri ele alındığında aşağıdaki sonuçlara ulaşılmaktadır.

- 1) Türk öğrencilerin 'kişisel ilgileri'; yer çekimine karşı durma (0.58), ustaca tasarlanmışlık (0.74), meydan okuma, başyapıt olma (0.82), güçlü konsept (0.73),

güçlü gölgelere sahip olma (0.39) mimari bileşenleri ile anlamlı ilişkilere sahiptir.

- 2) Türk öğrencilerin ‘değerli bulmaları’; yer çekimine karşı durma (0.55), ustaca tasarlanmışlık (0.72), meydan okuma, başyapıt olma (0.79), güçlü konsept (0.68), güçlü gölgelere sahip olma (0.37) ve karmaşıklık (0.33) mimari bileşenleri ile anlamlı ilişkilere sahiptir.
- 3) Türk öğrencilerin ‘kişisel ilgi’ ve ‘değerli bulma’ kavramları arasında pozitif yönde ve güçlü bir ilişki vardır (0.94)
- 4) Türk öğrencilerin bir yapıya karşı ‘kişisel ilgi’ lerinin oluşmasını sağlayan mimari bileşenlerin %73 ‘ü bu çalışmada ortaya çıkarılabilmektedir (R^2 : 0.73). Bu mimari bileşenler ve etki dereceleri; yer çekimine karşı durma (0.26),ustaca tasarlanmışlık (0.13), meydan okuma, başyapıt olma (0.46), güçlü konsept (0.13), güçlü gölgelere sahip olma(0.02) şeklindedir. (Parantez içinde belirtilen değerler beta değerleridir.)
- 5) Türk öğrencilerin bir yapıyı ‘değerli bulmaları’ını sağlayan mimari bileşenlerin %70’i bu çalışmada ortaya çıkarılabilmektedir (R^2 : 0.70). Bu mimari bileşenler ve etki dereceleri; yer çekimine karşı durma (0.17),ustaca tasarlanmışlık (0.03), meydan okuma, başyapıt olma (0.58), güçlü konsept (0.12), güçlü gölgelere sahip olma (-0.08) ve karmaşıklık (0.24) şeklindedir. (Parantez içinde belirtilen değerler beta değerleridir.)

Avrupalı öğrencilerin değerlendirmeleri ele alındığında aşağıdaki sonuçlara ulaşılmaktadır.

- 6) Avrupalı öğrencilerin ‘kişisel ilgileri’; yer çekimine karşı durma (0.39), ustaca tasarlanmışlık (0.64), meydan okuma, başyapıt olma (0.66), güçlü konsept (0.67), insan ölçeğine göre yükseklik (-0.36) mimari bileşenleri ile anlamlı ilişkilere sahiptir(Negatif değerler ters yöndeki ilişkileri ifade etmektedir).
- 7) Avrupalı öğrencilerin ‘değerli bulmaları’; yer çekimine karşı durma (0.39), ustaca tasarlanmışlık (0.59), meydan okuma, başyapıt olma (0.64), güçlü konsept

- (0.65), insan ölçeğine göre yükseklik (-0.33) mimari bileşenleri ile anlamlı ilişkilere sahiptir.
- 8) Avrupalı öğrencilerin ‘kişisel ilgi’ ve ‘değerli bulma’ kavramları arasında pozitif yönde ve güçlü bir ilişki vardır (0.97).
 - 9) Avrupalı öğrencilerin bir yapıya karşı ‘kişisel ilgi’ lerinin oluşmasını sağlayan mimari bileşenlerin %64 ‘ü bu çalışmada ortaya çıkarılabilmektedir (R^2 : 0.64). Bu mimari bileşenler ve etki dereceleri; yer çekimine karşı durma (0.20),ustaca tasarlanmışlık (-0.08), meydan okuma, başyapıt olma (0.56), güçlü konsept (0.13), insan ölçeğine göre yükseklik (-0.45) şeklindedir. (Parantez içinde belirtilen değerler beta değerleridir.)
 - 10) Avrupalı öğrencilerin bir yapıyı ‘değerli bulmaları’ni sağlayan mimari bileşenlerin %61’si bu çalışmada ortaya çıkarılabilmektedir (R^2 : 0.61). Bu mimari bileşenler ve etki dereceleri; yer çekimine karşı durma (0.21), ustaca tasarlanmışlık (-0.28), meydan okuma, başyapıt olma (0.71), güçlü konsept (0.15), insan ölçeğine göre yükseklik (-0.42) şeklindedir. (Parantez içinde belirtilen değerler beta değerleridir.)
 - 11) İki grubun ‘kişisel ilgi’ kavramları arasındaki korelasyon değerine baktığımızda aralarında güçlü ve pozitif yönde bir ilişki olduğunu görmekteyiz (0.86).
 - 12) İki grubun ‘değerli bulma’ kavramları arasındaki korelasyon değerine baktığımızda aralarında güçlü ve pozitif yönde bir ilişki olduğunu görmekteyiz (0.77).

Yukarıdaki sonuçları incelediğimizde Türk ve Avrupalı mimarlık öğrencilerinin değerlendirmelerinde yakınlıklar ve farklılıklar olduğunu görmekteyiz. Türk ve Avrupalı mimarlık öğrencileri bir yapı , ‘ustaca tasarlanmış’, ‘meydan okuma, başyapıt’, ‘güçlü konsept’ ve ‘yer çekimine karşı durma’ mimari bileşenlerine sahipse o yapıdan etkilenmektedirler yani; o yapıya karşı hem kişisel ilgileri uyanmakta hem de o yapıyı değerli bulmaktadırlar. Ancak diğer mimari bileşenleri incelediğimizde değerlendirmelerin farklılaştığını görmekteyiz. Türk mimarlık öğrencileri ‘karmaşık’ ve ‘güçlü gölgelere sahip’ bir yapıyı değerli bulurken, Avrupalı mimarlık öğrencileri böyle bir değerlendirme yapmamışlardır. Bir yapı

‘insan ölçeğine göre yüksek’ ise bu, Avrupalı mimarlık öğrencilerinin bir yapıyı değerli bulmasını negatif yönde etkileyen bir özelliktir.

3.6. Öğrencilerin Beğendikleri- Beğenmedikleri Yapılar

Öğrencilere uygulanan anket çalışmasının ikinci kısmında öğrencilerin en beğendikleri ve en beğenmedikleri ilk ikişer yapıyı belirtmeleri istenmiştir. Buradaki amaç Lens-model ile elde verilerin buradan alınan sonuçlarla desteklenip desteklenmediğini bulgulamaktır.

Bu kısımda alınan sonuçlar Çizelge 3.9’ deki gibidir. Bu sonuçlara göre Türk öğrencilerin en beğendikleri ilk iki yapı 18, 12 numaralı yapılar, en beğenmedikleri ilk iki yapısı ise; 16, 22, 39 numaralı yapılardır. Avrupalı öğrencilerin en beğendikleri ilk iki yapı 6, 8, 18, 26, 2, 32 numaralı yapılar, en beğenmedikleri ilk iki yapı ise; 34, 39 numaralı yapılardır (Bknz. Çizelge 3.9).

Çizelge 3.9. Türk ve Avrupalı mimarlık öğrencilerinin yapılara karşı beğenileri

Beğeni derecesi	Türk öğrenci		Avrupalı öğrenci		YAPI 18(Türk öğrenci ilk beğenilen)			
	Yapı No	Öğr.s.	Yapı No	Öğr.s.				
En beğenilen ilk yapı	1	1	2	2				
	2	1	5	1				
	6	3	6	3	YAPI 6, 8, 18, 26 (Avrupalı öğrenci ilk beğenilen)			
	7	2	8	3				
	8	3	11	1				
	10	2	18	3				
	12	3	20	1				
	18	4	21	2				
	26	1	23	1				
	44	1	26	3				
			28	1				
			29	1				
			33	1				
			44	1				
		(t=21)	45	1 (t=25)				
	En beğenilen ikinci yapı	2	2	2			3	YAPI 12, 18(Türk öğrenci ikinci beğenilen)
5		2	5	1				
6		1	6	1				
7		1	8	1				
10		1	12	1	YAPI 2, 18, 32 (Avrupalı öğrenci ikinci beğenilen)			
11		1	17	2				
12		4	18	3				
18		4	19	1				
26		3	20	1				
30		1	21	2				
38		1	26	1				
			27	1				
			28	1				
			32	3				
			36	1				
			38	1				
	(t=21)	45	1 (t=25)					
En beğenilmeyen ilk yapı	3	1	7	1			Yapı 16 (Türk öğrenci ilk beğenilmeyen)	
	9	1	9	1				
	14	4	10	1				
	16	5	12	1				
	22	1	14	2	Yapı 34 (Avrupalı öğrenci ilk beğenilmeyen)			
	23	2	15	2				
	31	1	16	2				
	34	3	22	2				
	41	1	25	2				
	42	1	30	1				
	43	1	31	1				
			34	4				
			39	1				
			41	3				
			42	1				
		(t=21)		1 (t=25)				
En beğenilmeyen ikinci yapı	6	1	14	1			Yapı 22 (Türk öğrenci ikinci beğenilmeyen)	Yapı 39 (Türk öğrenci ikinci beğenilmeyen)
	13	1	15	2				
	14	1	19	1				
	15	1	22	3				
	21	1	24	1	Yapı 39 (Avrupalı öğrenci ikinci beğenilmeyen)			
	22	3	27	1				
	23	2	28	1				
	25	1	29	1				
	27	1	30	1				
	31	1	31	2				
	33	1	34	1				
	34	1	39	5				
	38	1	40	2				
	39	3	41	1				
	42	2	42	2				
		2(t=21)	42	2(t=25)				

Öğr.s= Öğrenci sayısı, t= toplam öğrenci sayısı

Grup içinde en çok kişi tarafından beğenilen veya beğenilmeyen yapılar grupların beğendiği ve beğendiği yapıları temsil etmektedir.

Elde edilen veriler Lens-Model ile ulaşılan bulguları destekler niteliktedir. Daha detaylı bir analiz izelge 3.10, 3.11 ve 3.12’de özetlenmiştir. Çizelge 3.10 ve 3.11’de Türk ve Avrupalı mimarlık ğrencilerinin ‘etkilenme’ ve ‘beğeni’lerini ortaya çıkartan mimari bileşenler ve beğendikleri ilk ikişer yapı bulunmaktadır (Türk ve Avrupalı mimarlık ğrencilerinin en beğendikleri ve en beğenmedikleri ilk ikişer binanın mimari bileşenlerinin özmlmeleri ve sayısal değerleri için bakınız EK-3).

Çizelge 3.11. Türk ve Avrupalı mimarlık öğrencilerinin ‘etkilenme’ ve ‘beğeni’lerini ortaya çıkartan mimari bileşenler (En beğenilen ikinci yapılar)

Türk Öğrenci (Beğenilen İkinci Yapı ve Mimari Bileşenleri)			Avrupalı Öğrenci (Beğenilen İkinci Yapı ve Mimari Bileşenleri)			
YAPI 12 	YAPI 18 		YAPI 2 	YAPI 18 	YAPI 32 	
B.S.M. B.	B.S.M. B.	E.S. M.B.	B.S.M. B.	B.S.M. B.	B.S.M. B.	E.S. M.B.
<i>Ustaca tasarlanmış (1,38)</i> <i>Güçlü konsept(1)</i>	<i>Ustaca tasarlanmış (1,50)</i> <i>Güçlü konsept (1,50)</i> <i>Meydan okuma, başyapıt olma (1)</i>	<i>Ustaca tasarlanmış</i> <i>Güçlü konsept</i> <i>Meydan okuma, başyapıt olma</i>	<i>Güçlü konsept(1,25)</i>	<i>Ustaca tasarlanmış (1,50)</i> <i>Güçlü konsept (1,50)</i> <i>Meydan okuma, başyapıt olma (1)</i>	<i>Ustaca tasarlanmış (1,50)</i> <i>Güçlü konsept(1,50)</i> <i>Keskin kenarlar, köşeler(2)</i> <i>Düz yüzeyler(1,13)</i> <i>Açılarda diklik durumu(1,88)</i>	<i>Ustaca tasarlanmış</i> <i>Güçlü konsept</i> <i>Meydan okuma, başyapıt olma</i>
<i>Keskin kenarlar, köşeler(1,75)</i>	<i>Keskin kenarlar, köşeler (1,75)</i>		<i>Keskin kenarlar, köşeler(1,75)</i> <i>Düz yüzeyler (1,38)</i> <i>Açılarda dik olmama durumu (-1,38)</i> <i>Basit(-1,13)</i> <i>Şeffaflık yok (-1,50)</i> <i>Deforme edilmiş form(lar) (1,25)</i>	<i>Keskin kenarlar, köşeler (1,75)</i> <i>Sade (1)</i> <i>Açılarda diklik durumu (1,88)</i>		
<i>Açılarda diklik durumu(1,63)</i> <i>Karmaşık(1,63)</i>	<i>Sade (1)</i> <i>Açılarda diklik durumu (1,88)</i>	<i>Karmaşıklık</i>				
<i>Dokunulmamış form(lar) (-1,38)</i> <i>Tamamen şeffaf(1,88)</i> <i>Yer çekimine karşı durma(1,75)</i> <i>Güçlü gölgelere sahip(1,38)</i> <i>İnsan ölçeğine göre yüksek(1,88)</i> <i>Bütün bina yüzeyi “tek pencere” gibi(1,38)</i> <i>Sağır-şeffaf yüzeyler arasında oran yok(-1,29)</i> <i>Tek renk egemenliği (-1,25)</i>	<i>Dokunulmamış form(lar) (-1,50)</i> <i>Şeffaflık yok (-1,25)</i>	<i>Yer çekimine karşı durma</i> <i>Güçlü gölgelere sahip olma</i>	<i>Yer çekimine karşı durma(1,13)</i> <i>İnsan ölçeğine yakın yükseklik (-1,38)</i> <i>Neredeyse hiç pencere yok (-1,38)</i> <i>Tek malzeme egemenliği (-1,63)</i> <i>Gizlenmiş hissedilemeyen strüktür(-2)</i> <i>Girişim yok (-1)</i> <i>İşlevi hakkında fikir vermiyor (-1,25)</i>	<i>Dokunulmamış form(lar) (-1,50)</i> <i>Şeffaflık yok (-1,25)</i>	<i>Dokunulmamış form(lar)(-1,75)</i> <i>Güçlü gölgelere sahip(1)</i> <i>Sağır-şeffaf yüzeyler arası dengeli oran(1,38)</i>	<i>Yer çekimine karşı durma</i> <i>İnsan ölçeğine göre yükseklik (-)</i>

İtalik, bold: Ortak kullanılan mimari bileşenler, İtalik: Farklı kullanılan mimari bileşenler

B.S.M. B= Beğeniyi sağlayan mimari bileşenler (Kontrol grubunun değerlendirmelerinden gelen)

E.S. M.B=Etkilenmeyi sağlayan mimari bileşenler (Lens Model’den gelen)

Kontrol grubunun değerlendirmelerinde yer verilen mimari bileşenler (2, 1, 0, -1, -2) şeklinde yapılan değerlendirmede 1, -1 değerleri ve üstünde değer alan mimari bileşenlerdir.

Çizelge 3.10 ve 3.11 incelendiğinde gruplar arası ve grup içinde yakınlıklar ve farklılıklar olduğu görülmektedir. Buna göre Türk öğrenciler en beğendikleri ilk yapı olarak tek bir binayı, ikinci yapı olarak iki yapıyı öne çıkarmış ancak ikinci beğendikleri yapının biri ilk beğenilen yapı ile aynıdır. Bu durum grup içinde ‘beğeni’ konusunda tam bir ortaklık olduğunu göstermektedir. Ayrıca ‘beğeni’ yi ve ‘etkilenme’ yi meydana getiren mimari bileşenler arasında da ortaklıklar olduğu, birbirine zıt mimari bileşenlerin bulunmadığı görülmektedir. Bu durum da ‘etkilenme’ ve ‘beğeni’ konusunda Türk mimarlık öğrencilerinin yakın değerlendirmeler yaptığını göstermektedir. Ancak çizelgeler incelediğinde ‘beğeni’ yi meydana getiren mimari bileşenlerin ağırlıklı olarak nicel mimari bileşenler olduğu görülmektedir. Bu durum da etkilenmenin daha kavramsal temelleri olduğunu, beğenin ise daha çok nicel özelliklere dayandığını işaret etmektedir.

Avrupalı mimarlık öğrencilerine ilişkin veriler incelediğinde ise ilk göze çarpan özelliğin grup içinde çok sesliliğin yer aldığıdır. Beğenilen ilk yapı olarak 4 yapıyı ikinci yapı olarak 3 yapıyı öne çıkarmışlardır. Çizelge 3.10 ve 3.11 incelediğinde yapıların sahip olduğu mimari bileşenlerin kısmen ortak kısmen birbirine zıt nitelikte olduğu görülmektedir. Bu grubun ‘etkilenme’ ve ‘beğeni’lerini oluşturan mimari bileşenler incelendiğinde ise iki değerlendirme arasında çoğunlukla ortaklıklar olduğu görülmektedir. Ancak ‘beğeni’ yi meydana getiren mimari bileşenlerin ağırlıklı olarak nicel özellikleri ifade eden mimari bileşenler olduğu görülmektedir. Bu durum da etkilenmenin daha kavramsal temelleri olduğunu, beğenin ise daha çok nicel özelliklere dayandığını işaret etmektedir.

Türk ve Avrupalı mimarlık öğrencilerinin ‘etkilenme’ ve ‘beğeni’lerini oluşturan mimari bileşenler incelendiğinde yakınlıklar ve farklılıklar olduğu görülmektedir ayrıca Türk öğrencilerin ilk olarak beğendiği yapı ile Avrupalı mimarlık öğrencilerinin ikinci olarak beğendiği yapılardan biri aynıdır (yapı 18).

İki grup nitel mimari bileşenler konusunda hemfikirdir. Beğeni ve etkilenme için de iki grubun ortak mimari bileşenleri ‘güçlü konsepte sahip olma’, ‘ustaca

tasarlanmışlık' ve 'meydan okuma, başyapıt olma' nitel mimari bileşenleridir. Nicel özellikler konusunda ise farklılıklar olduğu göze çarpmaktadır. İki grupta ortak olan tek bileşen 'keskin kenarlar, köşeler' nicel mimari bileşenidir, diğer bileşenler farklılaşmaktadır. Bu durum iki grubun nitel mimari bileşenler konusunda hemfikir olduğunu, nicel mimari bileşenler konusunda ise farklılaştığını göstermektedir.

Çizelge 3.12'de Türk ve Avrupalı mimarlık öğrencilerinin beğenmedikleri yapılar ve mimari bileşenleri yer almaktadır (Türk ve Avrupalı mimarlık öğrencilerinin en beğendikleri ve en beğenmedikleri ilk ikişer binanın mimari bileşenlerinin çözümlemeleri ve sayısal değerleri için bakınız EK-3).

Çizelge 3.12. Türk ve Avrupalı mimarlık öğrencilerinin beğenmedikleri yapılar ve mimari bileşenleri

Türk öğrenci			Avrupalı öğrenci	
Beğenilmeyen İlk İki Yapı ve Yapıların Mimari Bileşenleri (Kontrol grubunun değerlendirmeleri)			Beğenilmeyen İlk İki Yapı ve Yapıların Mimari Bileşenleri (Kontrol grubunun değerlendirmeleri)	
YAPI 16 (1. Beğenilmeyen) 	YAPI 22 (2. Beğenilmeyen) 	YAPI 39 (2. Beğenilmeyen) 	YAPI 34 (1. Beğenilmeyen) 	YAPI 39 (2. Beğenilmeyen)
<i>Açılarda dik olmama durumu(-1)</i> Zemine güvenli oturma (-1,38)	<i>Süslü (-1,63)</i> <i>Yuvarlatılmış, kenarlar,köşeler (-1,25)</i> <i>Eklemlili yüzeyler (-1,38)</i> <i>Karmaşık(1,38)</i> <i>Açılarda dik olmama durumu (-1,25)</i>	Sade (1,83) Keskin kenarlar, köşeler (1,38)	Keskin kenarlar, köşeler (1,75)	Sade (1,83) Keskin kenarlar, köşeler (1,38)
	<i>Form çeşitliliği (1,75)</i> <i>Hissedilebilen strüktür (1,13)</i> İnsan ölçeğine göre yüksek (1,88) Birçok formun girişimi mevcut (1,63) Zayıf bir tasarım (-1) Oldukça sıradan bir yapı, herhangi bir özelliği yok (-1,13)	Düz yüzeyler (1,88) Basit (-1,75) Açılarda diklik durumu (1,50) Zemine güvenli oturma (-1,88) Tek renk egemenliği (-1,88) Şeffaflık yok(-1) Tek malzeme egemenliği (-1,71) Dokunulmamış form(lar) (-1,75) İşlevi hakkında fikir veriyor (1,13)	Düz yüzeyler (1) Basit (-1,38) Açılarda diklik durumu (1,88) Zemine güvenli oturma (-1,63) <i>Tek form kullanımı (-1,38)</i> Dokunulmamış form(lar) (-1,38) Gözlemlenebilen bir konsepti yok (-1,38) İnsan ölçeğine göre yüksek (1,50) <i>Girişim yok (-1,50)</i> <i>Gölge veremeyecek kadar düz (-1,38)</i> İşlevi hakkında fikir veriyor (1,38) Zayıf bir tasarım(-1,25) Oldukça sıradan bir yapı, herhangi bir özelliği yok (-1,63)	Düz yüzeyler (1,88) Basit (-1,75) Açılarda diklik durumu (1,50) Zemine güvenli oturma (-1,88) Tek renk egemenliği (-1,88) Şeffaflık yok(-1) Tek malzeme egemenliği (-1,71) Dokunulmamış form(lar) (-1,75) İşlevi hakkında fikir veriyor (1,13)

İtalik, bold: Ortak kullanılan mimari bileşenler, İtalik: Farklı kullanılan mimari bileşenler

Kontrol grubunun değerlendirmelerinde yer verilen mimari bileşenler (2, 1, 0, -1, -2) şeklinde yapılan değerlendirmede 1, -1 değerleri ve üstünde değer alan mimari bileşenlerdir.

Çizelge 3.12 incelediğinde gruplar arasında ve grup içinde beğenmemeyi oluşturan mimari bileşenler arasında ortaklıklar ve farklılıklar olduğu görülmektedir.

Türk mimarlık öğrencileri beğenmedikleri yapılar konusunda grup içinde çeşitlilik göstererek 3 yapıyı öne çıkartmışlardır. Yapıların mimari bileşenleri incelendiğinde farklılıklar olduğu görülmektedir. Bu durum Türk öğrencilerin beğenmedikleri yapılar konusunda hemfikir olmadıklarını göstermektedir.

Avrupalı mimarlık öğrencileri ise Türk mimarlık öğrencilerine göre, beğenmedikleri yapılar konusunda daha homojen bir durum sergilemektedirler. İki yapıyı öne çıkarmışlardır ve bu iki yapı ortak mimari bileşenlere sahiptir.

Türk ve Avrupalı öğrencilerin beğenmedikleri ikinci yapı aynıdır (yapı 39). Bu durum iki grubun ‘beğenmeme’ konusundaki ortaklığını vurgulamaktadır.

Çizelge 3.10, 3.11 ve 3.12 incelediğinde beğenilen yapılarla beğenilmeyen yapılar arasındaki farkın nitel mimari bileşenlerden ileri geldiği görülmektedir, zira beğenilen ve beğenilmeyen yapıların nicel mimari bileşenlerinde yakınlıklar bulunmaktadır. Bu durum güçlü kavramsal niteliklere sahip yapıların beğenildiğini göstermektedir. Beğenilmeyen yapılar konusunda iki grup arasındaki en büyük ortaklık yapıların taşıdığı ‘oldukça sıradan bir yapı, herhangi bir özelliği yok’ mimari bileşenidir. İki grupta da ‘beğeniyi’ ve ‘etkilenmeyi’ oluşturan ortak mimari bileşenler çoğunlukla ‘ustaca tasarlanmışlık’, ‘güçlü konsepte sahip olma’ ve ‘meydan okuma, başyapıt olma’ bileşenleridir. Bu durum nitel mimari bileşenlerin ‘beğeni’ ve ‘etkilenme’ konusunda taşıdığı önemi vurgulamaktadır.

4. TARTIŞMA

Tez çalışmasını literatürde yer alan çalışmalarla birlikte değerlendirdiğimizde çeşitli ortaklıkların, farklılıkların, eksikliklerin olduğu görülmektedir. Bunlara aşağıda değinilmektedir.

Katılımcı gruplar

Tez çalışmasını diğer çalışmalardan ayıran bir nokta; tezin her aşamasında yer alan kişilerin mimarlık alanından olmasıdır. Anket çalışması uygulanan 3 gruptan 2'si mimarlık öğrencileri, diğer grup ise mimarlık alanında eğitim veren öğretim elemanlarıdır. Çalışmanın bu özelliği de iki kültür arasında ortaklıkların çıkmasında etkili olmuştur çünkü literatürdeki çalışmalara bakıldığında mimar grubun (kültür farklılığı olsa da olmasa da) her zaman kendi içinde en homojen grup olduğu görülmektedir [Purcell ve ark., 1998, Purcell 1995, Brown, Gifford, 2001, Jeffrey, Reynolds, 1999, Hersberger, 1988, Gifford ve ark., 2000, Gifford ve ark., 2001]. Homojen olarak nitelendirilen bir gruptan elde edilen farklılıklar daha güvenilir farklılıklar olarak nitelendirilmektedir.

Mimari bileşenler listesi

Tez çalışması için yeni mimari bileşen listesi oluşturulurken literatürde yer alan çevresel estetik alanına ait çalışmalarda yer alan her bir sıfat, ölçek, değerlendirme cevapları özenle irdelenmiştir. Özellikle Gifford'ın çalışmaları [Douglas, Gifford, 2001, Gifford ve ark., 2000, Gifford ve ark., 2002] yardımcı çalışmalar olarak ele alınmıştır. Ancak tez çalışması için oluşturulan mimari bileşenler listesinin Gifford'ın oluşturduğu TACS'dan [Gifford ve ark., 2000, Gifford ve ark., 2002] farkı kavramsal olarak nitelendirilebilecek mimari bileşenlere yer veriyor olmasıdır. Bunun nedeni ise farklı kültürleri yorumlayabilmek için kavramsal boyutların da değerlendirilmesi gerekliliğindendir. Gifford kavramsal özelliklerle fiziksel özellikleri net sınırlarla ayırmakta, kavramsal özellikleri 2 katılımcı gruba, fiziksel

özellikleri ise kontrol grubuna sormaktadır. Tez kapsamında ise 2 katılımcı gruba (Türk ve Avrupalı mimarlık öğrencileri) bireysel/kişisel ilginin konusu olabilen kavramsal özellikler sorulmuş, yapı hakkında yoruma dayalı olabilecek nesnel düzlemde ölçülmeye çalışılan kavramsal özellikler ise kontrol grubuna sorulmuştur. Çünkü bu grup mimarlık alanında eğitim veren profesyonel bir gruptur (4 Prof.Dr., 2 Doç.Dr., 3 Y.Doç.Dr., 3 Öğr.Gör.Dr., 1 Uzman Dr.). Bu haliyle değerlendirdikleri kavramsal özellikler fiziksel özellik niteliği kazanmakta, görecelilikten uzaklaşmaktadır.

Oluşturulan bir mimari bileşenler listesinde kavramsal özellik taşıyan bileşenlerin bulunmasını gerekli kılan bir diğer sebep ise; grupların beğendikleri ve beğenmedikleri yapılar arasındaki farkların bulunabilmesi içindir çünkü tez kapsamında görülmüştür ki beğenilen ve beğenilmeyen iki yapı aynı fiziksel özellik taşıyan mimari bileşenlere sahip olabilmektedir, farklılaştıkları kısım kavramsal özellik taşıyan mimari bileşenlerdir.

Seçilen yapılar

Literatürde yer alan çalışmaları incelediğimizde ele alınan yapıların ortak özelliklere sahip olduğu, bir fonksiyonun, bir üslubun örnekleri olduğunu görmekteyiz (Purcell ve ark.(1998); farklı üslupta müstakil konut örnekleri, Purcell (1995); Yüksek ve Popüler üsluptaki konut örnekleri, Brown ve Gifford (2001); kentsel yapı, Jeffrey ve Reynolds (1999); infiil bina, Hersberger (1988); katılımcı gruplar tarafından aşına olunan binalar, Gifford ve ark. (2000); modern ofis binaları, Gifford ve arkadaşları (2002); büyük modern binalar, Oostendorp ve Berlyne (1978); farklı üsluplara ait binalar).

Kültür farklılıklarını coğrafi konum farklılığı yoluyla ele alan çalışmalarda genellikle, kişiler eğer ‘aynılıklar’ içinden ‘farklılıkları’ tercih ederlerse kültür farklılığının mimari yapılara karşı olan estetik değerlendirmelerinde bir etkisi vardır yaklaşımı benimsenmiştir ve genellikle konut üslupları ele alınmıştır ancak

alışmalar sonucunda kültür farklılığının değerlendirmeler üzerinde bir etkisi olmadığı, farklılık yaratmadığı ortaya çıkarılmıştır. Bu durum da farklı yapılarla yapılacak olan bir çalışmada iki farklı kültür grubu arasında farklılıklara ulaşılp ulaşılamayacağı sorusunu gündeme getirmektedir. Bundan dolayı tez kapsamında farklı bir yaklaşım geliştirilerek ‘farklılıklar’ içinden ‘aynılıklar ve farklılıklar’ bulgulanmaya çalışılmıştır ve yer verilen yapı imajlarında fonksiyon, üslup gibi ortaklıklar aranmamıştır. Böyle bir yaklaşımın diğer sebebi ise, tezin hedefinin iki farklı grubun yapılardan etkilenmelerini ve beğenmelerini sağlayan ‘mimari bileşenlere’ ulaşmak ve bu yolla iki grubu karşılaştıracılabilmektedir. Bundan dolayı her bir mimari bileşenin olabildiğince farklı özelliklere sahip yapılarda ölçülebilmesinde fayda görülmüş ve tez kapsamında çeşitlilik arz eden yapılar kullanılmıştır.

Katılımcı gruplara soru sorma yöntemi

Yapılan literatür araştırmaları sonucunda katılımcı gruplara sorulan soruların hikayeleştirilip sorulduğu gözlemlenmiştir. Buradaki amaç katılımcı grubu n yargılardan uzaklaştıracak doğru veya yanlış cevabın olmadığını hissettirmek ve öznel yargılara ulaşabilmektedir. Tez kapsamında da aynı yöntem uygulanmıştır. Kişilerin yapılara karşı olan ‘kişisel ilgi’ lerini ortaya çıkartmak için; ‘Bu binanın tasarım ekibinde yer almak ister miydiniz?’ sorusu sorulmuştur. Kişilerin yapıları ‘değerli’ bulup bulmadıklarına ise ‘‘Birinci sınıf öğrencilerine bir sunum yapıyor olsaydınız, bu bina hakkında söyleyecek çok şeyiniz olur muydu?’’ sorusu ile ulaşılmıştır.

Lens-model

Gifford, Lens-model tasarımını geliştirerek çevresel estetik alanında kullanan tek kişidir. Çoğunlukla irdelediği konu ise mimar olan mimar olmayan grupların karşılaştırılmasıdır. Tez kapsamında ise Lens-model farklı coğrafyadan gelen kültürleri karşılaştırmak için kullanılmıştır ve sonucunda çıkan bulguları

denetleyebilmek için kişilerin beğendiği yapıların mimari bileşenleri ile karşılaştırılmış ve birbirini destekleyen bulgularla anlamlı sonuçlara ulaşılmıştır.

Çalışma sonucunda Lens-model tasarımının farklı grupların karşılaştırılmasında verimli bir yöntem olduğu saptanmıştır. Çünkü bu yöntem sayesinde çok boyutlu bulgulara ulaşılabilir. Mimarlık alanında, özellikle mimarların denek olduğu çalışmalarda, kavramı fizik çevreden ayırmak mümkün değildir ve doğru da değildir. Çünkü mimarlık içerik olarak sadece kavramsal değil üç boyutlu bir yaratımdır onu diğer sanatlardan ayıran bir yönü de budur. Bu nedenlerden ötürü mimari yapının değerlendirildiği çalışmalarda fiziksel özellikler de ele alınmalıdır, bulgular kavramsal boyutta bırakılmamalıdır. Bunun için de Lens-Model tasarımı uygun ve kolay uygulanabilir bir yöntemdir.

Kültür bağlamında bulguların

Tunalı (2007), bütün bir dünyanın hızlı bir şekilde birleşmekte olduğunu ve bu durumun da kişisel beğenileri etkileyebileceğini vurgulamaktadır. Erzen (2006) de böyle bir durumun yalnızca Batı kültürü için geçerli olabileceğini vurgulamaktadır. Tez kapsamında yapılmış olan alan çalışmasının bulguları ise Batı kültürü içinde yer alan gruplar arasında ortaklıkların ve farklılıkların bulunabileceğini ortaya çıkartmaktadır. Türk ve Avrupalı mimarlık öğrencilerinin mimari yapılardan etkilenmelerini sağlayan 4 ortak, 3 farklı mimari bileşene ulaşılmış ayrıca Türk ve Avrupalı mimarlık öğrencilerinin yapılara karşı olan beğenilerinde de ortaklıklar ve farklılıklar bulunmuştur. Bu bulgular, literatürde yer alan, mimari ve kültür konusunun irdelendiği çalışmaları da destekler niteliktedir.

Nasar (1984) çalışmasında Amerikan ve Japon kültürlerini ele almış, bu iki kültürden mimarlık mühendisliği ve şehir bölge planlama, çevre mühendisliği öğrencilerine yer verdiği çalışmasında, iki kültür arasında cadde görünümüne karşı olan tercihlerde küçük ölçekte farklılıklar olduğunu bulgulamıştır. Bulgulanan fark Japon kültürünün

kopya çevrelerden hoşlanmadığı ve Amerikan kültürünün de çevrenin açıklığı artıkça tercihinin arttığı yönündedir.

Purcell ve ark. (1998), Nasar ve Devlin (2000) ise çalışmalarında coğrafi konum farklılığının mimari tercihleri etkilemediğini bulgulamıştır ancak bu çalışmalarda mimarinin kavramsal bileşenlerine yer verilmekte fiziksel bileşenlerine yer verilmemektedir.

Mevcut tez çalışmasının bulgularının yukarıda kısaca değinilen çalışmalarla ortak noktası, kültürel farklılıkların mimarinin kavramsal nitelik taşıyan mimari bileşenlerinin değerlendirilmesinde farklılık yaratmadığı yönündedir ancak tez kapsamında fiziksel nitelik taşıyan mimari bileşenlerin değerlendirilmesinde kültürel farklılığın etkisi olduğu bulgulanmıştır.

5. SONUÇLAR

Çalışmanın sonuçları, çalışmanın hipotezlerini doğrulamaktadır. Buna göre coğrafi konum farklılığından meydana gelen kültürel farklılıklar mimari yapıların değerlendirilmesinde sayıca az olsa da farklılıklara yol açmaktadır ve mimarlık eğitiminin kişilere kazandırdıkları ortak bakış açısı bu kişilerin büyük ölçüde benzer değerlendirmeler yapmalarını sağlamaktadır. Bu hipotezler iki yolla doğrulanmıştır; birincisi Türk ve Avrupalı mimarlık öğrencileri aynı kavramsal bileşenlere önem vermektedir. Bu durum mimarlık eğitimin kültür üstü, evrensel niteliğini ortaya koymaktadır. İkincisi ise Türk ve Avrupalı mimarlık öğrencilerinin mimarinin farklı fiziksel bileşenlerine önem veriyor olmasıdır ki bu durum da farklı coğrafyalardan olmanın yarattığı kültürel zenginlikten ve bireysel farklılıklardan ileri gelmektedir.

Elde edilen bir diğer bulgu ise ‘mimari bileşenlerin’ önemidir. Eğer algı bağlamlı mimarlık çalışmaları ampirik yönde gelişim gösterecek ise mimari bileşenler bu tip çalışmalar içerisinde daha fazla yer almalıdır. Literatürde yapılan çalışmaları incelediğimizde genellikle kavramsal özelliklere yer verildiği, fiziksel özelliklerin geri planda kaldığını görmekteyiz ancak bu çalışmada bu iki özelliğe birden yer verilerek farklı kültür grupları arasındaki algılama/etkilenme farklılıklarının saptanabileceği ortaya çıkarılmıştır. Farklı kültür gruplarını değerlendirecek olan gelecek çalışmalarda, bu çalışmada kullanılıp güvenilirliği yüksek çıkan mimari bileşenleri kullanarak ve buna ek yeni mimari bileşenlere yer vererek farklı sonuçlara ulaşılabilir.

Bu çalışmada bulguların bir diğer önemli durum ise; çalışmada kullanılan yapı türlerinin farklı program ve üsluplara sahip olmalarında bir sakınca bulunmadığı hatta bu durumun bulguları zenginleştirdiğidir. Literatürde, farklı kültürlerin irdelendiği çalışmalarda genellikle konut örnekleri kullanılmakta ve kültürler arasında farklılıklar bulgulanamamaktadır. Bu çalışmada farklı program ve üsluplara

sahip ve fazla sayıda yapı imajı kullanılarak mimariyi algılamada kültürler arası farklılıklar olabildiği bulgulanmıştır.

Kültür farklılığını ele alacak olan gelecek çalışmalarda, daha farklı yapı türleri kullanılarak, bu çalışmada yer alan mimari bileşenlere yeni mimari bileşenler eklenerek ve daha fazla katılımcı sayısına ulaşarak tezde bulgulanan sonuçlar sorgulanabilir, konuya daha farklı açılımlar getirilerek, daha genellenebilir sonuçlara ulaşılabilir.

KAYNAKLAR

Başkaya, A., Wilson, C., Özcan, Z.Y., Karadeniz, D., “A study in re-establishing the corporate identity of a post-office institution with gender-related differences in perception of space”, *Journal of Architectural and Planning Research*, 23(1): 43-59 (2006).

Berlyne, E., Daniel, O.A., “Dimensions In The Perception Of Architecture: Identification And Interpretation Of Dimensions Of Similarity”, *Environmental Aesthetics Theory Research And Applications*, **Cambridge University Press**, New York, 212-227(1988).

Brown, G., Gifford, R., “Architects predict lay evaluation of large contemporary buildings: whose conceptual properties?”, *Journal of Environmental Psychology*, 21: 93-99 (2001).

Ching, D.K.F., “Mimarlık, biçim, mekan ve düzen”, *Yem Yayınları*, İstanbul, 35-316 (1985).

Erzen, J., “Çevre Estetiği”, *ODTÜ Yayıncılık*, Ankara, 15, 17, 19, 45-47 (2006).

Gifford, R., Douglas, D., “Evaluation of the Physical Classroom by Students and Professors; a Lens Model Approach”, *Educational Research*, 43(3):295-309 (2001).

Gifford, R., Hine, W.D., Clemm, M.W., Reynolds, J.D., Shaw, T.K., “Decoding modern architecture ; A lens model approach for understanding the aesthetic differences of architects and laypersons”, *Environment and Behaviour*, 32(2):163-187 (2000).

Gifford, R., Hine W.D., Clemm, M.W., Shaw, T.K., “Why architects and laypersons judge buildings differently: cognitive and physical bases”, *Journal of Architectural and Planning Research*, 19(2): 131-148 (2002).

Güçlü, A., Uzun, E., Uzun, S., Yolsal, H.Ü., “Felsefe Sözlüğü”, *Bilim ve Sanat Yayınları*, 2.Baskı, Ankara, 188 (2003).

Hersberger, G.R., “A Study Of Meaning And Architecture”, *Environmental Aesthetics Theory Research And Applications*, **Cambridge University Press**, New York, 175-194 (1988).

Hersberger, R.G., Cass, R.C., “Predicting User Responses To Buildings” *Environmental Aesthetics Theory Research And Applications*, **Cambridge University Press**, New York, 195-211 (1988).

Jeffrey, D., Reynolds, G., “Planners, architects, the public, and aesthetics factor analysis of preferences for infill developments”, *Journal of Architectural and Planning Research*, 16(4): 271-288 (1999).

Kalaycı, Ş., “Spss Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri”, *Asil Yayın Dağıtım Ltd. Şti.*, 2.Baskı, Ankara, 321-386 (2006).

Kılıç, İ., Ural, A., “Bilimsel Araştırma Süreci Ve SPSS İle Veri Analizi”, *Detay Yayıncılık*, 2.Baskı, Ankara, 213, 253 (2006).

Küller, R., “Beyond Semantic Measurement”, *Architectural Psychology*, 181-197 June (1973).

Masiero, R., “Mimaride Estetik”, *Dost Kitabevi Yayınları*, Ankara, 17-18, 22 (2006).

Nasar, J.L., Julian, D., Buchman, S., Humphreys, D., Mrohaly, M., “The emotional quality of scenes and observation points: a look at prospect and refuge”, *Environmental Aesthetics Theory Research And Applications*, *Cambridge University Press*, New York, 357-363 (1983).

Nasar, J.L., “Visual preferences in urban street scenes: a cross-cultural comparison between Japan and the United States”, *Environmental Aesthetics Theory Research And Applications*, *Cambridge University Press*, New York, 260-274 (1984).

Nasar, J.L., “Perception and evaluation of residential street scenes”, *Environmental Aesthetics Theory Research And Applications*, *Cambridge University Press*, New York, 275-289 (1988).

Nasar, J.L., Kang, J., “House style preference and meanings across taste cultures”, *Landscape and Urban Planning*, 44: 33-42 (1999).

Nasar, J.L., Devlin, S.A., “Regional variation in preferences for vernacular houses”, *Journal Of Applied Social Psychology*, 30(1): 41-66 (2000).

Onat, E., “Mimarlık, form ve geometri”, *Yem Yayınları*, Ankara, 9-69 (1991).

Oostendorp, A., Berlyne, E., “Dimensions in the perception of architecture: identification and interpretation of dimensions of similarity”, *Environmental Aesthetics Theory Research And Applications*, *Cambridge University Press*, New York, 212-227 (1978).

Purcell, T., “Experiencing american and australian high - and popular- style houses”, *Environment and Behaviour*, 27(6): 771-800 (1995).

Purcell, A.T., Peron, E., Sanchez, C., “Subcultural and croos-culturl effects on the experince of detached houses”, *Environment and Behaviour*, 30(3): 348-377 (1998).

Şentürer, A., “Mimaride Estetik Olgusu, Bağımsız- Değişmez Ve Bağımlı-Değişken Özellikler Açısından Kavramsal, Kuramsal Ve Deneysel Bir İnceleme”, *İTÜ, Mimarlık Fakültesi Baskı Atelyesi*, İstanbul, 125-175 (1995).

Tunalı, İ., “Estetik”, *Remzi Kitabevi*, 10.basım, İstanbul, 13, 29, 263, 265 (2007).

İnternet: Yaffee, A.R., “Enhancement of Reliability Analysis: Application of Intraclass Correlations with SPSS/Windows v.8”, <http://www.nyu.edu/its/statistics/Docs/intracls.html> (1988).

EKLER

EK-1 Öğrenci anketi

1

Bu binanın tasarım ekibinde yer almak ister miydiniz? (Would you like to be in the desing team of this building?)						
Kesinlikle evet (Absolutely yes)	++	+	+-	-	--	Kesinlikle hayır (Absolutely no)

Birinci sınıf öğrencilerine bir sunum yapıyor olsaydınız, bu bina hakkında söyleyecek çok şeyiniz olur muydu? (If you were preparing a presentation for the 1st year students of your school, would you have a lot to say about this building?)						
Evet, söyleyecek çok şeyim olurdu (Yes, I would have a lot to say about it)	++	+	+-	-	--	Hayır, söyleyecek hiçbir şeyim olmazdı (No, I would have nothing to say about it)

EK-1 (Devam) Öğrenci anketi

En beğendiğiniz binanın slayt numarasını yazınız.

Please write the number of the image that you like most.

[]

En beğendiğiniz ikinci binanın slayt numarasını yazınız.

Please write the number of the second image that you like most.

[]

En beğenmediğiniz binanın slayt numarasını yazınız.

Please write the number of the image that you do not like most.

[]

En beğenmediğiniz ikinci binanın slayt numarasını yazınız.

Please write the number of the second image that you do not like most.

[]

Katılımınız için çok teşekkürler
Thank you very much for your participation

EK-2 Öğretim görevlisi anketi

Slayt numarası / image number [1]

Her bir bina için değerlendirmenizi yapınız. Please rank all of the building.

1	Sade <i>Overall simple/pure exterior</i>	++	+	+-	+	++	Süslü <i>Too many amenities</i>
2	Keskin kenarlar, köşeler <i>Square edges, corners</i>						Yuvarlatılmış, kenarlar, köşeler <i>Rounded-off edges, corners</i>
3	Düz yüzeyler <i>Flat surfaces</i>						Eklemli yüzeyler <i>Articulated surfaces</i>
4	Karmaşık <i>Complex</i>						Basit <i>Simple</i>
5	Tamamen şeffaf <i>Full transparent</i>						Şeffaflık yok <i>No elements of transparency</i>
6	Açılarda diklik durumu <i>All angles are 90°</i>						Açılarda dik olmama durumu <i>No angles of 90°</i>
7	Masiflik <i>Full massive</i>						Masif olmama <i>Have no massive parts</i>
8	Renklerde çeşitlilik <i>Variety of colors</i>						Tek renk egemenliği <i>Monochrome, only one color</i>
9	Yer çekimine karşı durma <i>Rebel against gravity</i>						Zemine güvenli oturma <i>Sits on the ground safely</i>
10	Malzeme çeşitliliği <i>Variety of materials</i>						Tek malzeme egemenliği <i>Monopoly of one type material</i>
11	Form çeşitliliği <i>Variety of forms</i>						Tek form kullanımı <i>One single form</i>
12	Deforme edilmiş form(lar) <i>Deformed form(s)</i>						Dokunulmamış form(lar) <i>Untouched / pure form(s)</i>
13	Dengeli <i>Well balanced</i>						Dengesiz <i>Not balanced at all</i>
14	Güçlü konsept <i>A very strong concept</i>						Gözlemlenebilen bir konsepti yok <i>No observable concept at all</i>
15	Hissedilebilen strüktür <i>Open / well expressed structure</i>						Gizlenmiş hissedilemeyen strüktür <i>A hidden structure that can not be felt</i>
16	İnsan ölçeğine göre yüksek <i>High, compared to human scale</i>						İnsan ölçeğine yakın yükseklik <i>Very close to human scale</i>
17	Parçalar arasındaki oranlarda denge <i>Good proportions between parts</i>						Parçalar arasındaki dengesiz oran <i>Bad proportions between parts</i>
18	Sağır-şeffaf yüzeyler arası dengeli oran <i>Proportioned solid-transparent parts</i>						Sağır-şeffaf yüzeyler arasında oran yok <i>Unproportioned solid-transparent parts</i>
19	Bütün bina yüzeyi "tek pencere" gibi <i>All building surface is like one-window</i>						Neredeyse hiç pencere yok <i>Nearly, has no windows</i>
20	Birçok formun girişimi mevcut <i>Many forms are interlocked</i>						Girişim yok <i>No forms are interlocked</i>
21	Düzenli <i>Ordered</i>						Düzensiz <i>Disordered</i>
22	Güçlü gölgelere sahip <i>Has strong shadows</i>						Gölge veremeyecek kadar düz <i>Too plain to give shadows</i>
23	İşlevi hakkında fikir veriyor <i>Easy to read it's function</i>						İşlevi hakkında fikir vermiyor <i>Gives no idea about it's function</i>
24	Ustaca tasarlanmış <i>A skillful design</i>						Zayıf bir tasarım <i>A poor design</i>
25	Bir meydan okumadır ve mimarlık için bir başyapıt olmaya adaydır <i>It is a challenge, a nominee to become a master piece</i>						Oldukça sıradan bir yapı, herhangi bir özelliği yok <i>Very ordinary, nothing special</i>

EK-3 Türk ve Avrupalı mimarlık öğrencilerinin beğendikleri ve beğenmedikleri yapıların mimari bileşen çözümlemeleri

MİMARİ BİLEŞEN	Türk ve Avrupalı öğrenci ilk ve ikinci beğenilen yapı					Türk öğrenci ikinci beğenilen yapı					Avrupalı öğrenci ilk beğenilen yapı															Avrupalı öğrenci ikinci beğenilen yapı										MİMARİ BİLEŞEN
	Yapı 18					Yapı 12					Yapı 6					Yapı 8					Yapı 26					Yapı 2					Yapı 32					
	2	1	0	-1	-2	2	1	0	-1	-2	2	1	0	-1	-2	2	1	0	-1	-2	2	1	0	-1	-2	2	1	0	-1	-2						
Sade		1								-0.38				0.75			1.50								-0.25			0.14				0.86			Süslü	
Keskin kenarlar, köşeler	1.75					1.75					2					2					1.75					1.75				2				Yuvarlatılmış, kenarlar, köşeler		
Düz yüzeyler			0.50					0.50			1.63					1.75								-0.50			1.38			1.13				Eklemlili yüzeyler		
Karmaşık			0.25					1.63					0						-1		2								-1.13		0.25			Basit		
Tamamen şeffaf					-1.25			1.88					0.88			2								-0.63						-1.50		0.13			Şeffaflık yok	
Açılarda diklik durumu	1.88					1.63					2								-0.38					-1.75					-1.38		1.88			Açılarda dik olmama durumu		
Renklerde çeşitlilik				-0.75						-1.25			-0.88							-2				-1.25			0.13				-0.13			Tek renk egemenliği		
Yer çekimine karşı durma			-0.50			1.75					1.75							-0.50				0.13				1.13				-0.88				Zemine güvenli oturma		
Malzeme çeşitliliği			-0.63					-0.38				0.13							-1.50					-1.25					-1.63		0.75			Tek malzeme egemenliği		
Form çeşitliliği			-0.88					0.14				-0.88						-0.75			1.25						-0.75			0.13				Tek form kullanımı		
Deforme edilmiş form(lar)					-1.50					-1.38				-1.63				-0.50			1.88					1.25					-1.75			Dokunulmamış form(lar)		
Güçlü konsept	1.50						1				1.50					1.50					1.63					1.25				1.50				Gözlemlenebilen bir konsepti yok		
Hissedilebilen strüktür			-0.75					0.50				-0.50							-1.25					-1.63					-2		-0.38			Gizlenmiş hissedilemeyen strüktür		
İnsan ölçeğine göre yüksek			0.13			1.88					1					1.50							-0.38						-1.38		-0.38			İnsan ölçeğine yakın yükseklik		
Sağır-şeffaf yüzeyler arası dengeli oran			0							-1.29		-0.13							-1.38				-0.38				0			1.38				Sağır-şeffaf yüzeyler arasında oran yok		
Bütün bina yüzeyi “tek pencere” gibi			-0.63			1.38					1			1.88								-0.38							-1.38		0			Neredeyse hiç pencere yok		
Birçok formun girişimi mevcut			-0.38					0.38				-0.25						-0.88			1.63								-1		0			Girişim yok		
Güçlü gölgelere sahip			0.88			1.38					1.50						0.63					0.50					-0.25			1				Gölge veremeyecek kadar düz		
İşlevi hakkında fikir veriyor			0.25					0				0.13				1						-0.38							-1.25		0.75			İşlevi hakkında fikir vermiyor		
Ustaca tasarlanmış	1.50					1.38					1.50					1.63					1.38						0.88			1.50				Zayıf bir tasarım		
Meydan okumadır, mimarlık başyapıt olmaya adaydır		1						0.75				1					1				1.13						0.25			0.63				Oldukça sıradan bir yapı, herhangi bir özelliği yok		

EK-3 (Devam) Türk ve Avrupalı mimarlık öğrencilerinin beğendikleri ve beğenmedikleri yapıların mimari bileşen çözümlemeleri

MİMARİ BİLEŞEN	Türk öğrenci beğenilmeyen ilk yapı					Türk öğrenci beğenilmeyen ikinci yapı					Türk ve Avrupalı öğrenci beğenilmeyen ikinci yapı					Avrupalı öğrenci beğenilmeyen ilk yapı					MİMARİ BİLEŞEN
	Yapı 16					Yapı 22					Yapı 39					Yapı 34					
	2	1	0	-1	-2	2	1	0	-1	-2	2	1	0	-1	-2	2	1	0	-1	-2	
Sade			-0.14						-1.63		1.83							0.71			Süslü
Keskin kenarlar, köşeler			0						-1.25		1.38					1.75					Yuvarlatılmış, kenarlar, köşeler
Düz yüzeyler			-0.63						-1.38		1.88					1					Eklemlı yüzeyler
Karmaşık			0.88			1.38								-1.75				-1.38			Basit
Tamamen şeffaf			0					0.25						-1				-0.63			Şeffaflık yok
Açılarda diklik durumu				-1					-1.25		1.50					1.88					Açılarda dik olmama durumu
Renklerde çeşitlilik			-0.25					-0.88						-1.88				-0.25			Tek renk egemenliği
Yer çekimine karşı durma				-1.38				-0.75						-1.88				-1.63			Zemine güvenli oturma
Malzeme çeşitliliği			0.38					-0.63						-1.71				-0.63			Tek malzeme egemenliği
Form çeşitliliği			0.88			1.75							-0.88					-1.38			Tek form kullanımı
Deforme edilmiş form(lar)			0.63					0.38						-1.75				-1.38			Dokunulmamış form(lar)
Güçlü konsept			-0.25					-0.38					0.25					-1.38			Gözlemlenebilen bir konsepti yok
Hissedilebilen strüktür			-0.38			1.13							-0.75					0.75			Gizlenmiş hissedilemeyen strüktür
İnsan ölçeğine göre yüksek			0.88			1.88							-0.38			1.50					İnsan ölçeğine yakın yükseklik
Sağır-şeffaf yüzeyler arası dengeli oran			0.38					-0.63					0					0			Sağır-şeffaf yüzeyler arasında oran yok
Bütün bina yüzeyi “tek pencere” gibi			0.38					0					-0.38					-0.25			Neredeyse hiç pencere yok
Birçok formun girişimi mevcut	1.25					1.63							-0.75					-1.50			Girişim yok
Güçlü gölgelere sahip			0.38					0.88					0.25					-1.38			Gölge veremeyecek kadar düz
İşlevi hakkında fikir veriyor			0.25					0.38			1.13					1.38					İşlevi hakkında fikir vermiyor
Ustaca tasarlanmış			0						-1				0.25					-1.25			Zayıf bir tasarım
Meydan okumadır, mimarlık başyapıt olmaya adaydır			-0.25						-1.13				-0.38					-1.63			Oldukça sıradan bir yapı, herhangi bir özelliği yok

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : YÜKSEL, Esmâ Işıl
Uyruğu : T.C.
Doğum tarihi ve yeri : 03.04.1982 Merzifon
Medeni hali : Bekar
Telefon : 0 (312) 240 76 51
e-mail : yukselesmaisil@yahoo.com

Eğitim

Derece

Lisans

Eğitim Birimi

Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi/
Mimarlık Bölümü

Mezuniyet tarihi

2004

Lise

Ayrancı Süper Lisesi

2000

İş Deneyimi

Yıl

2005-2007

Yer

4E Proje

Görev

Mimar

Yabancı Dil

İngilizce

Hobiler

Latin dansları, Kitap okumak